De positie op de arbeidsmarkt van verschillende groepen personen met een niet-westerse migratieachtergrond

seo economisch onderzoek

Amsterdam, maart 2018
In opdracht van ministerie van SZW

De positie op de arbeidsmarkt van verschillende groepen personen met een niet-westerse migratieachtergrond

Siemen van der Werff
Cindy Biesenbeek
Jelle Zwetsloot

seo economisch onderzoek

SEO Economisch Onderzoek - Roetersstraat 29 - 1018 WB Amsterdam - T (+31) 20 525 1630 - www.seo.nl - secretariaat@seo.nl
ABN-AMRO IBAN: NL14ABNA0411744356 BIC: ABNANL2A - ING: IBAN: NL96INGB0004641100 BIC: INGBNL2A
KvK Amsterdam 41197444 - BTW NL 003023965 B01

"De wetenschap dat het goed is"

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2018-31
ISBN 978-90-6733-914-8

Informatie & Disclaimer
SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2018 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

Dit onderzoek geeft inzicht in de arbeidsmarktpositie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond. Er blijkt dat er binnen de hoofdgroepen jongeren, nieuwkomers en oudkomers grote verschillen zijn in de positie op de arbeidsmarkt. Deze hangen samen met kenmerken als opleidingsniveau, leeftijd, herkomstland, generatie, verblijfsduur en voor sommige groepen geslacht.

Dit onderzoek brengt de arbeidsmarktpositie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond in beeld en vergelijkt dit met degenen zonder migratieachtergrond. Daarnaast kijkt het onderzoek naar de uitkeringssituatie van specifieke subgroepen met een niet-westerse migratieachtergrond. Het onderzoek kijkt ook naar de ontwikkeling van de arbeidsmarkt- en uitkeringssituatie van deze subgroepen tussen 2007 en 2016.

De onderzoeksvragen worden voor drie verschillen groepen niet-westerse migranten beantwoord: jongeren, nieuwkomers en oudkomers. Jongeren zijn personen met een migratieachtergrond die tussen 15 en 25 jaar oud zijn en minstens vijf jaar in Nederland verblijven. Nieuwkomers zijn personen met een migratieachtergrond die maximaal vijf jaar in Nederland verblijven en tussen 15 en 65 jaar oud zijn. Oudkomers zijn personen met een migratieachtergrond die minstens vijf jaar in Nederland verblijven en tussen 25 en 65 jaar oud (geen jongeren) zijn. Onder oudkomers en jongeren vallen ook personen met een tweede generatie niet-westerse migratieachtergrond. Dit zijn personen die zelf in Nederland geboren zijn en waarvan één of beide ouders in een niet-westers land geboren zijn. Voor alle groepen zijn onderwijsvolgenden buiten de analyses gehouden.

Algemeen

De achtergrondkenmerken die het meeste samenhangen met de arbeidsmarktpositie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond, verschillen tussen jongeren, nieuwkomers en oudkomers. Het herkomstland is vooral van invloed op de arbeidsmarktpositie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond die kort in Nederland verblijven. Bij nieuwkomers zijn de verschillen in de arbeidsmarktpositie tussen personen met verschillende niet-westerse migratieachtergronden het grootst. Ook het geslacht lijkt van invloed te zijn op de arbeidsmarktpositie van personen die waarschijnlijk geen, of slechts kort onderwijs in Nederland hebben gevolgd.

Bij personen met een niet-westerse migratieachtergrond die waarschijnlijk in Nederland onderwijs hebben gevolgd, hangt de participatie vooral samen met het opleidingsniveau. Dit zijn zowel personen die op jonge leeftijd naar Nederland zijn gekomen als personen die in Nederland zijn geboren. Hoogopgeleiden in deze groep hebben een betere arbeidsmarktpositie. Dit patroon geldt uiteraard ook voor personen zonder migratieachtergrond. De arbeidsmarktpositie van personen met een migratieachtergrond is in vrijwel alle gevallen slechter dan die van personen met een zelfde opleidingsniveau zonder migratieachtergrond. Geslacht lijkt voor deze subgroepen minder van belang voor de arbeidsmarktpositie .

Jongeren

Binnen de groep niet-onderwijsvolgende jongeren zijn er grote verschillen in de positie op de arbeidsmarkt. Ten eerste zijn er verschillen naar opleidingsniveau. Jongeren met een hoger opleidingsniveau hebben een hogere netto participatiegraad. De netto participatiegraad is het percentage van de potentiële beroepsbevolking dat werkt. Zowel hoog- als laagopgeleide jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond hebben een lagere netto participatie ten opzichte van jongeren met het zelfde opleidingsniveau zonder migratieachtergrond. Ten tweede zijn er verschillen naar verblijfsduur in Nederland. Jongeren met een kortere verblijfsduur in Nederland, hebben een relatief slechte arbeidsmarktpositie ten opzichte van jongeren met een langere verblijfsduur. Deze laatste groep is over het algemeen als kind naar Nederland gekomen en heeft in Nederland scholing gevolgd. De achterstand van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en een verblijfsduur van ten minste vijf jaar ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond is de laatste tien jaar iets toegenomen. Ten slotte hangt ook herkomst samen met de arbeidsmarktpositie van jongeren. Zo hebben vooral jongeren met een eerste generatie Somalische herkomst een slechte arbeidsmarktpositie. Aan de andere kant hebben vooral (hoger opgeleide) jongeren met een Turkse, Antilliaanse of Afghaanse achtergrond een relatief goede arbeidsmarktpositie. Voor de meeste migratieachtergronden is de participatie van jonge vrouwen hoger dan die van jonge mannen.

Het werkloosheidspercentage verschilde in 2016 nauwelijks naar herkomst van jongeren. De werkloosheid onder jongeren met een Marokkaanse en Antilliaanse achtergrond was relatief hoog, maar sinds 2014 is de werkloosheid van jongeren met een Marokkaanse achtergrond gedaald. Inmiddels is deze vergelijkbaar met het gemiddelde van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond. Aan de andere kant was de werkloosheid van Turkse jongeren in de meeste jaren kleiner dan het gemiddelde van jongeren met een migratieachtergrond, maar deze was in 2016 ook vergelijkbaar met het gemiddelde van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond.

Werkende jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vaker een maandinkomen onder het sociaal minimum dan jongeren zonder migratieachtergrond. Dat kan bijvoorbeeld komen doordat zij vaker in deeltijd werken; het maandinkomen is in dit onderzoek niet gecorrigeerd voor het aantal gewerkte uren. Deze achterstand is groter voor hoogopgeleide jongeren. Het verschil tussen personen met en zonder migratieachtergrond in het aandeel werkenden met een inkomen onder het sociaal minimum is voor hoger opgeleiden namelijk groter dan voor lager opgeleiden. Relatief weinig werkende jonge mannen met een Turkse achtergrond en Syrische jonge vrouwen hebben een inkomen onder het sociaal minimum. Aan de andere kant hebben de kleine groepen werkende jonge mannen met een Eritrese achtergrond en werkende jonge vrouwen met een Somalische achtergrond relatief vaak een inkomen onder het sociaal minimum.

Jongeren met niet-westerse migratieachtergrond ontvangen iets vaker een bijstandsuitkering dan jongeren zonder migratieachtergrond. Vooral jongeren met een Somalische migratieachtergrond hebben vaak een bijstandsuitkering. Laagopgeleide jongeren met een Antilliaanse achtergrond ontvangen relatief vaak een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Aan de andere kant ontvangen jongeren (onafhankelijk van opleidingsniveau) met een die korter in Nederland verblijven zelden een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dit komt waarschijnlijk doordat zij nog geen arbeidsverleden hebben.

Er zijn drie primaire subclusters te maken binnen de groep jongeren. De indeling van jongeren in clusters wordt gemaakt op basis van de verblijfsduur en het opleidingsniveau. Dit zijn de meest duidelijke identificerende factoren voor de positie op de arbeidsmarkt. Voor jongeren met een verblijfsduur van maximaal tien jaar zijn twee subclusters te onderscheiden op basis van de herkomstlanden. De omvang van deze groepen is zeer beperkt, maar de groep wijkt wel duidelijk af van jongeren met een langere verblijfsduur. Hiernaast bestaat de tweede groep clusters uit de jongeren met een verblijfsduur van tien jaar of meer en degenen die in Nederland geboren zijn. Voor hen is het opleidingsniveau een relevant criterium voor de clustering. Herkomstland is voor hen hierbij minder van belang..

Nieuwkomers

Binnen de groep nieuwkomers zijn er grote verschillen in de positie op de arbeidsmarkt. Nieuwkomers zijn personen met een niet-westerse migratieachtergrond die korter dan vijf jaar in Nederland verblijven. Vooral herkomst en geslacht correleren met de arbeidsmarktpositie. Ook opleidingsniveau speelt een rol: nieuwkomers met een hoger opleidingsniveau hebben een hogere netto participatiegraad. De verschillen in participatie naar opleidingsniveau zijn bij nieuwkomers overigens kleiner dan bij jongeren en oudkomers.

Vooral nieuwkomers met een Eritrese, Syrische of Somalische herkomst hebben een slechte arbeidsmarktpositie. Aan de andere kant hebben vooral nieuwkomers met een Turkse (mannen), Surinaamse (mannen en vrouwen) of Marokkaanse (mannen) achtergrond een relatief goede arbeidsmarktpositie in vergelijking met nieuwkomers van andere niet-westerse herkomstgroepen. In de afgelopen tien jaar is de netto participatiegraad van nieuwkomers van de meeste herkomstgroepen gedaald, vooral die van nieuwkomers met een Syrische of Surinaamse achtergrond. Dit heeft onder andere te maken met de veranderende samenstelling van nieuwkomers: het aandeel vluchtelingen is toegenomen onder Syrische nieuwkomers. In vergelijking met personen tussen 15 en 65 jaar oud zonder migratieachtergrond, hebben alle onderzochte groepen nieuwkomers met een niet-westerse migratieachtergrond een slechtere arbeidsmarktpositie.

De werkloosheid van nieuwkomers met een niet-westerse migratieachtergrond is tussen 2008 en 2012 gestegen, tot ongeveer 25 procent. Werkende nieuwkomers hebben relatief vaak een maandinkomen onder het sociaal minimum. Dat geldt in het bijzonder voor hoger opgeleiden.

Nieuwkomers hebben relatief vaak een uitkering. Dat is bijna altijd een bijstandsuitkering. Zij hebben meestal (bijna) geen arbeidsverleden, waardoor zij geen recht hebben op werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Hierbij geldt dat nieuwkomers met een Somalische, Syrische en Eritrese achtergrond relatief vaak een bijstandsuitkering ontvangen. In de afgelopen vijf jaar is het aandeel bijstandsontvangers onder nieuwkomers met een Syrische achtergrond verviervoudigd. Dat heeft te maken met een toename van het aantal statushouders met deze herkomst en het feit dat zij in eerste instantie vaak instromen in een bijstandsuitkering. Ook onder nieuwkomers met een Eritrese, Afghaanse en Iraanse achtergrond is het aandeel bijstandsgerechtigden toegenomen, maar in mindere mate dan onder nieuwkomers met een Syrische achtergrond.

Er zijn drie primaire subclusters te maken binnen de groep nieuwkomers. Deze clusters zijn te bepalen op het herkomstland en geslacht. Dit is binnen dit onderzoek de meest duidelijke identificerende factor voor de positie op de arbeidsmarkt van nieuwkomers. Voor alle drie de subclusters

geldt dat er binnen de subclusters verschillen zijn naar leeftijd en opleidingsniveau, waarbij hoger opgeleiden en nieuwkomers tussen 25 en 55 jaar over het algemeen een betere arbeidsmarktpositie hebben.

Oudkomers

Voor van alle herkomstgroepen geldt dat subgroepen met een hoger opleidingsniveau een hogere participatie hebben. Oudkomers zijn personen met een niet-westerse migratieachtergrond die vijf jaar of meer in Nederland verblijven en ouder zijn dan 25 jaar. Binnen de groep oudkomers met een niet-westerse migratieachtergrond zijn er ook verschillen in de positie op de arbeidsmarkt. Oudere laagopgeleide vrouwen (van vrijwel elke migratieachtergrond) hebben de grootste achterstand ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond. Dit geldt niet voor oudere laagopgeleide vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Hun positie is vergelijkbaar met die van oudere laagopgeleide mannen met dezelfde migratieachtergrond, maar is nog wel slechter dan die van personen zonder migratieachtergrond. Oudkomers tussen 25 en 35 jaar en hoogopgeleide oudkomers hebben een betere arbeidsmarktpositie dan andere subgroepen, maar ook zij hebben een achterstand ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond. Voor oudkomers tussen 25 en 35 jaar en hoogopgeleide oudkomers zijn de verschillen naar geslacht beperkt. De achterstand van oudkomers met een basisopleiding ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond is de afgelopen jaren iets kleiner geworden.

De werkloosheid is voor de totale groep oudkomers met een niet-westerse migratieachtergrond tussen 2008 en 2014 gestegen, daarna zette een daling in. Dat geldt ook voor personen zonder migratieachtergrond. Wel lijkt de arbeidsmarktsituatie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond lijkt conjunctuurgevoeliger dan die van personen zonder migratieachtergrond. Daarbij zijn er weinig amper structurele verschillen tussen herkomstgroepen. In de periode 2012 tot 2015 was de werkloosheid onder oudkomers met een Marokkaanse achtergrond relatief hoog, maar dat was in 2016 bijvoorbeeld niet meer het geval. De laatste jaren lijkt de werkloosheid onder oudkomers met een Turkse achtergrond het laagste van de vier grootste herkomstgroepen (Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans) te zijn; eerder gold dat voor oudkomers met een Surinaamse achtergrond.

Werkende oudkomers hebben vaker een bruto maandinkomen onder het sociaal minimum dan personen zonder migratieachtergrond. Het verschil tussen personen met en zonder migratieachtergrond in het aandeel werkenden met een inkomen onder het sociaal minimum is voor hoger opgeleiden groter dan voor lager opgeleiden.

Oudere laagopgeleide oudkomers ontvangen relatief vaak een uitkering. Dat geldt niet voor personen tussen 25 en 35 jaar en voor hoogopgeleiden. Wel is van oudkomers van alle herkomstgroepen de uitkeringsafhankelijkheid hoger dan van soortgelijke personen zonder migratieachtergrond. Bij oudkomers lijkt sprake te zijn van een uitruil tussen bijstandsuitkeringen en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Subgroepen die relatief vaak een bijstandsuitkering ontvangen, hebben juist relatief weinig een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dit heeft mogelijk te maken met de rol van het arbeidsverleden in het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

Omdat de groep oudkomers groot en divers is, is de clustering hiervan complex. De negen clusters zijn bepaald op basis van combinaties van herkomstland, geslacht en opleidingsniveau. Generatie

en leeftijd zijn vanwege de complexiteit hiervan niet gebruikt voor de subclustering. Wel geldt dat binnen subgroepen de positie van oudkomers met een lagere leeftijd over het algemeen beter is voor de arbeidsmarktpositie. Ook oudkomers met een tweedegeneratie achtergrond hebben binnen subclusters over het algemeen een betere positie dan oudkomers met een eerstegeneratie achtergrond.

Inhoud

Samenvatting ..... **i**

1 Inleiding **1**
1.1 Aanleiding 1
1.2 Doel 2
1.3 Onderzoeksvragen 2
1.4 Hoofdgroepen 2

2 Data en methode **3**
2.1 Data 3
2.2 Methode en indicatoren 4

3 De arbeidsmarktpositie van jongeren met en migratieachtergrond **7**
3.1 Arbeidsmarktpositie 7
3.2 Baankenmerken 13
3.3 Uitkeringsgebruik 16
3.4 Conclusie 19

4 De arbeidsmarktpositie van nieuwkomers met een migratieachtergrond **25**
4.1 Arbeidsmarktpositie 26
4.2 Baankenmerken 29
4.3 Uitkeringsgebruik 33
4.4 Conclusie 35

5 De arbeidsmarktpositie van oudkomers met een migratieachtergrond **39**
5.1 Arbeidsmarktpositie 39
5.2 Baankenmerken 48
5.3 Uitkeringsgebruik 52
5.4 Conclusie 58

Literatuur **65**

1 Inleiding

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te geven in de omvang en arbeidsmarktprestaties van specifieke subgroepen met een niet-westerse migratieachtergrond. Deze inzichten kunnen handvatten bieden bij het opstellen van toekomstig beleid. Het rapport gaat daarbij uit van de hoofdgroepen jongeren, nieuwkomers en oudkomers.

1.1 Aanleiding

Personen met een niet-westerse migratieachtergrond hebben gemiddeld een slechtere arbeidsmarktpositie dan personen met een Nederlandse achtergrond (CBS, 2016). Ze behoren minder vaak tot de werkzame beroepsbevolking en zijn vaker op zoek naar een baan. De achterstand op de arbeidsmarkt komt (logischerwijs) ook tot uiting in het uitkeringsgebruik. Zo is het aandeel van personen met een niet-westerse migratieachtergrond met een bijstandsuitkering meer dan zes keer zo groot dan het aandeel van personen met een Nederlandse achtergrond dat een bijstandsuitkering ontvangt. Het aandeel met een WW- of arbeidsongeschiktheidsuitkering daarentegen is nagenoeg gelijk.

Economisch gezien leidt een achterstand van personen met een niet-westerse migratieachtergrond op de arbeidsmarkt tot welvaartsverlies indien de oorzaken daarvan niet liggen in productiviteitsverschillen. Oftewel, personen met gelijke voorkeuren en een vergelijkbaar productiviteitsniveau zouden een gelijke arbeidsmarktpositie moeten hebben, ongeacht hun achtergrond. Op basis van een recente studie van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP, 2016) lijkt dat vooralsnog niet het geval. Verschillen in arbeidsparticipatie en uitkeringsgebruik kunnen ook leiden tot sociale spanningen, bijvoorbeeld omdat personen zonder migratieachtergrond het gevoel hebben dat zij schaarse sociale zekerheid en overheidsvoorzieningen moeten delen met meer personen (SCP, 2014).

Voor doelmatig en doeltreffend beleid gericht op het verhelpen van die achterstand, is het belangrijk om te weten bij welke (sub)groepen de achterstand ten opzichte van vergelijke personen zonder migratieachtergrond zich eigenlijk voordoet, alsmede hoe groot die groepen zijn.

Recent onderzoek en openbare cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) geven slechts beperkt inzicht in de migrantengroepen met de grootste achterstand. Zo tonen de hierboven genoemde publicaties van het CBS en SCP bijvoorbeeld aan dat het aandeel werkzame jongeren onder de groep met een 'overige niet-westerse' achtergrond ten opzichte van autochtone jongeren het laagst is. Omdat niet verder is uitgesplitst dan naar een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond, blijft het onduidelijk of hier verschillen tussen (overige) herkomstgroepen in zitten. Zo heeft het SCP bijvoorbeeld recent een onderzoek gedaan naar de leefsituatie van personen met een Somalische achtergrond (SCP, 2017). Ook splitsen de publicaties de arbeidsmarktpositie weliswaar uit naar geslacht, leeftijd, generatie en (soms) onderwijsniveau, maar worden die kenmerken niet met elkaar gekruist. Zo is bekend dat vrouwen en middelbaar opgeleiden binnen de groep met een Marokkaanse achtergrond de grootste achterstand vertonen ten opzichte van de groepen vrouwen en middelbaar opgeleiden onder autochtonen. Op basis daarvan kan echter niet

met zekerheid geconcludeerd worden dat vrouwen met een gemiddeld opleidingsniveau van de personen met een Marokkaanse achtergrond relatief gezien het minst vaak werk hebben. Immers, het zou zomaar kunnen dat mannen met een middelbare opleiding en een Marokkaanse achtergrond een grotere achterstand hebben, maar dat zij op andere opleidingsniveaus juist relatief beter scoren dan vrouwen en daarom in totaal een minder grote achterstand hebben. Met de op dit moment beschikbare onderzoeken en CBS-data kunnen dergelijke nuances niet in kaart worden gebracht.

1.2 Doel

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te geven in de omvang en arbeidsmarktprestaties van specifieke subgroepen met een niet-westerse migratieachtergrond. Het gaat primair om de arbeidsmarktprestaties van deze subgroepen ten opzichte van de prestaties van vergelijkbare groepen personen zonder migratieachtergrond. Een aanvullend doel hierbij is om groepen van personen met een migratieachtergrond te identificeren die qua arbeidsmarktpositie op elkaar lijken. Deze inzichten kunnen handvatten bieden bij het opstellen van toekomstig beleid.

1.3 Onderzoeksvragen

Het onderzoek beantwoordt de volgende hoofdvraag met bijbehorende deelvragen:

- In hoeverre verschilt de arbeidsmarktpositie van verschillende subgroepen met een niet-westerse migratieachtergrond van vergelijkbare subgroepen zonder migratieachtergrond?
  1. Welke van de onderzochte subgroepen hebben de grootste en kleinste achterstand op de arbeidsmarkt?
  2. Welke van de onderzochte subgroepen zitten het vaakst en het minst vaak in een uitkeringssituatie?
  3. In hoeverre is bij bepaalde subgroepen in de afgelopen tien jaar een inhaalslag of juist een verdere achterstand ten opzichte van autochtonen waar te nemen?
  4. In hoeverre kunnen op basis van inzichten uit bovenstaande vragen clusters van subgroepen worden geïdentificeerd die qua arbeidsmarktpositie grofweg op elkaar lijken?

1.4 Hoofdgroepen

Dit rapport behandelt de onderzoeksvragen op basis van een indeling voor drie verschillende hoofdgroepen van personen met een migratieachtergrond. Dit zijn jongeren, nieuwkomers en oudkomers. Jongeren zijn personen met een migratieachtergrond die tussen 15 en 25 jaar oud zijn en minstens vijf jaar in Nederland verblijven. Nieuwkomers zijn personen met een migratieachtergrond die maximaal vijf jaar in Nederland verblijven en tussen 15 en 65 jaar oud zijn. Oudkomers zijn personen met een migratieachtergrond die minstens vijf jaar in Nederland verblijven en tussen 25 en 65 jaar oud zijn. Onder oudkomers en jongeren vallen ook personen met een tweede generatie migratieachtergrond.

2 Data en methode

De arbeidsmarkt- en uitkeringsindicatoren splitst dit rapport voor zover relevant uit per subgroep naar combinaties van: geslacht, opleidingsniveau, leeftijd, generatie en verblijfsduur. Als bron gebruikt het rapport microdata van het CBS.

2.1 Data

Het onderzoek maakt gebruik van CBS Microdata. Op basis van verschillende bronbestanden uit deze data, is een bestand samengesteld met daarin voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond en personen zonder migratieachtergrond de meest recent beschikbare arbeidsmarkt- en uitkeringssituatie. Het bestand bevat alleen personen die tot de potentiële beroepsbevolking behoren: iedereen in de leeftijd van 15-65 jaar die in Nederland woonachtig is. De groep jongeren is in het totaal ongeveer 310 duizend personen groot. De groep nieuwkomers is ongeveer 120 duizend personen groot en de groep oudkomers is ongeveer 1,05 miljoen personen groot. Personen met een migratieachtergrond die op de peildatum (zie hieronder) 6 maanden of korter in Nederland verblijven zijn niet meegenomen in de analyse. De kans dat die personen nog geen geldige verblijfsvergunning hebben en daardoor de arbeidsmarkt niet mogen betreden is groot. We brengen de arbeidsmarktpositie van hen daarom niet verder in kaart.. Personen met een derde generatie niet-Westerse migratieachtergrond zijn in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten, omdat de herkomst van veel personen met een derde generatie niet-westerse migratieachtergrond onbekend is.[1] Dit zijn personen van wie één van de grootouders in het buitenland geboren is. Personen met een tweede generatie niet-westerse migratieachtergrond zijn personen van wie één van de ouders in het buitenland geboren en personen met een eerste generatie niet-Westerse migratieachtergrond zijn zelf in het buitenland geboren Voor alle andere personen is de positie op de arbeidsmarkt en het uitkeringsgebruik bepaald. Dit bestand is een combinatie van diverse integrale administratieve bestanden en de Enquête Beroepsbevolking (EBB) uit de CBS Microdata. In de EBB-steekproef nemen relatief weinig personen aan de onderkant van de arbeidsmarkt deel. Daarvoor wordt gecorrigeerd door weging, maar dat kan wel tot vertekening leiden.

De meest recente gegevens over zelfstandig ondernemers die tijdens de uitvoering van dit onderzoek beschikbaar zijn hebben betrekking op 2015. Alle andere gegevens zijn beschikbaar voor het jaar 2016. Deze notitie hanteert 16 februari 2016 als peildatum en kijkt naar de arbeidsmarkt- en uitkeringssituatie op die datum. Voor zelfstandigen neemt deze notitie de situatie in 2015 als benadering van de situatie op de peildatum.

[1] Niet alleen is de groep personen met een derde generatie niet-westerse migratieachtergrond over het algemeen nog vrij jong en valt daarmee buiten de scope van dit onderzoek (15-65), ook kan van de oudere personen met een derde generatie niet-westerse migratieachtergrond niet altijd bepaald worden of zij daadwerkelijk tot de derde generatie behoren. Daarvoor zijn gegevens over grootouders nodig, die voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond ouder dan 50 jaar zeer vaak niet beschikbaar zijn en ook voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond in de leeftijd van 35-50 jaar veelal ontbreken. Er zijn alleen gegevens van grootouders beschikbaar indien deze vanaf 1 januari 1995 ingeschreven hebben gestaan in de GBA.

De arbeidsmarkt- en uitkeringsindicatoren splitst dit rapport voor zover relevant uit per subgroep naar combinaties van:

- Geslacht;
- Hoogst behaalde opleidingsniveau;[2]
- Leeftijdsklasse;
- Personen met een eerste- en tweede generatie niet-westerse migratieachtergrond;
- Verblijfsduur in Nederland (voor personen met een eerste generatie niet-westerse migratieachtergrond).

2.2 Methode en indicatoren

Dit onderzoek kijkt naar verschillende types uitkomstmaten. Als eerste kijkt het naar indicatoren die betrekking hebben op de arbeidsparticipatie. Als tweede kijkt het naar indicatoren die betrekking hebben op de baan- en inkomenskenmerken van werkenden. Als laatste kijkt het naar het uitkeringsgebruik. De cijfers in dit rapport zijn in alle gevallen gebaseerd op basis van reguliere beschrijvende statistieken. Er is geen sprake van regressie- of significantieanalyses. Dat betekent ook dat uit dit rapport geen verklaringen over eventuele gevonden verschillen kunnen worden gedestilleerd.

Arbeidsparticipatie

De arbeidsparticipatie brengt dit rapport in beeld aan de hand van drie kenmerken. Dit zijn de bruto en netto arbeidsparticipatie en de werkloosheid. Voor het bepalen van de netto arbeidsparticipatie (de werkzame beroepsbevolking) maakt deze notitie gebruik van integrale bestanden. De netto arbeidsparticipatie van subgroepen is gelijk aan het percentage personen binnen die groep dat een baan in loondienst had, actief was als zelfstandig ondernemer en/of actief was in een andere vorm van arbeid (zoals freelancers). Met andere woorden, het betreft de personen met betaald werk.

Voor het bepalen van de bruto arbeidsparticipatie (de beroepsbevolking), de werkloosheid en het aandeel niet-uitkeringsgerechtigden gebruikt dit rapport gegevens uit de EBB, omdat uit de administratieve bestanden niet kan worden afgeleid of iemand werkzoekend is. Dit heeft tot gevolg dat hierover minder gedetailleerde cijfers kunnen worden gepresenteerd. Bovendien is er een sterke relatie tussen deze drie indicatoren en de netto arbeidsparticipatie en zijn de gegevens uit de EBB minder betrouwbaar. Daarom worden drie EBB-indicatoren in beperkte mate besproken in dit rapport.

De bruto arbeidsparticipatie van subgroepen wordt bepaald door het aandeel personen dat werkzaam of werkloos is, te delen door de totale potentiële beroepsbevolking. Het CBS definieert de werkloze beroepsbevolking als personen zonder betaald werk, die actief op zoek zijn naar werk / recent hebben gezocht voor minstens één uur per week en daarvoor beschikbaar zijn. De werkzame

[2] Het hoogst behaalde opleidingsniveau is door het CBS geregistreerd conform de internationale ISCED-indeling. Voor personen die in Nederland onderwijs hebben gevolgd is dit in de meeste gevallen geregistreerd. Voor andere personen volgen deze gegevens voor zover bekend uit de EBB of uit de registratie van UWV (voor personen die recent werkloos zijn geweest). Omdat hierbij gedeeltelijk sprake is van enquêtedata, heeft het CBS hiervoor weegfactoren berekend. Deze zijn in dit onderzoek gebruikt voor het berekenen van cijfers naar opleidingsniveaus.

beroepsbevolking zijn alle personen met betaald werk, ongeacht de arbeidsduur. Het werkloosheidspercentage is conform de definitie van het CBS gelijk aan het gemiddelde aandeel werklozen in de beroepsbevolking in een bepaald jaar. Niet-uitkeringsgerechtigden zijn werkloze personen die geen voltijdsopleiding volgen en bovendien geen recht hebben op een arbeidsongeschiktheids-, bijstands- of werkloosheidsuitkering.

Baan- en inkomenskenmerken

Voor werkenden brengt dit rapport de arbeidsmarktpositie verder in beeld. Hierbij kijkt het als eerste naar het aandeel werkenden dat een arbeidsinkomen (loon, winst uit ondernemerschap en inkomen uit overige arbeid) onder het sociaal minimum verdient. Hierbij wordt als grens het door SZW gedefinieerde sociaal minimum voor alleenstaanden vanaf 23 jaar in 2016 gebruikt (in alle onderzochte jaren). Het bedrag is gebaseerd op 70 procent van het netto minimumloon. Het bruto bedrag per dag (exclusief vakantiegeld) voor alleenstaanden vanaf 23 jaar bedroeg € 52,67[3] in 2016. Rekening houdend met 261 werkbare dagen is dat € 1.145,57 per maand.[4] Het minimumloon voor jongeren is lager, waardoor hun officiële sociaal minimum ook lager is. Dat is niet meegenomen in dit rapport. Daarnaast gaat het bij het sociaal minimum om individuele inkomsten. Tevens is dit een statistiek op individueel niveau, terwijl voor inkomensbeleid meestal naar huishoudniveau wordt gekeken. Een persoon die zelf een inkomen onder het sociaal minimum verdient, kan bijvoorbeeld een beter verdienende partner hebben. Tenslotte gaat het bij het sociaal minimum om het totale arbeidsinkomen; het aantal gewerkte uren speelt daarbij geen rol.

Verder kijkt dit rapport naar het type arbeidsrelatie (vast of flexibel) van werknemers. Onder werknemers met een flexibele arbeidsrelatie valt iedereen met een tijdelijk contract, een uitzendcontract of een oproepcontract. Onder werknemers met een vaste arbeidsrelatie valt iedereen met een vast contract, behalve degenen met een vast uitzend- of oproepcontract. Als laatste indicator kijkt het rapport naar aandeel werkenden in de laagste beroepsniveaus. De vier beroepsniveaus (op basis van de recente Beroepenindeling ROA-CBS 2014) komen uit de EBB.

Uitkeringsgebruik

Het uitkeringsgebruik is de derde hoofdcategorie van indicatoren. Specifiek betreft het bijstandsuitkeringen (inclusief bijstand gerelateerde uitkeringen zoals BBZ) en AO-uitkeringen. Het uitkeringsgebruik van subgroepen bepalen wordt bepaald door te kijken naar het aandeel personen met een bepaalde uitkering in de totale potentiële beroepsbevolking.

Daarnaast kan ook gekeken worden naar WW-uitkeringen en het totale uitkeringsgebruik. Deze indicatoren zijn niet in dit rapport opgenomen. De reden is dat de ontvangst van WW-uitkeringen zeer afhankelijk is van de arbeidsmarktpositie van personen, omdat alleen personen die vanuit een baan in loondienst werkloos worden een WW-uitkering ontvangen. Het aandeel WW-uitkeringen levert daarmee geen interessante verschillen tussen herkomstgroepen (en verdere subgroepen) op over personen met een niet-westerse migratieachtergrond. Het totale uitkeringsgebruik is ook niet opgenomen, omdat verschillen hieruit volgen uit de bijstands- en de AO-uitkeringen. Daarmee levert deze indicator weinig toegevoegde waarde.

---

3 Zie https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2015/12/17/bedragen-uitkeringen-2016

4 Voor cijfers over de jaren voor 2016 is geen inflatiecorrectie toegepast op dit sociaal minimum

Clustering

In dit onderzoek worden per hoofdgroep clusters gemaakt van vergelijkbare subgroepen. Deze clustering wordt per hoofdgroep uitgevoerd op relevante indicatoren. Deze verschillen per hoofdgroep. Zo is bij de hoofdgroep jongeren geslacht niet van belang voor het identificeren van subgroepen, maar geslacht is wel van belang voor nieuwkomers en oudkomers.

3 De arbeidsmarktpositie van jongeren met en migratieachtergrond

Jongeren met een migratieachtergrond die minstens vijf jaar in Nederland verblijven of hier geboren zijn, kennen een lagere participatie en een hoger uitkeringsgebruik van de bijstand dan jongeren zonder migratieachtergrond. Hierbij zijn er grote verschillen naar het opleidingsniveau en de verblijfsduur van jongeren.

Dit hoofdstuk beschrijft de arbeidsmarktpositie van jongeren met een migratieachtergrond. Het gaat hierbij om de groep jongeren met een eerste- of tweedegeneratie migratieachtergrond die tussen 15 en 25 jaar oud zijn en minstens vijf jaar in Nederland verblijven. Recente jonge personen met een niet-westerse migratieachtergrond maken geen deel uit van deze groep. Ongeveer twee derde hiervan zijn onderwijsvolgenden, zij worden niet meegenomen in de overige cijfers in dit hoofdstuk. De reden hiervoor is dat anders de cijfers vertekend zouden worden, omdat het hoogst behaalde opleidingsniveau leidend is. Hbo- en wo-studenten zouden dan onder havo, vwo en mbo2-4-opgeleiden vallen. Hun participatie vooral bestaat uit bijbanen naast hun opleiding. Figuur 3.1 laat zien dat de grootste groepen jongeren een Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond hebben.

Figuur 3.1 Aantallen jongeren per herkomstland

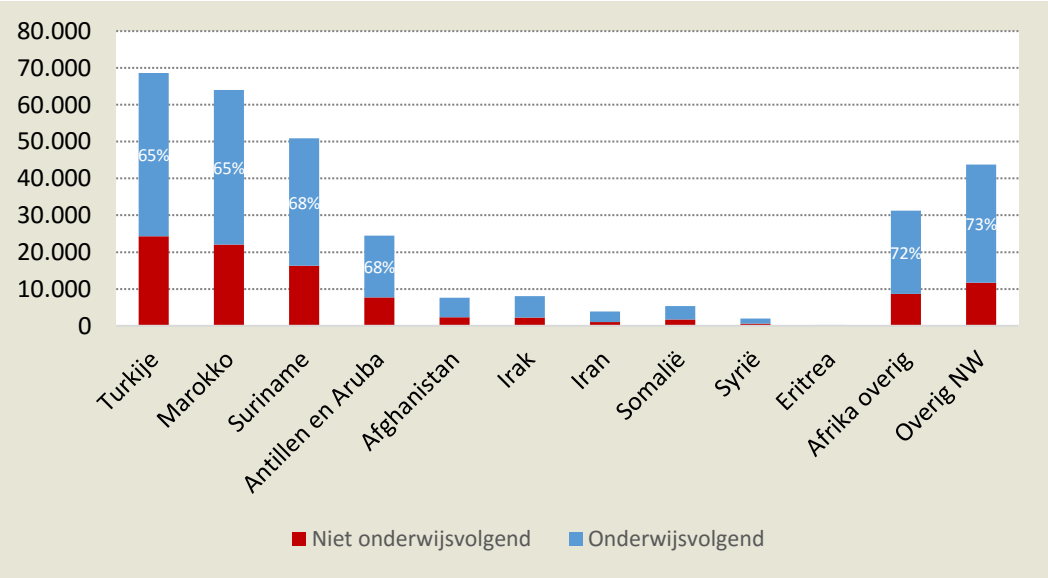

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

3.1 Arbeidsmarktpositie

De netto participatie van jongeren verschilt aanzienlijk naar herkomstgroep. Deze is voor alle herkomstgroepen van jongeren met een migratieachtergrond lager dan die voor jongeren zonder migratieachtergond. De netto participatie is daarbij het hoogst voor de kleine groep jongeren met een Syrische achtergrond. Dit komt specifiek door de relatief hoge participatie van jonge vrouwen met

een Syrische achtergrond. De participatie is relatief laag voor jongeren met een Somalische achtergrond. Zoals uit Figuur 3.2 blijkt, lijkt het herkomstland meer van invloed te zijn op de participatie dan het geslacht. In het algemeen is het daarbij ook nog opvallend dat vrouwelijke jongeren met een migratieachtergrond een hogere participatie hebben dan mannelijke jongeren met een migratieachtergrond. Voor jongeren zonder migratieachtergrond is dat juist andersom

Figuur 3.2 Netto participatie jongeren naar herkomstgroep en geslacht

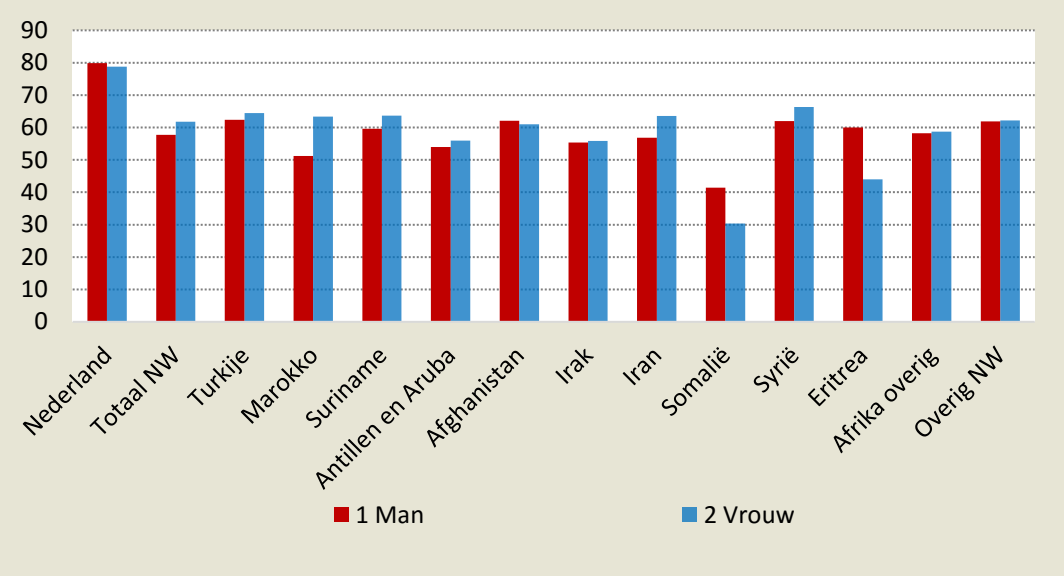

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De vraag is in hoeverre de verschillen in participatie gerelateerd zijn aan of jongeren een eerste- of een tweedegeneratie migratieachtergrond hebben. Figuur 3.3 laat zien dat jongeren met een Turkse of Iraakse eerstegeneratie achtergrond een hogere participatie hebben dan jongeren met een tweedegeneratie migratieachtergrond. Aan de andere kant is er bij jongeren met een Antilliaanse, Syrische of Afghaanse achtergrond een hogere participatie voor jongeren met een tweedegeneratie migratieachtergrond. De verschillen tussen herkomstlanden van jongeren met een tweedegeneratie migratieachtergrond zijn relatief groot. Tweedegeneratie jongeren met een Somalische of Iraakse achtergrond hebben een stuk lagere participatie dan tweedegeneratie jongeren met een Syrische, Afghaanse of Turkse achtergrond. Tweedegeneratie jongeren met een migratieachtergrond hebben een gemiddelde participatie die lager is dan die van jongeren zonder een migratieachtergrond. Die bevinding komt overeen met SCP (2016).

Figuur 3.3 Netto participatie jongeren naar herkomstgroep en generatie

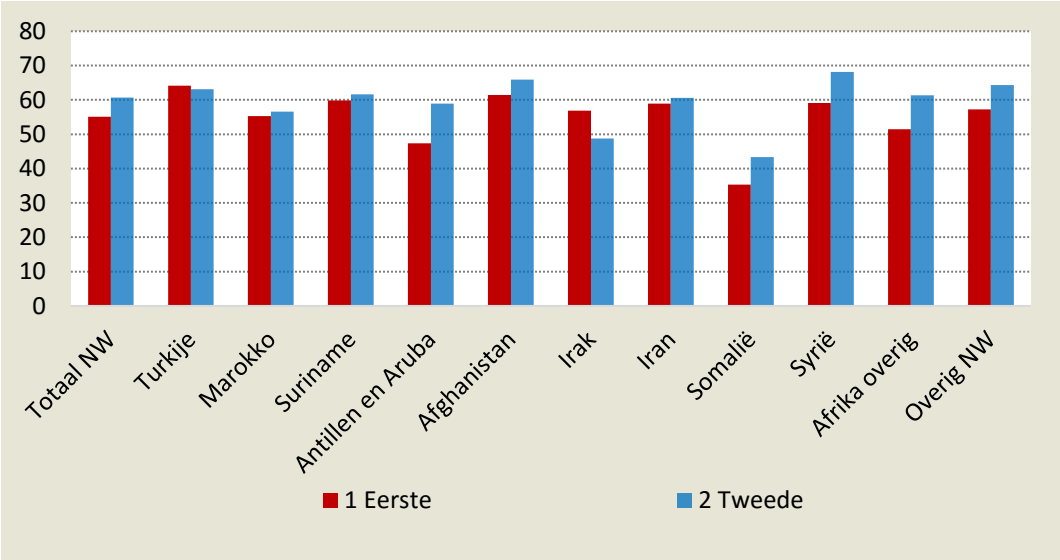

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Dit levert de vervolgvraag op of er voor jongeren met een eerstegeneratie migratieachtergrond een verschil zit in participatie naar verblijfsduur. De resultaten in Figuur 3.4 laten zien dat in de meeste gevallen geldt dat de participatie van jongeren met een eerstegeneratie achtergrond die minstens tien jaar in Nederland verblijven slechts iets lager is dan die van jongeren met een tweedegeneratie migratieachtergrond. Deze groepen hebben allebei onderwijs in Nederland gevolgd, wat hier mogelijk een verklaring voor is. De uitzondering hierop geldt voor de eerdergenoemde jongeren met een Arubaanse of Somalische achtergrond, waarbij de participatie van alle jongeren met een eerstegeneratie achtergrond lager is dan die van jongeren met een tweedegeneratie achtergrond.

Figuur 3.4 Netto participatie eerstegeneratie jongeren naar herkomstgroep en verblijfsduur

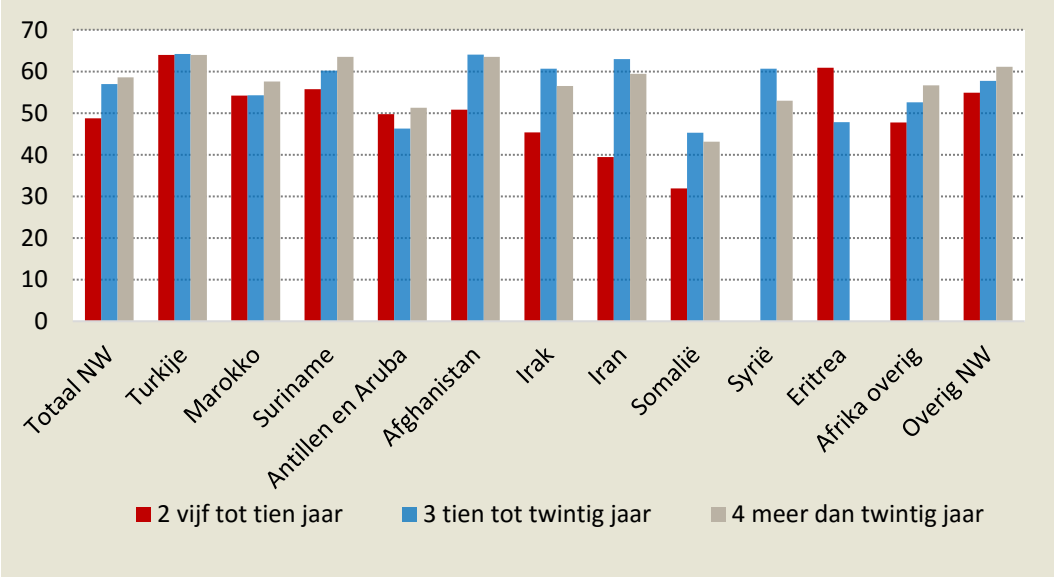

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en verblijfsduur zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Is de verblijfsduur in Nederland altijd gerelateerd geweest met de netto participatie van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond? Figuur 3.5 laat zien dat dit inderdaad het geval is. Daarbij zit het verschil in de participatie van jongeren zonder migratieachtergrond en die van jongeren met een eerstegeneratie migratieachtergrond en een hoge verblijfsduur. Voor alle groepen (inclusief personen zonder migratieachtergrond) geldt dat de particpatie op de langere termijn gedaald is, al is er sinds 2013 sprake van een stagnatie in deze ontwikkeling.

Figuur 3.5 Ontwikkeling netto participatie eerstegeneratie jongeren naar verblijfsduur

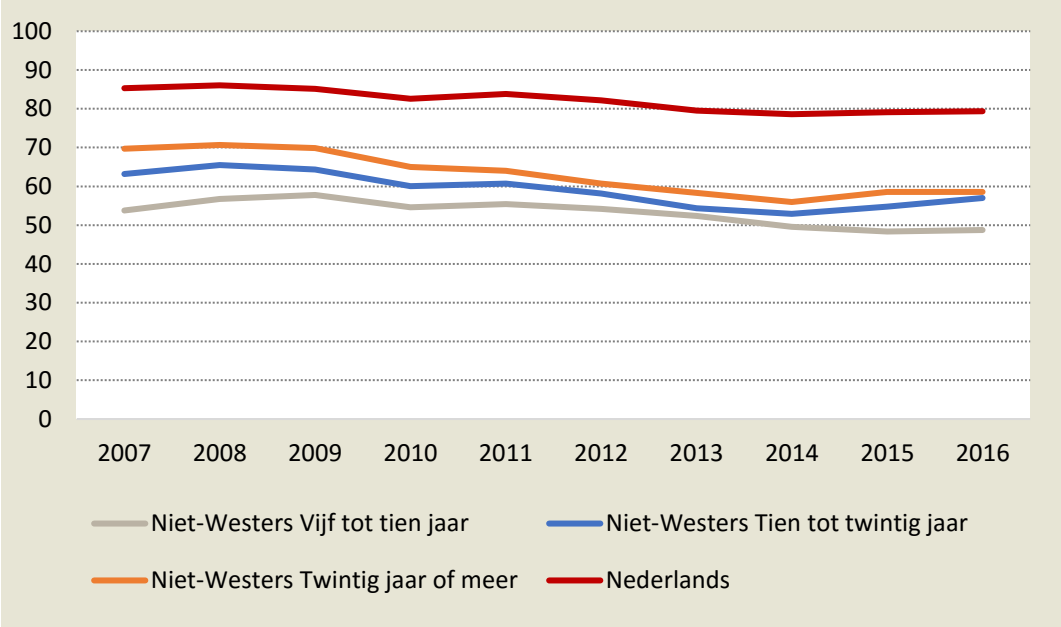

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Ook interessant is of de verschillen in de participatie van jongeren wellicht gerelateerd zijn aan verschillen in opleidingsniveaus. Figuur 3.6 laat zien dat er voor jongeren met een migratieachtergrond van vrijwel alle herkomstgroepen en opleidingsniveaus sprake is van een lagere participatie dan die personen zonder migratieachtergrond. De uitzondering is de kleine groep laagopgeleide jongeren met een Afghaanse achtergrond. Voor hen is er vrijwel geen verschil in de participatie ten opzichte van jongeren zonder migratieachtergrond. Aan de andere kant is er vooral bij laagopgeleide jongeren met een Antilliaanse en hoogopgeleide jongeren met een Iraakse achtergrond juist sprake van een relatief grote achterstand. Over het algemeen volgt uit Figuur 3.6 dat opleidingsniveau een groter verband heeft met arbeidsparticipatie dan de herkomstgroep.

Figuur 3.6 Netto participatie jongeren naar herkomstgroep en opleidingsniveau

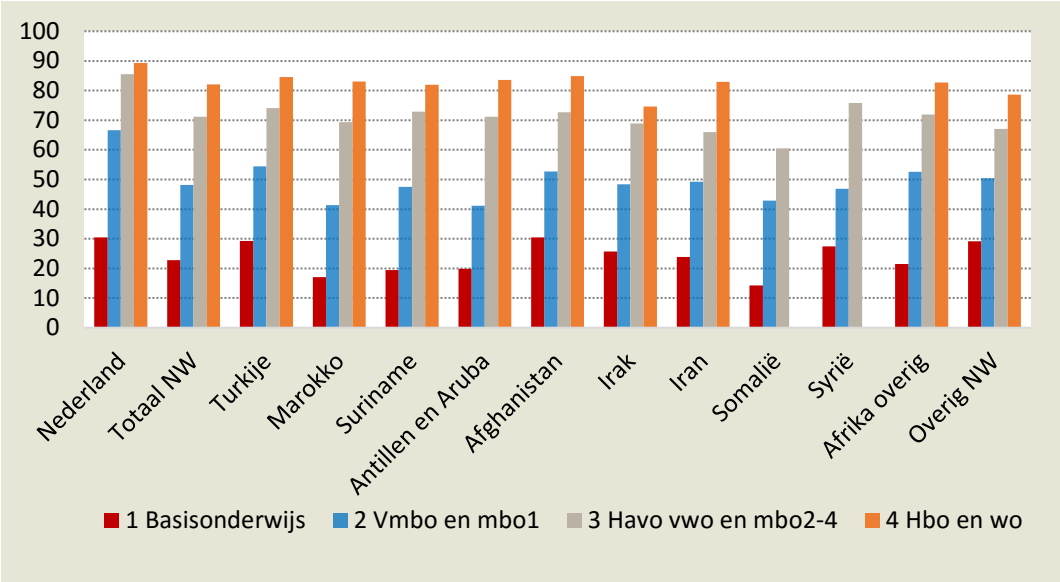

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Gemiddeld hebben jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond van alle opleidingsniveaus in de gehele periode 2007 – 2016 een lagere participatie dan personen met eenzelfde opleidingsniveau zonder migratieachtergrond. Het verschil in participatie tussen hbo- en wo-opgeleide jongeren met en zonder migratieachtergrond is de afgelopen jaren toegenomen (zie Figuur 3.7). Wat ook opvalt is dat personen met een havo-/wo-/mbo-opleiding zonder migratieachtergrond structureel een hogere participatie hebben dan hoger opgeleide jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond, al is dit verschil sinds 2014 wel iets teruggelopen.

Figuur 3.7 Netto participatie jongeren naar herkomstgroep en opleidingsniveau

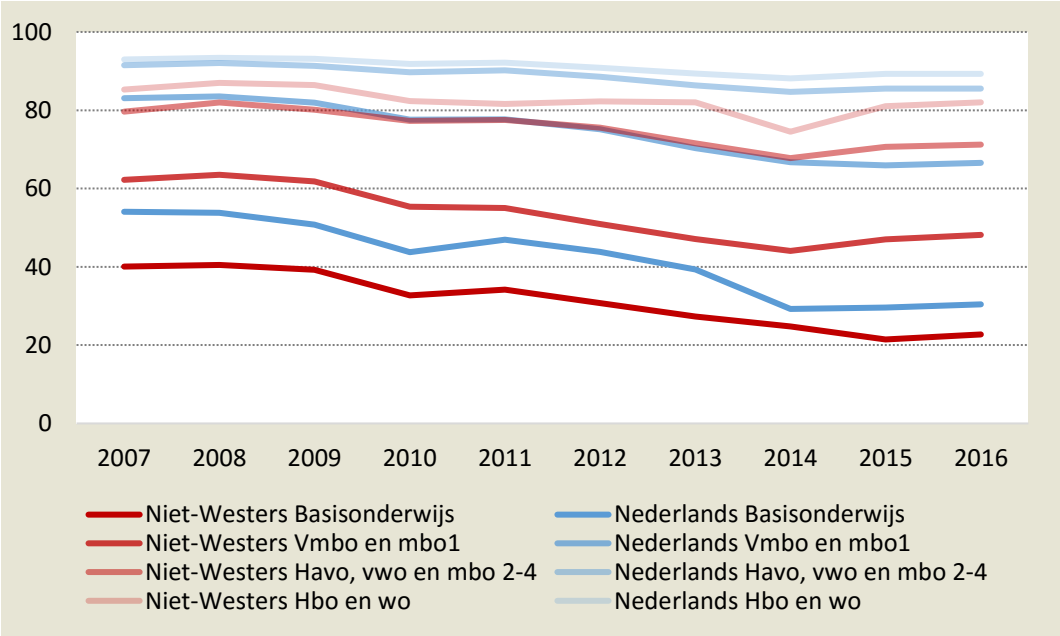

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het is ook de vraag of de verschillen naar opleidingsniveau verschillen tussen generaties. Uit Figuur 3.8 blijkt dat dit in beperkte mate zo is. Voor hoger opgeleiden is de participatie hoger voor jongeren met een tweedegeneratie dan met een eerstegeneratie achtergrond (ongeveer honderd personen per herkomstgroep). Aan de andere kant geldt voor de laagst opgeleide jongeren met een Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond dat zij van de eerste generatie (enkele honderden personen per herkomstgroep) een hogere participatie hebben dan die van de tweede generatie.

Figuur 3.8 Netto participatie jongeren naar herkomstgroep, generatie en opleidingsniveau

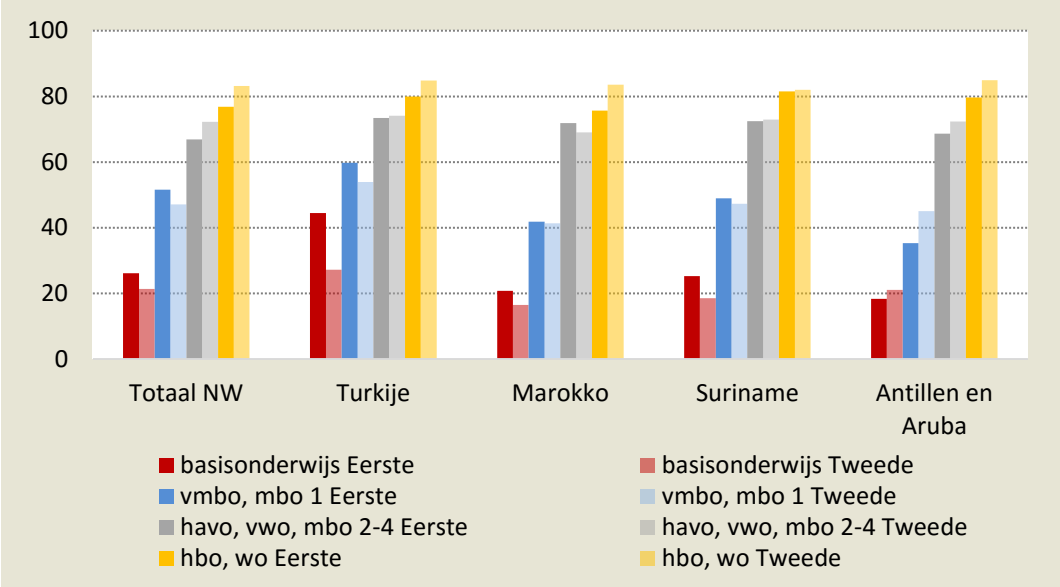

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De historische ontwikkeling van de werkloosheid van jongeren naar herkomstgroep laat Figuur 3.9 zien. Omdat werkloosheidstatistieken met de EBB berekend zijn, is de variatie meestal groter dan bij participatiestatistieken. Uit Figuur 3.9 blijkt dat deze werkloosheid in de periode 2007 tot en met 2013 is gestegen en daarna is gedaald. De arbeidsmarktpositie van jongeren met een niet-Westerse migratieachtergrond lijkt gevoeliger voor conjunctuur te zijn dan die van jongeren zonder migratieachtergrond (zie ook SCP, 2013). Er lijkt geen sprake te zijn van grote structurele verschillen in de werkloosheid tussen de verschillende herkomstgroepen. Wel is de werkloosheid van Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in de meeste jaren groter dan het gemiddelde van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond, maar de werkloosheid van jongeren met een Marokkaanse achtergrond is sinds 2014 flink gedaald. Aan de andere kant is de werkloosheid van Turkse jongeren in de meeste jaren kleiner dan het gemiddelde van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond.

Figuur 3.9 Werkloosheid jongeren naar herkomstgroep

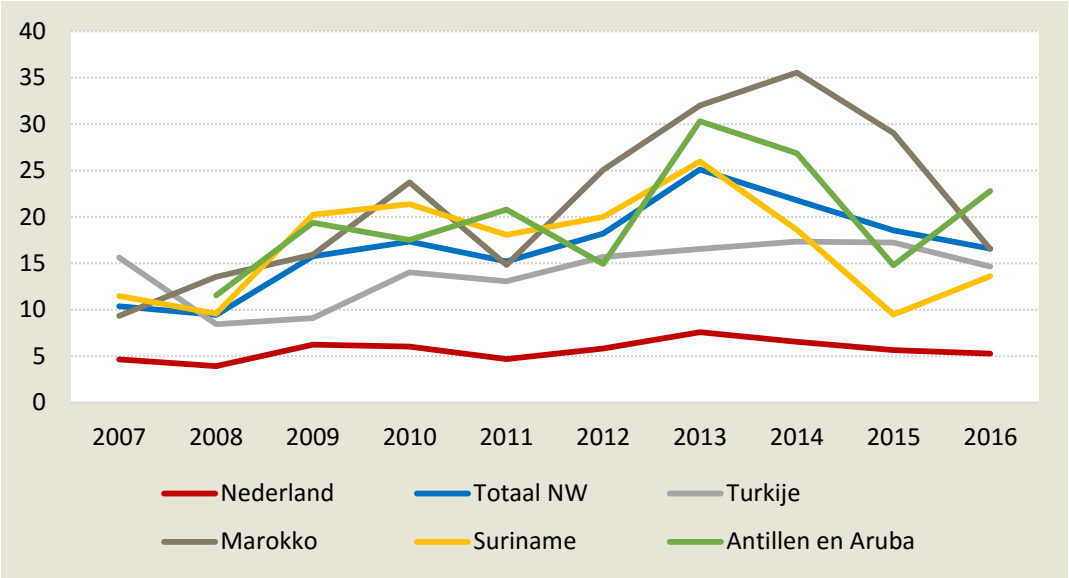

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

3.2 Baankenmerken

Voor de groep werkende jongeren met een migratieachtergrond is het interessant om te weten in hoeverre ze een slechtere inkomenspositie dan werkende jongeren zonder migratieachtergrond hebben. Figuur 3.10 laat zien dat werkende jongeren met een migratieachtergrond gemiddeld genomen vaker een inkomen onder het sociaal minimum hebben dan werkende jongeren zonder een migratieachtergrond. Het gaat hierbij zoals in dit hele hoofdstuk om jongeren die niet schoolgaand zijn. Het gebruikte sociaal minimum is hetgeen wat formeel geldt voor de groep boven 23 jaar oud. Daarbij is dit gebaseerd op het voltijdsminimumloon. Aangezien jongeren onder het minimumjeugdloon vallen, is het logisch dat zij vaak een inkomen onder het sociaal minimum hebben. Daarbij geldt voor zowel jongeren met als zonder migratieachtergrond dat jonge werkende vrouwen vaker een inkomen onder het sociaal minimum hebben dan jonge werkende mannen. Opvallend is dat werkende jonge mannen met een Turkse achtergrond (dit gaat om ongeveer 140 duizend personen) in vergelijking met andere herkomstgroepen het minst vaak een inkomen onder het sociaal minimum hebben. Ook jonge werkende vrouwen met een Syrische achtergrond hebben relatief weinig een inkomen onder het sociaal minimum. Aan de andere kant hebben de kleine groepen werkende jonge mannen met een Eritrese, achtergrond en werkende jonge vrouwen met een Somalische achtergrond relatief vaak een inkomen onder het sociaal minimum.

Figuur 3.10 Aandeel werkende jongeren onder sociaal minimum naar herkomstgroep en geslacht

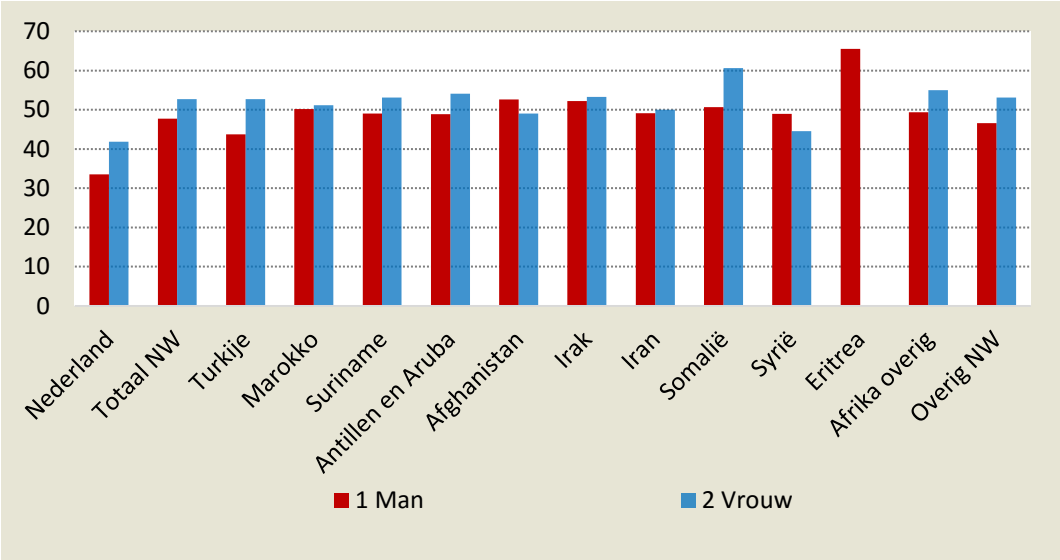

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en geslacht zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

De vraag is in hoeverre het aandeel werkende jongeren onder het sociaal minimum tussen herkomstgroepen verschilt naar opleidingsniveau. Figuur 3.11 laat zien dat het aandeel werkende jongeren met een inkomen onder het sociaal minimum voor de laagste twee opleidingsniveaus met beperkt verschilt tussen jongeren met en zonder een migratieachtergrond. Werkende jongeren met een Turkse achtergrond en een lage opleiding hebben zelfs minder vaak een inkomen onder het sociaal minimum dan werkende jongeren met eenzelfde opleidingsniveau zonder migratieachtergrond. Aan de andere kant is het aandeel werkende jongeren met een migratieachtergrond met een hogere opleiding en een inkomen onder het sociaal minimum juist hoger dan voor jongeren zonder migratieachtergrond. Dit geldt specifiek voor werkende jongeren met een Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Voor hoogopgeleide jongeren is het aandeel werkende jongeren met een inkomen onder het sociaal minimum met een Turkse achtergrond ongeveer vergelijkbaar met dat van hoogopgeleide werkende jongeren zonder migratieachtergrond.

Figuur 3.11 Aandeel werkende jongeren onder sociaal minimum naar herkomstgroep en opleidingsniveau

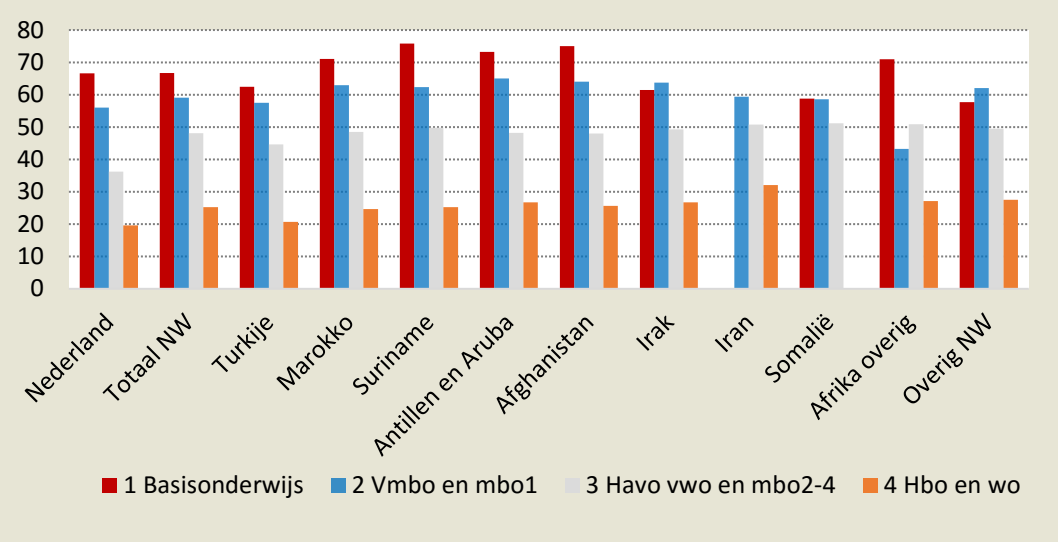

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Het aandeel werkende jongeren met een inkomen onder het sociaal minimum en basisonderwijs is in 2015 en 2016 gedaald. Hierbij lijkt de daling sneller te gaan voor jongeren met een migratieachtergrond dan jongeren zonder migratieachtergrond. Het verschil tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond is structureel het grootst voor mbo 2-4-opgeleiden. Dit verschil is ook sinds 2007 groter geworden (zie Figuur 3.12). De plotselinge daling in het aandeel werkenden onder het sociaal minimum van basisopgeleide jongeren met een niet-Westerse migratieachtergrond kan niet worden verklaard.

Figuur 3.12 Ontwikkeling aandeel werkende jongeren onder sociaal minimum naar opleidingsniveau

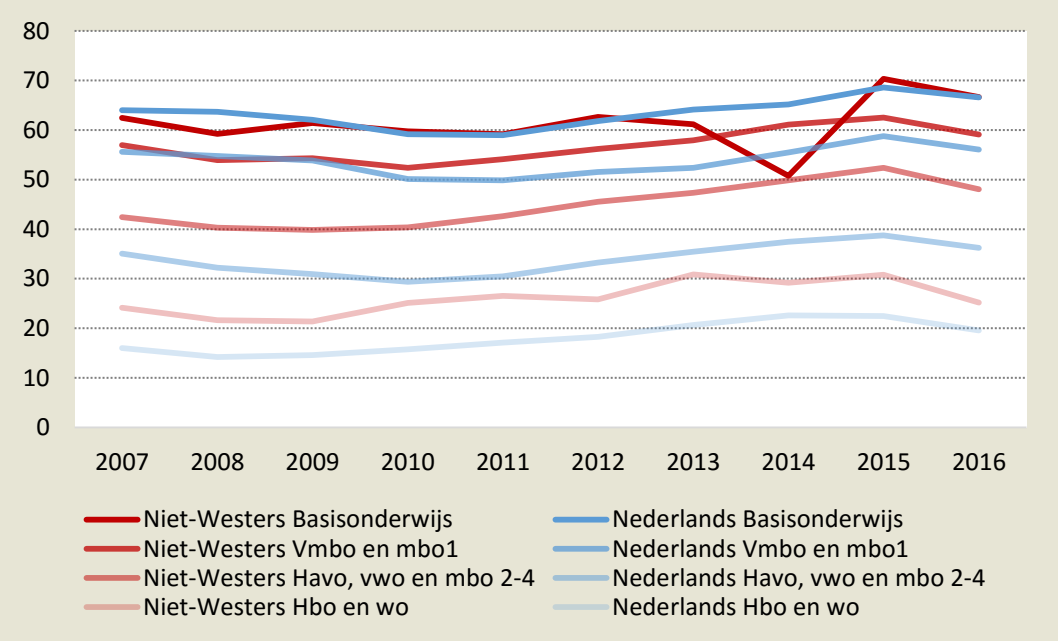

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Hieraan gerelateerd is de vraag in hoeverre werkende jongeren een flexibele arbeidsrelatie hebben. Figuur 3.13 laat zien dat voor alle opleidingsniveaus geldt dat werkende jongeren met een migratieachtergrond vaker een flexibele arbeidsrelatie hebben dan werkende jongeren zonder migratieachtergrond. Het opleidingsniveau lijkt daarbij voor zowel jongeren met als zonder migratieachtergrond geen verband te houden met het aandeel jongeren met een flexibele arbeidsrelatie. Ook het herkomstland lijkt amper van belang te zijn hiervoor. Het aandeel werkenden onder hoogopgeleiden uit overig Afrika is relatief laag. Dit zijn enkele honderden personen.

Figuur 3.13 Aandeel werkende jongeren met flexibele arbeidsrelatie naar herkomstgroep en opleidingsniveau

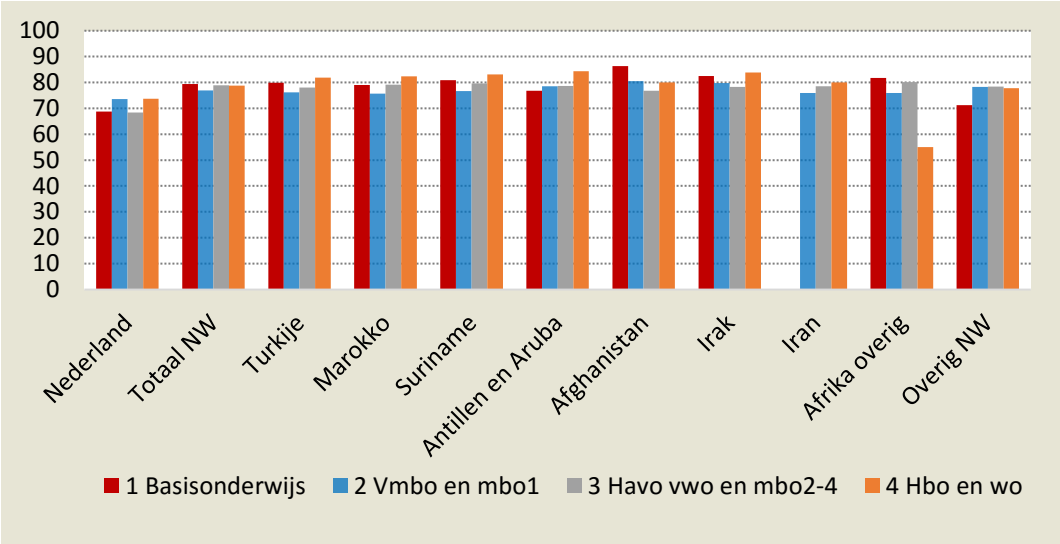

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

3.3 Uitkeringsgebruik

De volgende vraag is wat de mate van uitkeringsgebruik is van jongeren. Eerder werd al duidelijk dat er verschillende groepen jongeren zijn met een lage participatie. Specifiek geldt voor deze groepen dat ze vaak een uitkering zouden kunnen ontvangen. De eerste belangrijke uitkering om naar te kijken is de bijstandsuitkering. Voor alleenwonende jongeren onder 21 is het bedrag van een bijstandsuitkering ongeveer € 3000 per jaar. Uit Figuur 3.14 blijkt dat jongeren met een migratieachtergrond uit alle herkomstgroepen vaker een bijstandsuitkering hebben dan jongeren zonder migratieachtergrond. Daarbij is specifiek het aandeel bijstandsontvangers onder de jongeren met een Somalische achtergrond zeer hoog. Dit komt mogelijk doordat zij in vergelijking met andere groepen jongeren met een migratieachtergrond relatief vaak relatief recent zijn gemigreerd. Zij hebben ook een lage netto participatie. Over het algemeen hebben jonge vrouwen met een migratieachtergrond iets vaker een bijstandsuitkering dan jonge vrouwen met dezelfde achtergrond, maar voor jongeren met een Marokkaanse achtergrond geldt dit juist niet. Eerder werd ook al duidelijk dat de participatie van vrouwen met een Marokkaanse achtergrond hoger ligt dan de participatie van jongere mannen met dezelfde achtergrond.

Figuur 3.14 Aandeel jongeren met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en geslacht

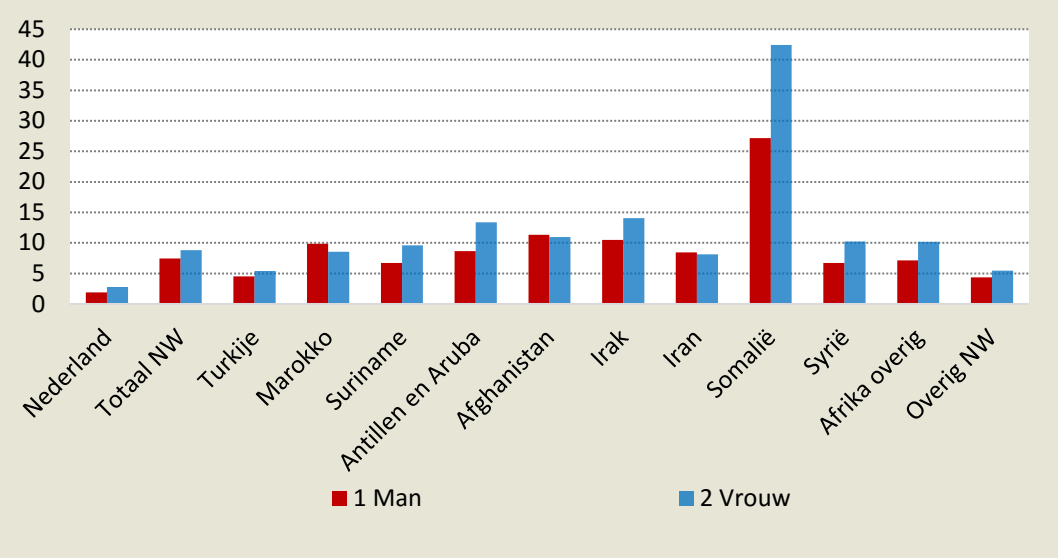

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Vervolgens is de vraag in hoeverre de grote verschillen in het aandeel bijstandsontvangers onder jongeren samenhangen met verschillen in de generatie van jongeren met een migratieachtergrond. Het blijkt dat voor alle herkomstlanden geldt dat eerstegeneratie jongeren met een migratieachtergrond vaker een bijstandsuitkering ontvangen dan tweedegeneratie jongeren met een migratieachtergrond. Alleen voor jongeren met een Turkse achtergrond is dit aandeel ongeveer gelijk. Maar tussen jongeren met een eerstegeneratie achtergrond zitten grote verschillen. Jongeren met een eerstegeneratie Somalische achtergrond hebben namelijk veel vaker een bijstandsuitkering dan jongeren van de eerstegeneratie met een andere migratieachtergrond. Dit hangt mogelijk samen met verschillen in het migratiemotief. Voor jongeren met een tweedegeneratie migratieachtergrond is de samenhang tussen herkomstland en bijstandsuitkering relatief beperkt. Dit blijkt uit Figuur 3.15. SEO heeft eerder onderzoek gedaan naar verklaringen hiervoor. Daaruit bleek dat generatieverschillen in bijstandsuitkeringen wegvallen als wordt gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondvariabelen waaronder het herkomstland, huishoudsituatie, gezondheid en het opleidingsniveau (Tempelman et al, 2017). Er is dus geen sprake van een directe oorzaak-gevolg relatie tussen de generatie van personen met een migratieachtergrond en hun bijstandsgebruik.

Figuur 3.15 Aandeel jongeren met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en generatie

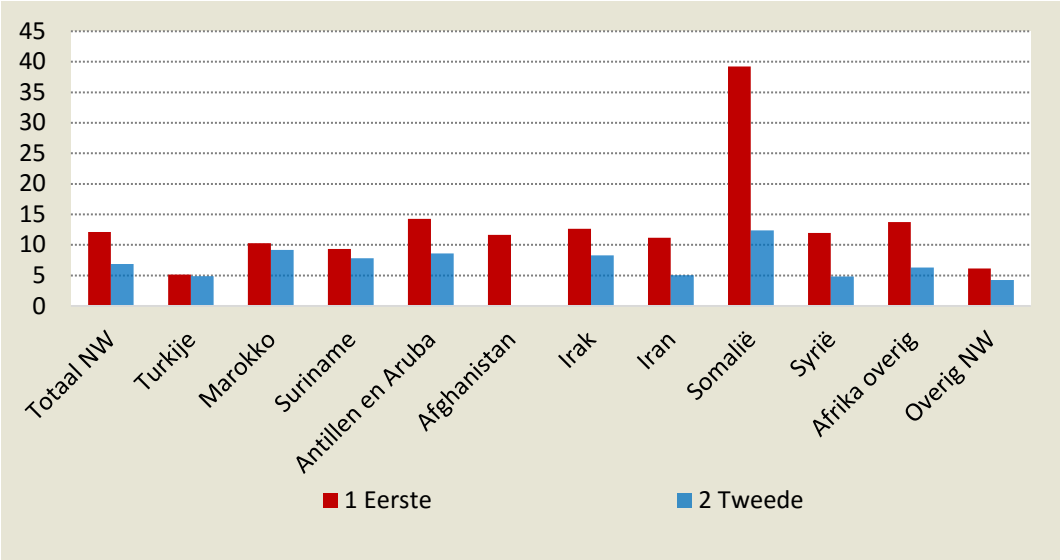

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor jongeren met een tweedegeneratie Afghaanse en Eritrese achtergrond zijn de aantallen te klein om hierover te rapporteren.

Als we de ontwikkeling van het percentage bijstandsgerechtigde jongeren met een migratieachtergrond per verblijfsduur over de tijd bekijken, dan valt vooral het bijstandsgebruik van jongeren die vijf tot tien jaar in Nederland verblijven op. Sinds 2013 is het percentage bijstandsgerechtigden van deze groep flink gestegen (zie Figuur 3.16). Dit komt mogelijk door een veranderende samenstelling van deze groep, doordat er sinds 2013 wellicht meer vluchtelingen uit bijvoorbeeld Syrië in zitten. Ook valt op dat er geen verschil lijkt te zitten in het aandeel jongeren met een bijstandsuitkering voor de groepen met een verblijfsduur vanaf minstens 10 jaar. Deze jongeren hebben in principe ook onderwijs in Nederland gevolgd.

Figuur 3.16 Ontwikkeling aandeel eerstegeneratie jongeren met bijstandsuitkering naar verblijfsduur

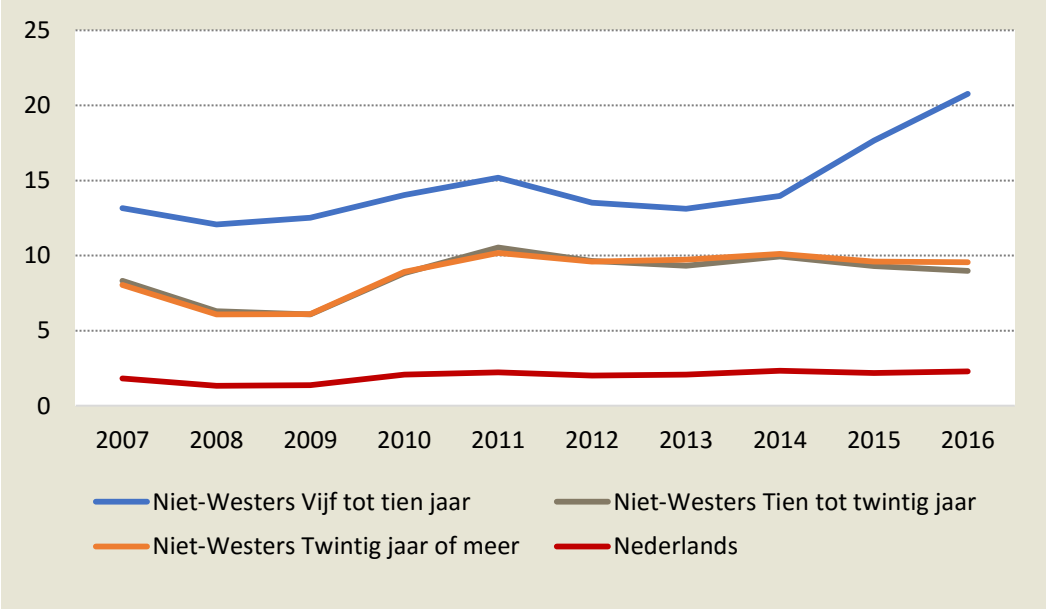

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Naast de bijstandsuitkering, komen bij jongeren verder arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in substantiële mate voor. Het gaat hierbij waarschijnlijk vooral om de (nieuwe) Wajong, maar dat is op basis van deze analyses niet met zekerheid te zeggen. Werkloosheidsuitkeringen komen bij zowel jongeren met als zonder een migratieachtergrond vrijwel niet voor. Figuur 3.17 laat zien dat het aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor de meeste opleidingsniveaus lager is voor jongeren met een migratieachtergrond. Daarbij hebben onder anderen de groepen jongeren met een Turkse of Marokkaanse achtergrond voor de lagere opleidingsniveaus een flink lager aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen als jongeren zonder migratieachtergrond. Jongeren met een Antilliaanse achtergrond hebben vaker een arbeidsongeschiktheidsuitkering dan jongeren met een andere migratieachtergrond en hetzelfde opleidingsniveau. Lager opgeleide jongeren met een Somalische migratieachtergrond hebben relatief weinig een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar eerder bleek dat zij vaker een bijstandsuitkering hebben.

Figuur 3.17 Aandeel jongeren met arbeidsongeschiktheidsuitkering naar herkomstgroep en opleidingsniveau

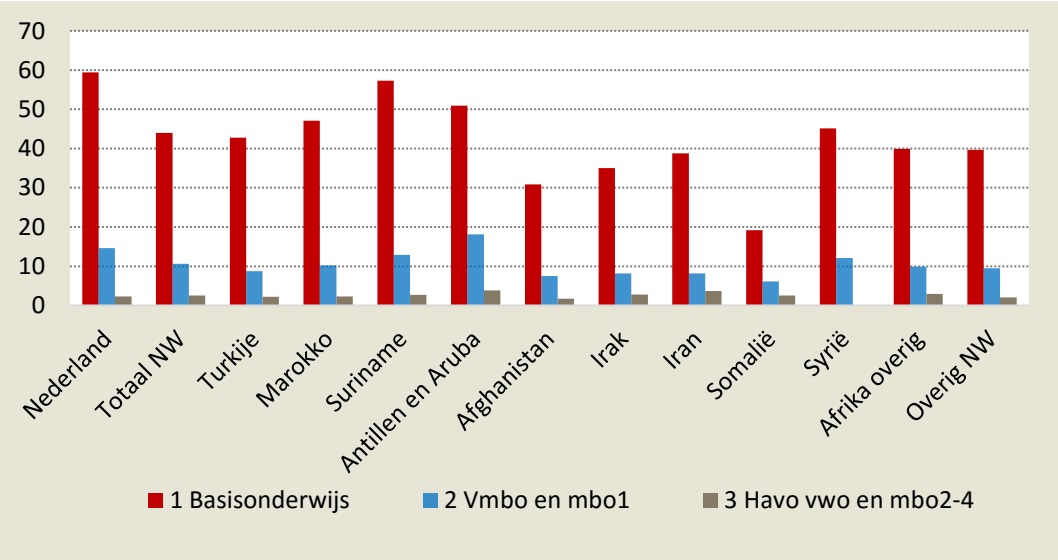

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

3.4 Conclusie

Welke van de onderzochte subgroepen hebben de grootste en welke van de onderzochte subgroepen hebben de minst grote achterstand op de arbeidsmarkt?

Binnen de groep jongeren zijn er grote verschillen tussen de positie op de arbeidsmarkt. Er zijn drie kenmerken die een grote samenhang vertonen met de positie op de arbeidsmarkt. Als eerste het opleidingsniveau. Hierbij geldt vooral voor laagopgeleide jongeren dat jongeren met een migratieachtergrond een achterstand hebben ten opzichte van laagopgeleide jongeren zonder migratieachtergrond. Maar ook voor hoger opgeleide jongeren met een migratieachtergrond is er een lagere participatie dan voor hoger opgeleide jongeren zonder migratieachtergrond. Voor hoger opgeleiden is de participatie hoger voor jongeren met een tweedegeneratie achtergrond dan met een eerstegeneratie achtergrond. Aan de andere kant geldt voor de laagst opgeleide jongeren met een Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond dat zij van de eerste generatie een hogere participatie hebben dan zij van de tweede generatie.

Het tweede kenmerk is de verblijfsduur. Eerstegeneratie jongeren die korter in Nederland zijn hebben een relatief slechte positie ten opzichte van eerstegeneratie jongeren die langer in Nederland zijn. De achterstand van jongeren is voor alle verblijfsduren ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond is de laatste tien jaar iets toegenomen. Hierbij zit vooral een verschil tussen de groepen die tussen de vijf en tien jaar in Nederland verblijven en de groepen die langer in Nederland verblijven.

Het laatste zeer belangrijke kenmerk is herkomst. Specifiek hebben eerstegeneratie jongeren met vooral Somalische herkomst een slechte arbeidsmarktpositie. Aan de andere kant hebben vooral (hoger opgeleide) jongeren met een Turkse, Antilliaanse, of Afghaanse achtergrond een relatief goede arbeidsmarktpositie.

Het geslacht heeft slechts een kleine samenhang met de participatie van jongeren. Over het algemeen is de participatie van vrouwen iets hoger dan die van mannen met dezelfde migratieachtergrond.

Er lijkt geen sprake te zijn van grote structurele verschillen in de werkloosheid van jongeren tussen de verschillende herkomstgroepen. Wel is de werkloosheid van Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in de meeste jaren groter dan het gemiddelde van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond, maar de werkloosheid van jongeren met een Marokkaanse achtergrond is sinds 2014 flink gedaald en inmiddels vergelijkbaar met die van jongeren met andere migratieachtergronden. Aan de andere kant is de werkloosheid van Turkse jongeren in de meeste jaren kleiner dan het gemiddelde van jongeren met een migratieachtergrond, maar deze is in 2016 ook vergelijkbaar met die van jongeren met andere migratieachtergronden. Uit eerder onderzoek bleek ook dat de werkloosheid onder jongeren met een migratieachtergrond meer conjunctuurgevoelig is, dan de werkloosheid van jongeren zonder migratieachtergrond (SCP, 2006).

Werkende jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vaker een inkomen onder het sociaal minimum dan jongeren zonder migratieachtergrond. Deze achterstand is groter voor hoogopgeleide jongeren. Opvallend is dat werkende jonge mannen met een Turkse achtergrond (dit gaat om ongeveer 140 duizend personen) in vergelijking met andere herkomstgroepen relatief weinig vaak een inkomen onder het sociaal minimum hebben. Ook jonge werkende vrouwen met een Syrische achtergrond hebben relatief weinig een inkomen onder het sociaal minimum. Aan de andere kant hebben de kleine groepen werkende jonge mannen met een Eritrese achtergrond en werkende jonge vrouwen met een Somalische achtergrond relatief vaak een inkomen onder het sociaal minimum.

Welke van de onderzochte subgroepen zitten het vaakst in een uitkeringssituatie?
Er zijn twee types uitkeringssituaties van belang voor jongeren: bijstands- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Jongeren met migratieachtergrond ontvangen ook vaker een bijstandsuitkering dan jongeren zonder migratieachtergrond, maar deze verschillen zijn beperkt. Jongeren met een Somalische migratieachtergrond hebben relatief vaak een bijstandsuitkering. In de jaren 2014-2016 is vooral het aandeel bijstandsontvangers onder jongeren die vijf tot tien jaar in Nederland verblijven toegenomen. Dit is mogelijk gerelateerd aan verschillen in de migratiemotieven van jongeren. Er lijkt een groot verschil tussen generaties in het uitkeringsgebruik, maar eerder is onderzocht dat dit veroorzaakt wordt door verschillen in achtergrondkenmerken (waaronder herkomstland, opleiding, huishoudsituatie en gezondheid).

De tweede relevante uitkering is een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Deze hangt sterk samen met opleidingsniveau, waarbij laagopgeleide jongeren met een Antilliaanse achtergrond relatief vaak een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen. Aan de andere kant ontvangen jongeren (onafhankelijk van opleidingsniveau) met een recentere migratieachtergrond in zeer beperkte mate een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Ook de groepen jongeren met een Turkse of Marokkaanse achtergrond met een lager opleidingsniveau hebben een flink lager aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen dan jongeren met een lager opleidingsniveau zonder migratieachtergrond. Lager opgeleide jongeren met een Somalische migratieachtergrond hebben relatief weinig een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar eerder bleek dat zij vaker een bijstandsuitkering hebben.

In hoeverre kunnen op basis van inzichten uit bovenstaande vragen clusters van subgroepen worden geïdentificeerd die (bijvoorbeeld qua afstand tot de arbeidsmarkt of uitkeringsgebruik) grofweg op elkaar lijken?

Op basis van de resultaten uit dit hoofdstuk zijn er drie primaire subclusters te maken binnen de groep jongeren. De indeling van jongeren in clusters wordt gemaakt op de verblijfsduur en het opleidingsniveau. Dit zijn de meest duidelijk identificerende factoren voor de positie op de arbeidsmarkt.

Jongeren met een verblijfsduur van maximaal jaar

Tabel 3.1 laat voor de groep jongeren met een verblijfsduur van maximaal tien jaar de subclusters zien. Dit is de eerste groep waarvoor subclusters worden onderscheiden. De omvang van deze groep is zeer beperkt, maar de groep wijkt wel duidelijk af van jongeren met een langere verblijfsduur.

Tabel 3.1 Subclusters jongeren met verblijfsduur tussen 5 en 10 jaar

	Herkomstland	Aantal personen	Netto participatie
Cluster 1	Irak	410	45
	Iran	70	39
	Somalië	975	32
	Totaal cluster 1	**1455**	**32-45**
Cluster 2	Turkije	385	64
	Marokko	235	54
	Suriname	365	56
	Antillen en Aruba	405	50
	Afghanistan	430	51
	Eritrea	45	61
	Totaal cluster 2	**1865**	**50-64**

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het eerste subcluster zijn jongeren met een verblijfsduur van tussen de vijf en tien jaar in Nederland met een Iraanse, Somalische of Iraakse achtergrond. Zij hebben in de meeste gevallen een gedeelte van hun onderwijsloopbaan in Nederland gevolgd, maar hebben ook een gedeelte in hun herkomstland gehad. Zij hebben een lage participatie. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland tussen 32 en 45 procent. Jongeren binnen dit subcluster met een Somalische achtergrond hebben een specifieke lage participatie en hoog aandeel bijstandsuitkeringen. Dit subcluster omvat ongeveer 1500 personen.

Het tweede subcluster zijn jongeren met een verblijfsduur van tussen de vijf en tien jaar in Nederland met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Afghaanse of Eritrese achtergrond. Zij hebben een hogere participatie dan het vorige subcluster. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland tussen 50 en 64 procent. Jongeren binnen dit subcluster met een Turkse achtergrond hebben een specifieke hoge participatie. Dit subcluster omvat ongeveer 2 duizend personen.

Jongeren met een verblijfsduur van minstens tien jaar

Hiernaast bestaat de tweede groep clusters uit de jongeren met een langere verblijfsduur en degenen die in Nederland geboren zijn. Voor het is het opleidingsniveau een relevant criterium voor de clustering. Herkomstland lijkt bij hen niet van groot belang voor de clustering.

Tabel 3.2 Subclusters jongeren met verblijfsduur van minstens 10 jaar

	Herkomstland	Opleidingsniveau	Aantal personen	Netto participatie
Cluster 1	Turkije	max mbo 1	9640	48
	Marokko	max mbo 1	8975	36
	Suriname	max mbo 1	5840	41
	Antillen en Aruba	max mbo 1	3080	36
	Afghanistan	max mbo 1	455	53
	Irak	max mbo 1	700	42
	Iran	max mbo 1	225	50
	Somalië	max mbo 1	135	40
	Syrië	max mbo 1	105	47
	Totaal cluster 1		**29155**	**36-53**
Cluster 2	Turkije	min mbo2	13875	74
	Marokko	min mbo2	12765	69
	Suriname	min mbo2	9875	73
	Antillen en Aruba	min mbo2	3885	72
	Afghanistan	min mbo2	955	72
	Irak	min mbo2	950	69
	Iran	min mbo2	475	68
	Somalië	min mbo2	135	75
	Syrië	min mbo2	150	79
	Totaal cluster 2		**43065**	**68-79**

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het eerste subcluster is de groep die minstens tien jaar in Nederland verblijft of hier geboren is met maximaal een mb1-opleiding. Dat betekent dat zij in de meeste gevallen een groot deel van hun onderwijsloopbaan in Nederland hebben gevolgd, maar dat zij nog geen startkwalificatie hebben behaald. Zij hebben een relatief lage participatie. Hun participatie ligt afhankelijk van hun migratieachtergrond tussen de 36 en 53 procent. Jongeren binnen dit subcluster met een Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond hebben een specifieke lage participatie en hoog aandeel bijstandsuitkeringen. De groep met een Iraakse, Turkse of Syrische achtergrond heeft juist een relatief hoge participatie. Dit cluster is in het totaal ongeveer 29 duizend jongeren groot.

Het tweede subcluster is de groep die minstens tien jaar in Nederland verblijft of hier geboren is met minimaal een mbo2-opleiding. Zij hebben dus wel een startkwalificatie gehaald. Zij hebben een relatief hoge participatie. Hun participatie ligt afhankelijk van hun migratieachtergrond tussen

68 en 79 procent. Jongeren binnen dit subcluster met een Marokkaanse, Iraakse of Iraanse achtergrond hebben een relatief lage participatie en hoog aandeel uitkeringen. De groep met een Turkse of Surinaamse achtergrond heeft juist een relatief hoge participatie. Dit subcluster omvat ongeveer 43 duizend personen.

4 De arbeidsmarktpositie van nieuwkomers met een migratieachtergrond

Nieuwkomers tussen 15 en 65 die recent uit Syrië, Somalië of Eritrea zijn gemigreerd hebben over het algemeen een zeer lage participatie en een zeer hoog gebruik van de bijstand. Aan de andere kant hebben nieuwkomers uit Turkije, Marokko, Suriname en de Antillen een relatief hoge participatie en een beperkt gebruik van de bijstand. Bij verschillende herkomstlanden zijn er grote verschillen in de participatie tussen mannelijke en vrouwelijke nieuwkomers.

Dit hoofdstuk beschrijft de arbeidsmarktpositie van nieuwkomers met een migratieachtergrond. Het gaat hierbij om de groep nieuwkomers met een eerstegeneratie migratieachtergrond die vanaf 15 jaar oud zijn. Zij hebben een verblijfsduur in Nederland van maximaal vijf jaar. Deze nieuwkomers worden in dit hoofdstuk vergeleken met personen tussen de 15 en 65 zonder migratieachtergrond. Deze laatste groep wordt in de figuren Nederlanders genoemd. De vergelijkbaarheid tussen nieuwkomers en personen zonder migratieachtergrond is uiteraard beperkt, daarom vergelijkt dit hoofdstuk niet specifiek de arbeidsmarktpositie van nieuwkomers met die van personen zonder migratieachtergrond. De focus ligt op de verschillen tussen groepen nieuwkomers. Figuur 4.1 laat zien dat de grootste groep nieuwkomers afkomstig is uit Syrië. Daarna is van de in dit onderzoek onderscheiden groepen Turkije één van de grootste herkomstlanden. De vervolganalyses in dit hoofdstuk laten onderwijsvolgenden buiten beschouwing. Dit is specifiek van belang voor nieuwkomers met een Antilliaanse achtergrond, omdat zij voor een groot gedeelte onderwijsvolgend zijn.

Figuur 4.1 Aantallen nieuwkomers per herkomstland

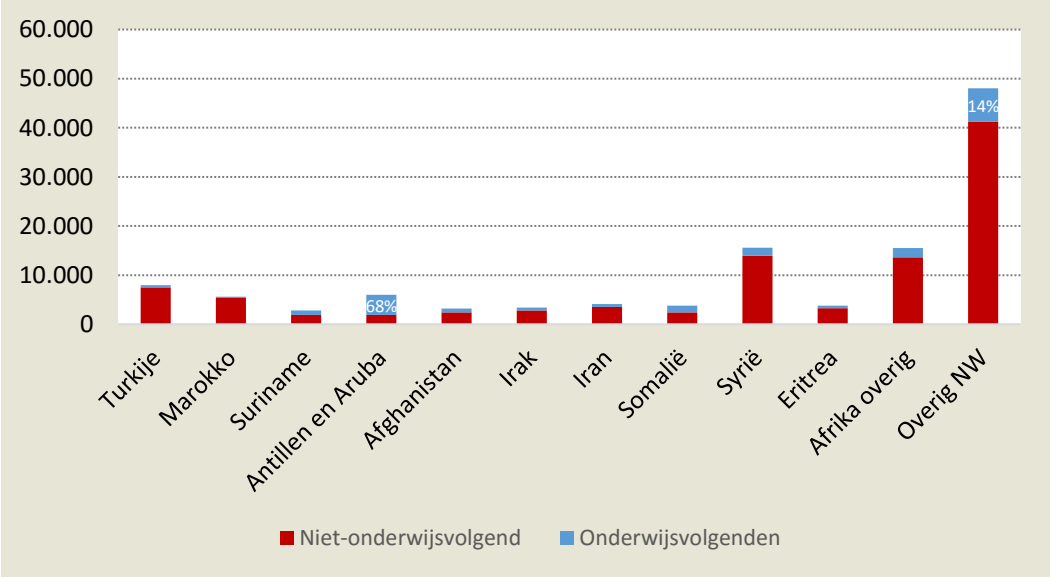

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

4.1 Arbeidsmarktpositie

De netto participatie van nieuwkomers verschilt aanzienlijk naar herkomstgroep. Deze is voor alle herkomstgroepen van nieuwkomers lager dan die voor personen tussen 15 en 65 zonder migratieachtergrond. De netto participatie is daarbij het hoogst voor nieuwkomers met een Surinaamse (mannen en vrouwen), Turkse (mannen) of Marokkaanse (mannen) achtergrond. De participatie is laag voor nieuwkomers met een Eritrese, Syrische of Somalische achtergrond. Dit is mogelijk gerelateerd aan verschillen in migratiemotief of de exacte verblijfsduur tussen de verschillende herkomstgroepen. Specifiek is het waarschijnlijk zo dat oorlogsvluchtelingen een relatief lage participatie hebben, terwijl kennismigranten de hoogste participatie hebben. Zoals uit Figuur 4.2 blijkt, lijkt zowel herkomstland als geslacht gerelateerd te zijn aan de participatie. Duidelijk is dat voor alle herkomstgroepen geldt dat de participatie van mannelijke nieuwkomers groter is dan die van vrouwelijke nieuwkomers uit hetzelfde herkomstland. Het verschil tussen mannen en vrouwen is relatief groot voor nieuwkomers met een Turkse, Marokkaanse, Afghaanse, Iraakse, Somalische of een Syrische achtergrond. Het gaat om ongeveer duizend tot negenduizend nieuwkomers per geslacht voor de vijf genoemde herkomstgroepen. Voor nieuwkomers met een Antilliaanse achtergrond lijkt het verschil in participatie tussen mannen en vrouwen vergelijkbaar met dat voor personen tussen 15 en 65 zonder migratieachtergrond.

Figuur 4.2 Netto participatie nieuwkomers naar herkomstgroep en geslacht

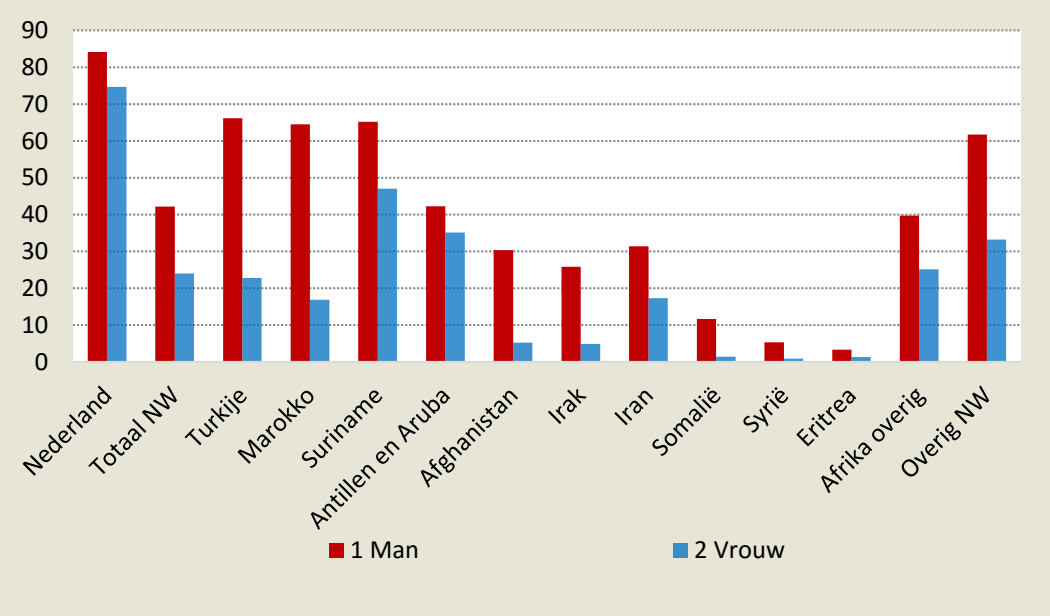

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De afgelopen tien jaar is de netto participatie van nieuwkomers voor de meeste herkomstgroepen gedaald, terwijl die van personen zonder migratieachtergrond juist is gestegen. Dit laat Figuur 4.3 zien. Vooral onder personen met een Syrische, Antilliaanse en Surinaamse achtergrond is de netto participatie tussen 2007 en 2016 gedaald. Dit kan komen doordat er sprake kan zijn van verschillen in de samenstelling tussen migranten uit hetzelfde herkomstland in verschillende jaren. Dit kan bijvoorbeeld te maken hebben met verschillen in opleidingsniveau.

Figuur 4.3 Ontwikkeling netto participatie nieuwkomers naar herkomstgroep

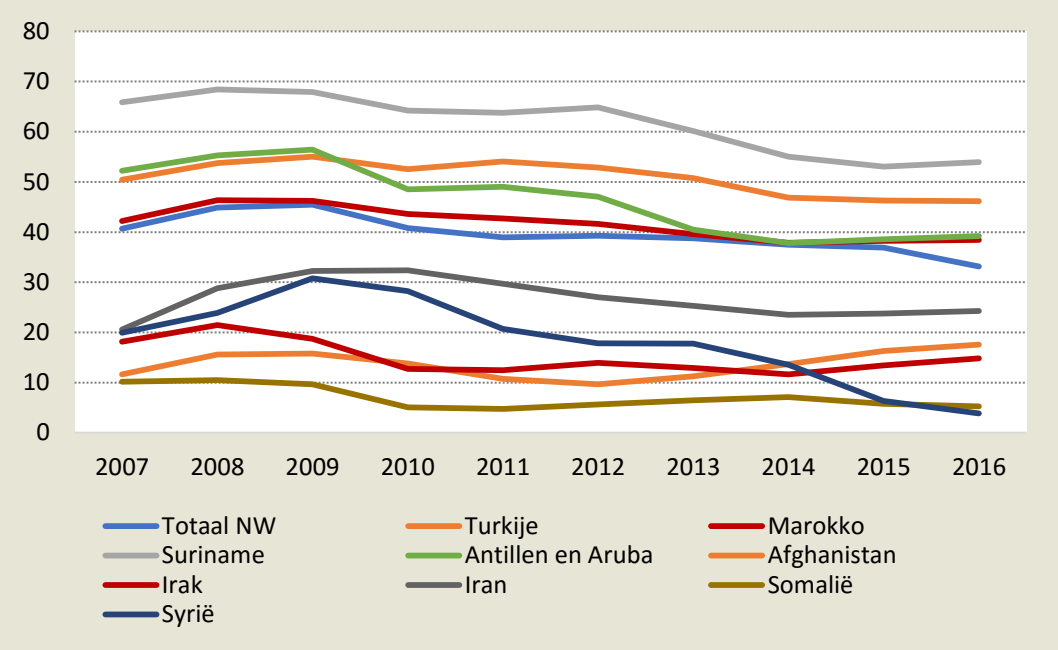

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De vraag is in hoeverre de verschillen in participatie gerelateerd zijn aan de leeftijd van nieuwkomers. Figuur 4.4 laat zien dat gemiddeld genomen nieuwkomers tussen 25 en 45 een hogere participatie hebben dan personen vanaf 45 en onder 25. Opvallend is dat nieuwkomers tussen de 25 en 35 met een Turkse, Afghaanse, Iraanse en Iraakse achtergrond een hogere participatie hebben dan nieuwkomers tussen 35 en 45 met eenzelfde migratieachtergrond. Aan de andere kant hebben nieuwkomers tussen de 35 en 45 met een Marokkaanse of Surinaamse achtergrond een hogere participatie dan nieuwkomers tussen 25 en 35 met eenzelfde migratieachtergrond. Voor nieuwkomers uit alle leeftijdsgroepen geldt dat de participatie veel lager is dan die van personen zonder migratieachtergrond.

Figuur 4.4 Netto participatie nieuwkomers naar herkomstgroep en leeftijdsklasse

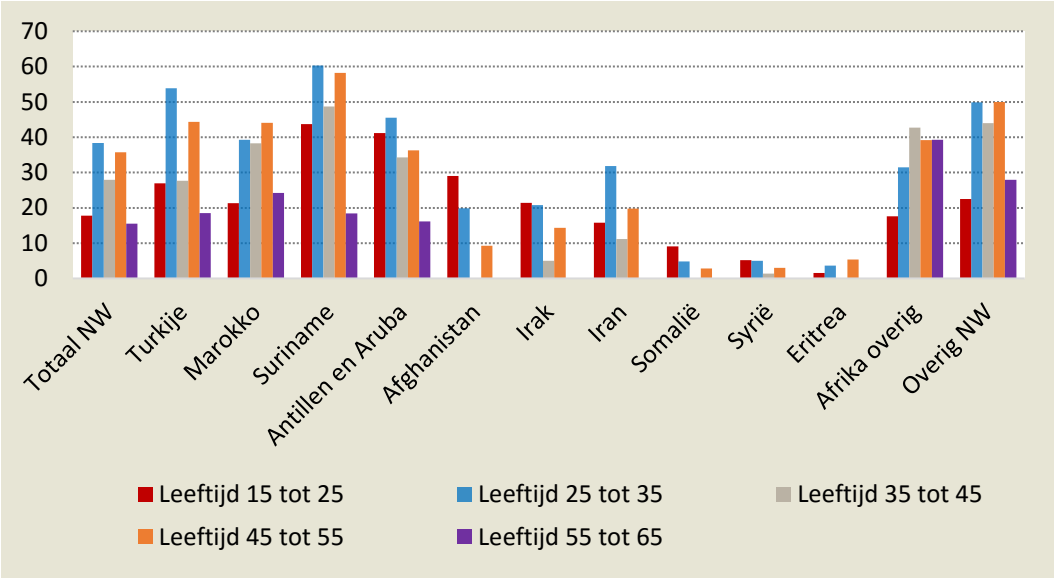

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en leeftijdsklasse zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Interessant is of de verschillen in de participatie van nieuwkomers wellicht gerelateerd zijn aan verschillen in opleidingsniveaus. Figuur 4.5 laat zien dat er voor nieuwkomers van vrijwel alle herkomstgroepen en opleidingsniveaus sprake is van een lagere participatie dan voor vergelijkbare personen zonder migratieachtergrond. De uitzondering zijn de basisopgeleide nieuwkomers met een Surinaamse achtergrond. De participatie van deze groep is hoger dan die van basisopgeleide personen zonder migratieachtergrond. Verder valt de relatief lage participatie van nieuwkomers met een havo-/vwo-/mbo2-4-niveau met een Marokkaanse, Surinaamse, Afghaanse, Iraakse of Iraanse achtergrond op. Uit nadere analyses volgt dat dit vooral geldt voor oudere nieuwkomers.

Figuur 4.5 Netto participatie nieuwkomers naar herkomstgroep en opleidingsniveau

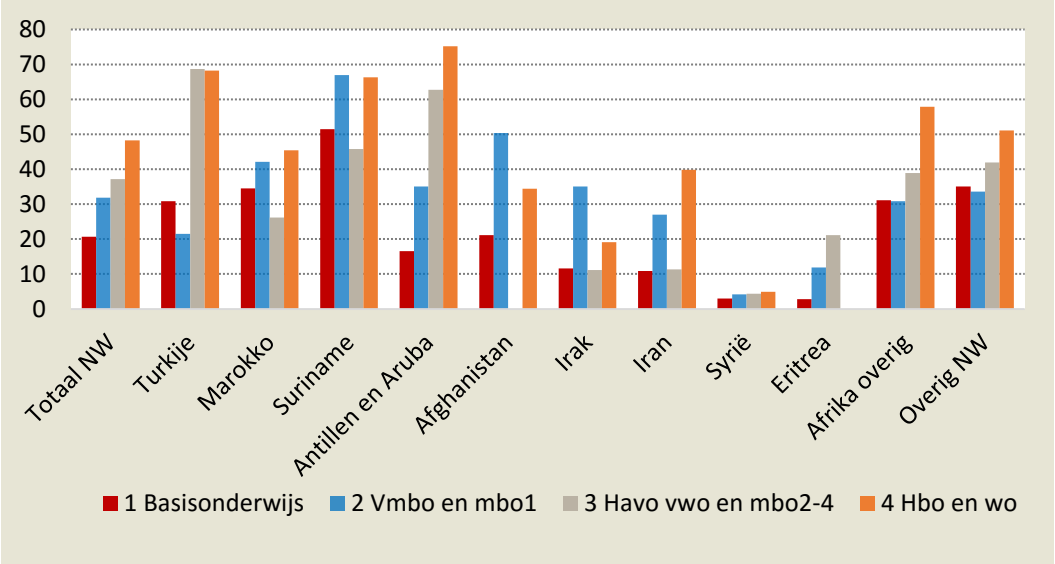

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Naast verschillen in de netto participatie, zijn ook verschillen in de bruto participatie en werkloosheid relevant. Vanwege het lage aantal waarnemingen kunnen hierover geen betrouwbare gedetailleerde gegevens naar herkomstland worden gepresenteerd. Wel laat Figuur 4.6 zien dat de werkloosheid onder nieuwkomers vanaf 2008 flink gestegen is tot 25 tot 30 procent in 2013 tot en met 2015. Dit heeft waarschijnlijk zowel te maken met de economische ontwikkelingen als met een mogelijke stijging van het aandeel vluchtelingen onder de nieuwkomers. In 2016 is de werkloosheid van nieuwkomers met een niet-westerse migratieachtergrond gedaald naar 22 procent. Het is nog te ze zeggen of deze daling structureel gaat zijn.

Figuur 4.6 Werkloosheid nieuwkomers naar jaar

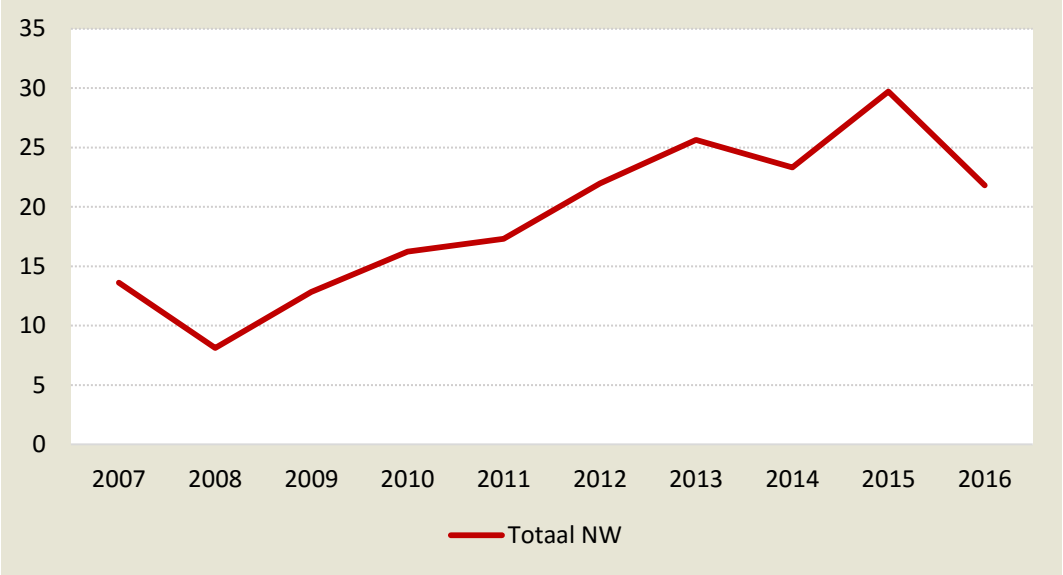

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

4.2 Baankenmerken

Voor de groep werkende nieuwkomers met een migratieachtergrond is het interessant om te weten in hoeverre ze een slechtere inkomenspositie hebben dan werkende personen zonder migratieachtergrond. Figuur 4.7 laat zien dat werkende nieuwkomers met een niet-westerse migratieachtergrond van alle herkomstgroepen vaker een baan onder het sociaal minimum hebben dan personen zonder migratieachtergrond. Dit is conform de verwachting en het eerdere beeld betreffende de participatie, Binnen de groep werkende nieuwkomers met een niet-westerse migratieachtergrond hadden zij met een Iraanse en Turkse achtergrond het minst vaak een baan onder het sociaal minimum, en Eritrese, Somalische en Afghaanse achtergrond het vaakst in 2016. Het aandeel werkende nieuwkomers onder het sociaal minimum is voor personen met een Syrische achtergrond het meest gestegen in de afgelopen jaren.

Figuur 4.7 Ontwikkeling aandeel werkende nieuwkomers onder sociaal minimum naar herkomstgroep

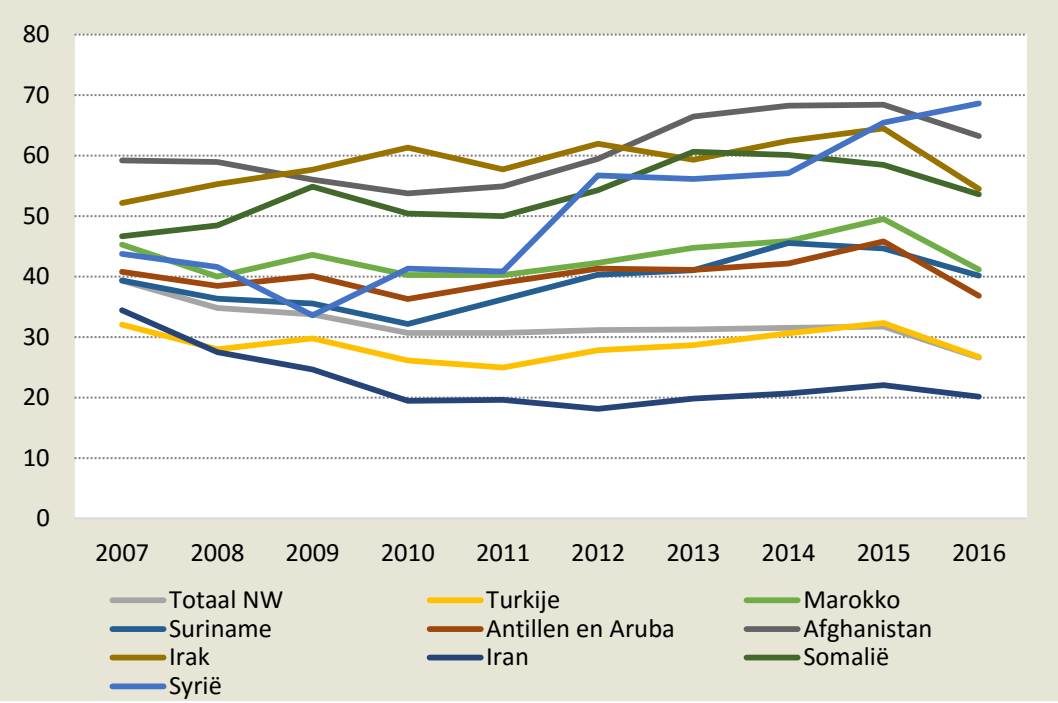

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 4.8 laat zien dat werkende nieuwkomers met een migratieachtergrond gemiddeld genomen voor alle leeftijdsklassen vaker een inkomen onder het sociaal minimum hebben dan werkende personen zonder migratieachtergrond. De uitzondering hierop zijn jongere nieuwkomers met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Opvallend is dat werkende nieuwkomers met een Turkse achtergrond relatief weinig een inkomen onder het sociaal minimum hebben ten opzichte van werkende nieuwkomers met een Surinaamse of Marokkaanse achtergrond. Eerder zagen we dat dit ook voor Turkse jongeren geldt.

Figuur 4.8 Aandeel werkende nieuwkomers onder sociaal minimum naar herkomstgroep en leeftijdsgroep

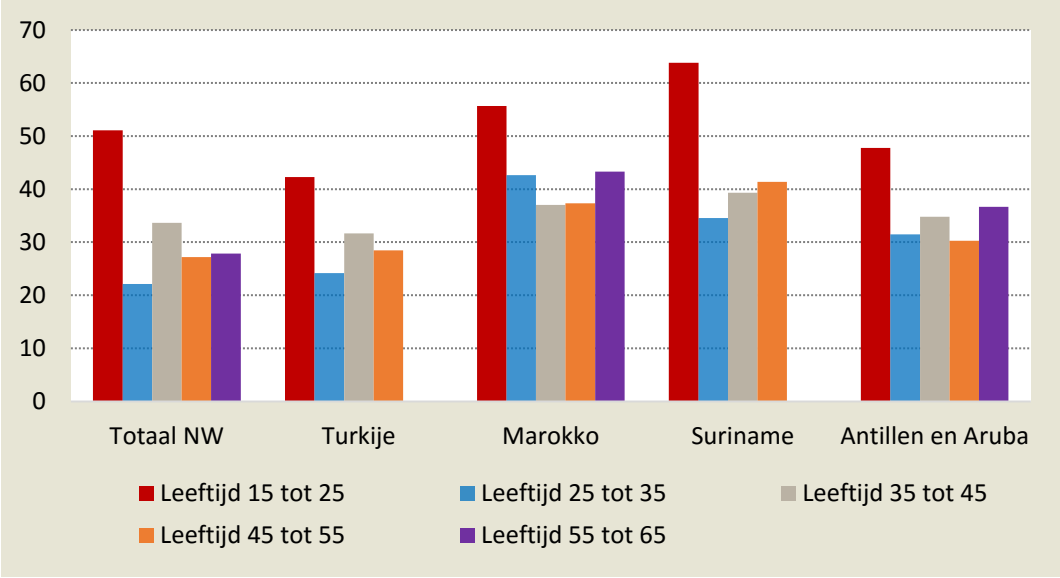

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en leeftijdsklasse zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

De vraag is in hoeverre het aandeel werkende nieuwkomers onder het sociaal minimum tussen herkomstgroepen verschilt naar opleidingsniveau. Figuur 4.9 laat zien dat het aandeel werkende nieuwkomers met een migratieachtergrond met een inkomen onder het sociaal minimum voor alle opleidingsniveaus hoger is dan het aandeel werkende personen zonder een migratieachtergrond met een inkomen onder het sociaal minimum. Dit geldt specifiek voor middelbaar en hoogopgeleide nieuwkomers. Aan de andere kant is het aandeel werkenden met een inkomen onder het sociaal minimum voor nieuwkomers met een Turkse achtergrond voor de twee laagste opleidingsniveaus juist lager dan voor personen zonder migratieachtergrond. De groepen nieuwkomers met een Turkse achtergrond en een basisopleiding of hbo of wo-opleiding bestaan elk uit ongeveer tweeduizend personen, en de groepen nieuwkomers met een Turkse achtergrond en een vmbo of mbo1-opleiding en die een havo, vwo of mbo2-4-opleiding hebben elk uit ongeveer duizend personen.

Figuur 4.9 Aandeel werkende nieuwkomers onder sociaal minimum naar herkomstgroep en opleidingsniveau

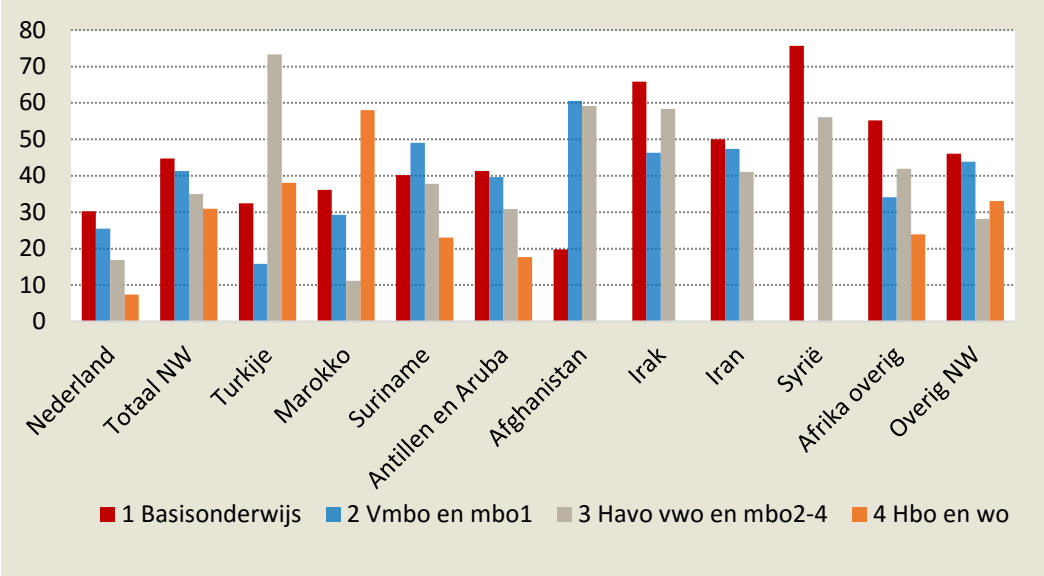

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Hieraan gerelateerd is de vraag in hoeverre werkende nieuwkomers een flexibele arbeidsrelatie hebben. Figuur 4.10 laat zien dat voor alle leeftijdsgroepen geldt dat werkende nieuwkomers vaker een flexibele arbeidsrelatie hebben dan werkende personen zonder migratieachtergrond. De verschillen zijn relatief groot bij de groepen tussen 35 en 65. Vervolganalyses laten geen interessante verbanden zien indien leeftijd wordt gecombineerd met opleidingsniveau.

Figuur 4.10 Aandeel werkende nieuwkomers met flexibele arbeidsrelatie naar herkomstgroep en leeftijdsklasse

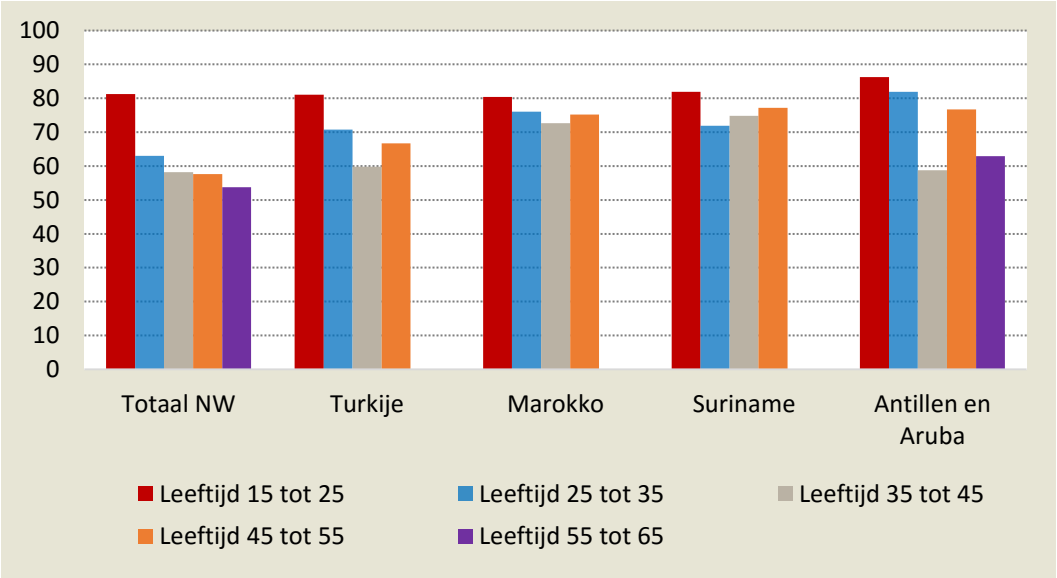

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en leeftijdsklasse zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

4.3 Uitkeringsgebruik

De volgende vraag is wat de mate van uitkeringsgebruik is van nieuwkomers. Eerder werd al duidelijk dat nieuwkomers over het algemeen een lage participatie hebben. Specifiek geldt voor deze groepen dat ze vaak een uitkering zouden kunnen ontvangen. De belangrijkste uitkering om naar de te kijken is de bijstandsuitkering. Op andere uitkeringen (werkloosheid- en arbeidsongeschiktheid) hebben nieuwkomers namelijk vrijwel geen recht, omdat hun arbeidsverleden in veel gevallen nihil of zeer beperkt is. Uit Figuur 4.11 blijkt dat nieuwkomers uit alle combinaties van herkomstgroepen en leeftijdsgroepen vaker een bijstandsuitkering hebben dan personen zonder migratieachtergrond uit dezelfde leeftijdsgroep. Daarbij is specifiek het aandeel bijstandsontvangers onder de oudere nieuwkomers met een Eritrese, Somalische, Syrische, Iraakse en Afghaanse achtergrond zeer hoog. Dit zijn ook groepen met een lage netto participatie. Voor de jongere nieuwkomers met een Eritrese, Somalische, Syrische geldt dat het aandeel met een bijstandsuitkering ook hoog is: 76 tot 88 procent. Dit geldt niet voor jongere nieuwkomers met een Iraakse of Afghaanse achtergrond. Nieuwkomers met een Surinaamse, Turkse of Antilliaanse achtergrond hebben relatief weinig een bijstandsuitkering, maar ook zij hebben veel vaker een bijstandsuitkering dan personen zonder migratieachtergrond. Van belang is hierbij dat het slechts tien procent van alle nieuwkomers ouder is dan 45, dat maakt de resultaten over ouderen beleidsmatig minder relevant.

Figuur 4.11 Aandeel nieuwkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en leeftijdsklasse

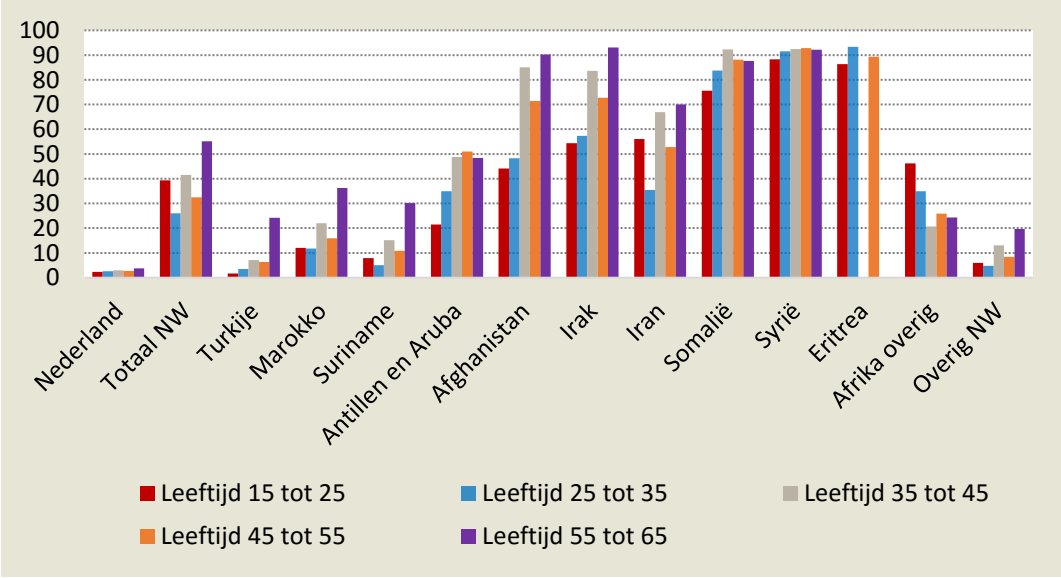

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en leeftijdsklasse zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Figuur 4.12 laat zien dat het aandeel nieuwkomers met een Syrische achtergrond met een bijstandsuitkering tussen 2011 en 2016 is gestegen. Dit heeft mogelijk te maken met verschillen over jaren heen in migratiemotieven van nieuwkomers met Syrische achtergrond. Ook onder nieuwkomers met een Eritrese, Afghaanse en Iraanse achtergrond is het aandeel bijstandsgerechtigden toegenomen, maar in mindere mate dan onder nieuwkomers met een Syrische achtergrond. Onder nieuwkomers met een Somalische achtergrond is het aandeel nieuwkomers met een bijstandsuitkering juist gedaald.

Figuur 4.12 Ontwikkeling aandeel nieuwkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep

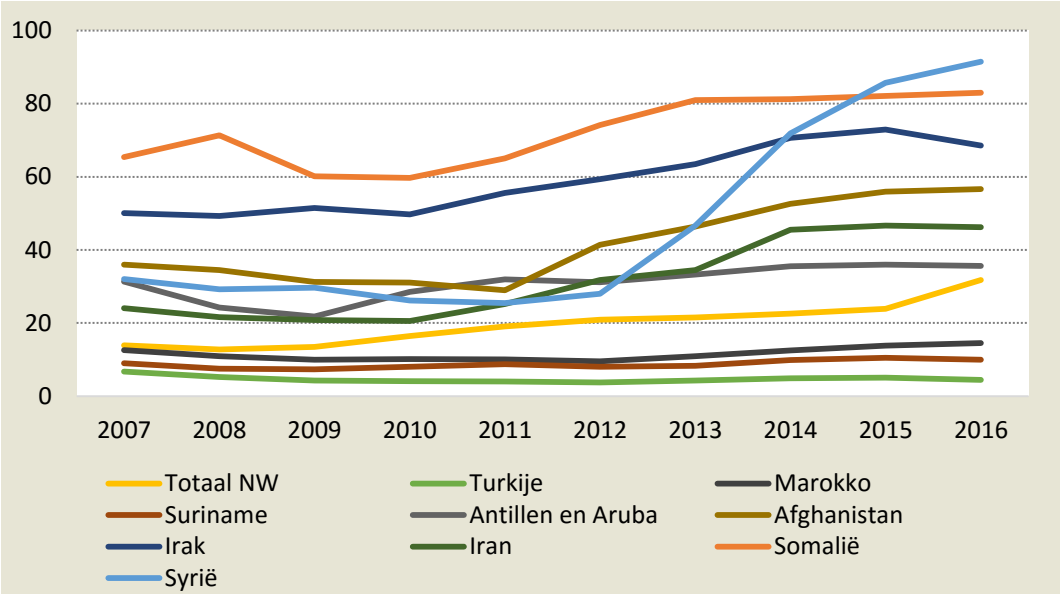

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De verschillen in aandeel bijstandsuitkeringen tussen nieuwkomers leveren de vraag op of er ook verschillen zijn in het uitkeringsgebruik tussen mannen en vrouwen. Verschillen hierin kunnen gerelateerd zijn aan huishoudtype of migratieredenen, maar dat is niet verder onderzocht. Specifiek is het waarschijnlijk zo dat oorlogsvluchtelingen een relatief hoge bijstandskans hebben, terwijl kennismigranten de laagste bijstandskans hebben. Uit Figuur 4.13 blijkt dat er inderdaad in de meeste gevallen verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Vrouwelijke nieuwkomers hebben namelijk voor de meeste herkomstlanden vaker een bijstandsuitkering dan mannelijke nieuwkomers. Specifiek is het aandeel bijstandsontvangers hoog onder vrouwelijke nieuwkomers met een Somalische, Iraakse, Afghaanse, Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond ten opzichte van mannelijke nieuwkomers met eenzelfde achtergrond. Mannelijke nieuwkomers met een Turkse of Surinaamse migratieachtergrond ontvangen zeer weinig een bijstandsuitkering. Daarbij valt op dat vrouwelijke nieuwkomers met een Iraanse achtergrond minder vaak een bijstandsuitkering ontvangen dan mannelijke nieuwkomers met een Iraanse achtergrond.

Figuur 4.13 Aandeel nieuwkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en geslacht

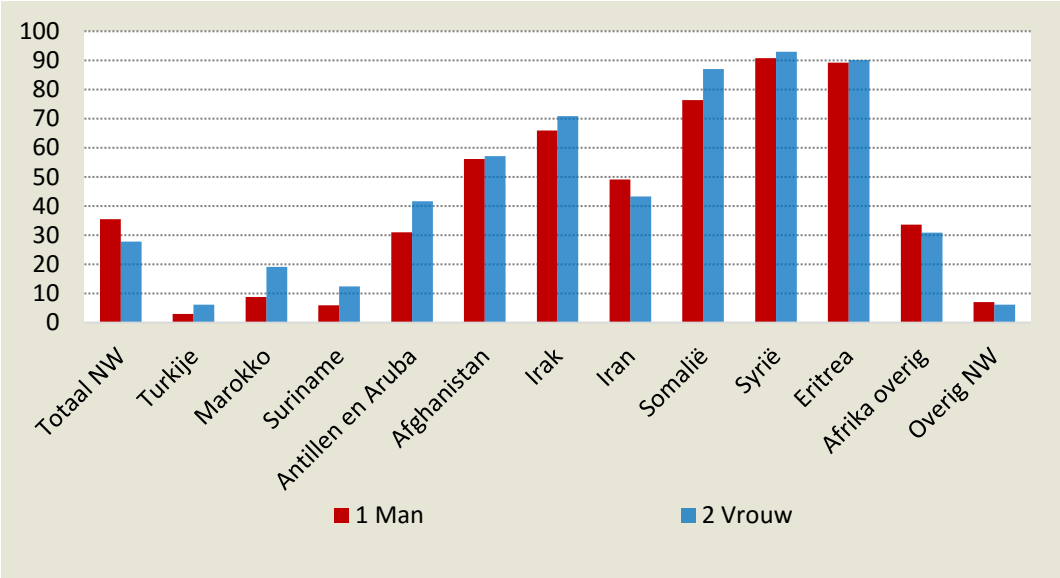

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

4.4 Conclusie

Welke van de onderzochte subgroepen hebben de grootste achterstand op de arbeidsmarkt?

Binnen de groep nieuwkomers zijn er grote verschillen tussen de positie op de arbeidsmarkt. De kenmerken die vooral gerelateerd lijken te zijn aan participatie zijn herkomst en geslacht. Specifiek hebben nieuwkomers met een Eritrese, Syrische of Somalische herkomst een zeer slechte arbeidsmarktpositie. Aan de andere kant hebben vooral nieuwkomers met een Turkse (mannen), Surinaamse (mannen en vrouwen) of Marokkaanse (mannen) achtergrond een relatief goede arbeidsmarktpositie indien ze vergeleken worden met nieuwkomers uit andere herkomstgroepen. In de afgelopen tien jaar is de netto participatie van nieuwkomers van de meeste herkomstgroepen gedaald, vooral die van nieuwkomers met een Syrische of Surinaamse achtergrond. De verschillen tussen herkomstgroepen hangen waarschijnlijk samen met verschillen in migratiemotieven. Over het algemeen blijkt namelijk dat nieuwkomers die waarschijnlijk oorlogsvluchteling zijn een relatief slechte arbeidsmarktpositie hebben ten opzichte van andere nieuwkomers. Het migratiemotief is echter niet nader onderzocht. Ook opleidingsniveau speelt een rol: nieuwkomers met een hoger opleidingsniveau hebben een hogere netto participatie. De verschillen in de participatie naar opleidingsniveau zijn bij nieuwkomers overigens kleiner dan bij jongeren en oudkomers. Ook hangen verschillen mogelijk samen met verschillen in de verblijfsduur tussen groepen. Ook dit is niet nader onderzocht. In vergelijking tot personen tussen 15 en 65 zonder migratieachtergrond hebben alle onderzochte groepen nieuwkomers een veel slechtere arbeidsmarktpositie. Dit is conform de verwachting. Werkende nieuwkomers hebben relatief vaak een inkomen onder het sociaal minimum. Dat geldt specifiek voor hoger opgeleiden.

Naast verschillen in de netto participatie, zijn ook verschillen in de bruto participatie en werkloosheid relevant. Vanwege het lage aantal waarnemingen kunnen hierover geen betrouwbare gegevens naar herkomstland worden gepresenteerd. Wel is de werkloosheid onder nieuwkomers vanaf 2008

flink gestegen en sinds 2012 tussen de 25 en 30 procent. Dit heeft waarschijnlijk zowel te maken met de economische ontwikkelingen als met een mogelijke stijging van het aandeel vluchtelingen onder de nieuwkomers.

Welke van de onderzochte subgroepen zitten het vaakst in een uitkeringssituatie?
Voor nieuwkomers komen vrijwel alleen bijstandsuitkeringen voor. Hun arbeidsverleden is namelijk nihil of te beperkt, waardoor zij geen recht hebben op werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Hierbij geldt dat nieuwkomers met een Somalische, Syrische en Eritrese achtergrond relatief zeer vaak een bijstandsuitkering ontvangen. In de afgelopen vijf jaar is het aandeel bijstandsontvangers onder nieuwkomers met een Syrische achtergrond verviervoudigd. Ook onder nieuwkomers met een Eritrese, Afghaanse en Iraanse achtergrond is het aandeel bijstandsgerechtigden toegenomen, maar in mindere mate dan onder nieuwkomers met een Syrische achtergrond.

Er geldt ook dat nieuwkomers met een Iraakse, Afghaanse of Iraanse achtergrond relatief vaak een bijstandsuitkering ontvangen. Nieuwkomers met een Turkse of Surinaamse achtergrond ontvangen relatief weinig een uitkering.

In hoeverre kunnen op basis van inzichten uit bovenstaande vragen clusters van subgroepen worden geïdentificeerd die (bijvoorbeeld qua afstand tot de arbeidsmarkt of uitkeringsgebruik) grofweg op elkaar lijken?
Op basis van de resultaten uit dit hoofdstuk zijn er drie primaire subclusters te maken binnen de groep nieuwkomers. Deze clusters zijn te bepalen op het herkomstland en geslacht. Dit is binnen dit onderzoek de meest duidelijke identificerende factoren voor de positie op de arbeidsmarkt van nieuwkomers. Voor alle drie subclusters geldt dat binnen de subclusters verschillen zijn naar leeftijd en opleidingsniveau, waarbij hoger opgeleiden en nieuwkomers tussen 25 en 55 over het algemeen een betere positie hebben. Tabel 4.1 geeft een overzicht van deze drie clusters.

Tabel 4.1 Overzicht clusters nieuwkomers

	Herkomstland	Geslacht	Aantal personen	Netto participatie	Aandeel bijstand
Cluster 1	Syrië	man	9245	5	91
		vrouw	4730	1	93
	Eritrea	man	2275	3	89
		vrouw	965	1	90
	Somalië	man	895	12	76
		vrouw	1490	1	87
	Afghanistan	vrouw	1235	5	57
	Irak	vrouw	1485	5	71
	Totaal cluster 1		**22320**	**1-12**	**57-93**
Cluster 2	Iran	man	1745	31	49
		vrouw	1775	17	43
	Irak	man	1345	26	66
	Afghanistan	man	1205	30	56
	Antillen en Aruba	vrouw	820	35	42
	Marokko	vrouw	2925	17	19
	Turkije	vrouw	3470	23	6
	Totaal cluster 2		**13285**	**17-35**	**6-66**
Cluster 3	Suriname	man	735	65	6
		vrouw	1190	47	12
	Marokko	man	2420	64	9
	Antillen en Aruba	man	1090	42	31
	Turkije	man	4055	66	3
	Totaal cluster 3		**9490**	**42-66**	**3-31**

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het eerste cluster zijn de nieuwkomers afkomstig uit Eritrea, Syrië en Somalië aangevuld met de vrouwelijke nieuwkomers uit Afghanistan en Irak. Zij hebben een zeer lage participatie en hoog aandeel bijstandsuitkeringen. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en geslacht tussen 1 en 12 procent. Jongeren en mannen uit dit cluster hebben daarbij een hogere participatie en een lager uitkeringsgebruik dan ouderen en vrouwen. De hoogste participatie in dit subcluster hebben mannen met een Somalische achtergrond, de laagste participatie hebben vrouwen met een Syrische, Eritrese of Somalische achtergrond. Het aandeel bijstandsontvangers is in dit cluster relatief laag bij vrouwelijke nieuwkomers met een Afghaanse achtergrond ten opzichte van de andere herkomstgroepen in dit cluster. Hun participatie is wel zeer laag, waardoor zij wel in dit cluster vallen. Dit cluster omvat ongeveer 22 duizend personen.

Het tweede subcluster zijn de nieuwkomers uit Iran (mannen en vrouwen), Irak (mannen), Afghanistan (mannen), Antillen (vrouwen), Marokko (vrouwen) en Turkije (vrouwen). Zij hebben een lage participatie en meestal een hoog gebruik van de bijstand. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en de leeftijd tussen 17 en 35 procent. Hierbij is de participatie van de groep vrouwelijke nieuwkomers uit Iran en Marokko relatief laag. De hoogste participatie in dit cluster hebben de vrouwen met een Antilliaanse achtergrond. Ook voor dit cluster geldt dat jongeren en mannen (voor zover relevant) een veel hogere participatie en een lager uitkeringsgebruik hebben

dan ouderen en vrouwen uit hetzelfde herkomstland. Datzelfde geldt voor vmbo- en hoger opgeleiden, maar niet voor de laagst opgeleiden en nieuwkomers met een havo-/vwo-/mbo2-4-opleiding. Qua uitkeringsgebruik is binnen dit cluster een onderscheid te maken tussen de vrouwelijke nieuwkomers uit Marokko en Turkije en de andere herkomstlanden. Deze eerste groep ontvangt namelijk veel zeer weinig een bijstandsuitkering, ondanks dat hun participatie vergelijkbaar is. Dit heeft mogelijk te maken met verschillen in het migratiemotief en de huishoudsituatie. Dit cluster omvat ongeveer 13 duizend personen.

Het laatste subcluster zijn de mannelijke nieuwkomers afkomstig uit Turkije, Marokko, Antillen en Suriname en de vrouwelijke nieuwkomers uit Suriname. Zij hebben een relatief hoge participatie en een relatief beperkt uitkeringsgebruik van de bijstand. Hun participatie ligt afhankelijk van hun migratieachtergrond tussen 42 en 66 procent. De hoogste participatie binnen dit cluster hebben mannelijke nieuwkomers met een Turkse achtergrond, de laagste participatie hebben mannen met een Antilliaanse achtergrond. Deze laatste groep heeft ook een veel groter aandeel bijstandsuitkeringen dan de andere herkomstgroepen in dit cluster. Dit cluster bevat ongeveer 9 duizend personen.

5 De arbeidsmarktpositie van oudkomers met een migratieachtergrond

Tussen oudkomers zijn grote verschillen in hun participatie en uitkeringsgebruik. Hierbij hebben hoogopgeleide mannen over het algemeen een relatief goede positie. Laagopgeleiden en vrouwen (specifiek voor sommige herkomstlanden) hebben een relatief slechte positie. Leeftijd speelt hierbij ook een belangrijke rol.

Dit hoofdstuk beschrijft de arbeidsmarktpositie van oudkomers met een migratieachtergrond. Het gaat hierbij om de groep personen tussen 25 en 65 die ofwel minstens vijf jaar geleden naar Nederland zijn gemigreerd of die in Nederland zijn geboren. Deze oudkomers worden in dit hoofdstuk vergeleken met personen tussen de 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Jongere oudkomers zijn in het derde hoofdstuk over jongeren behandeld. De grootste groepen die in dit hoofdstuk worden behandeld zijn oudkomers met een Turkse, Surinaamse of Marokkaanse achtergrond. Hierbij is allemaal sprake van minstens 185 duizend personen (zie Figuur 5.1). In het totaal zijn er in 2016 1,05 miljoen oudkomers. Onderwijsvolgenden worden net als in de vorige hoofdstukken in de verdere analyses niet meegenomen. Voor oudkomers gaat het hierbij om een zeer kleine groep onderwijsvolgenden.

Figuur 5.1 Aantal oudkomers in 2016 naar herkomstgroep

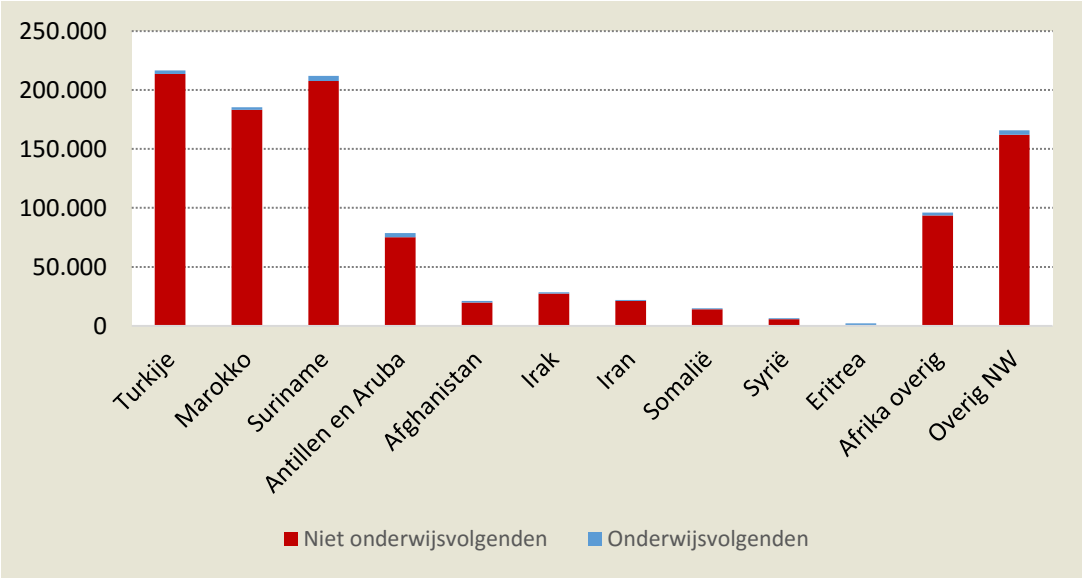

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

5.1 Arbeidsmarktpositie

De netto participatie van oudkomers verschilt aanzienlijk naar herkomstgroep. Deze is voor alle herkomstgroepen van oudkomers lager dan die voor personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. De netto participatie is daarbij het hoogst voor oudkomers met een Surinaamse (mannen en vrouwen) of Turkse (mannen) achtergrond. De participatie is relatief laag voor vrouwelijke oudkomers met een Somalische, Afghaanse of Iraakse achtergrond. Zoals uit Figuur 5.2 blijkt, lijkt herkomstland meer van invloed te zijn dan geslacht. Wel is duidelijk dat voor alle herkomstgroepen

geldt dat de participatie van mannelijke oudkomers groter is dan die van vrouwelijke oudkomers uit hetzelfde herkomstland. Het verschil tussen mannen en vrouwen is relatief groot voor oudkomers met een Turkse, Marokkaanse, Afghaanse, Iraakse of Somalische achtergrond. Voor oudkomers met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond is het verschil in participatie tussen mannen en vrouwen kleiner dan dat voor personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Dit geldt niet voor andere herkomstlanden.

Figuur 5.2 Netto participatie oudkomers naar herkomstgroep en geslacht

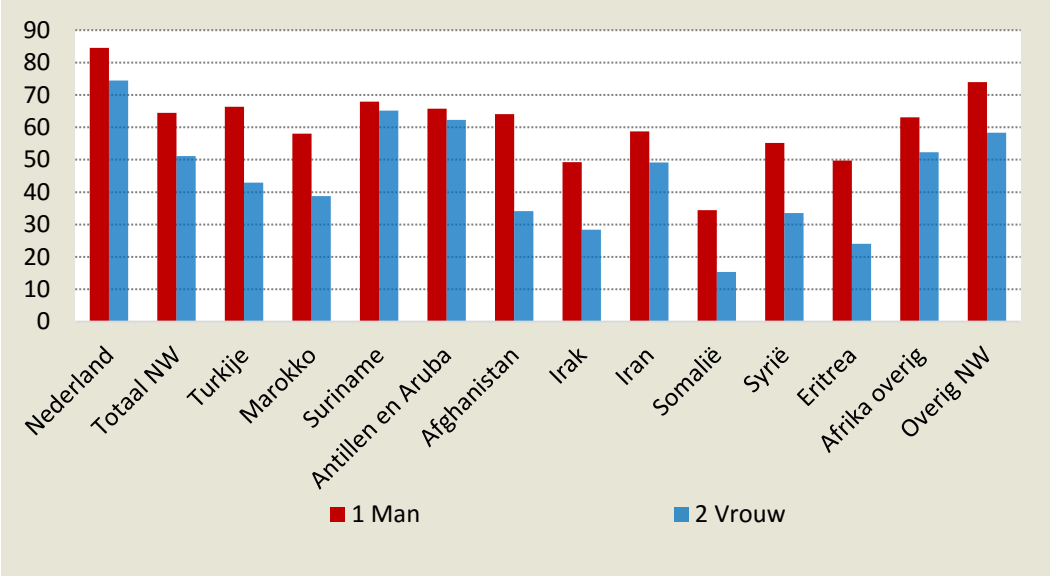

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De vraag is in hoeverre de verschillen in participatie gerelateerd zijn aan de generatie van oudkomers. Figuur 5.3 laat zien dat gemiddeld genomen oudkomers van de tweede generatie een hogere participatie hebben dan oudkomers van de eerste generatie. Over het algemeen blijkt ook dat de verschillen tussen herkomstlanden voor tweedegeneratie oudkomers aanzienlijk kleiner zijn dan voor eerstegeneratie oudkomers. Dat valt specifiek op voor de kleine groepen oudkomers met een Somalische en Iraakse achtergrond.

Figuur 5.3 Netto participatie oudkomers naar herkomstgroep en generatie

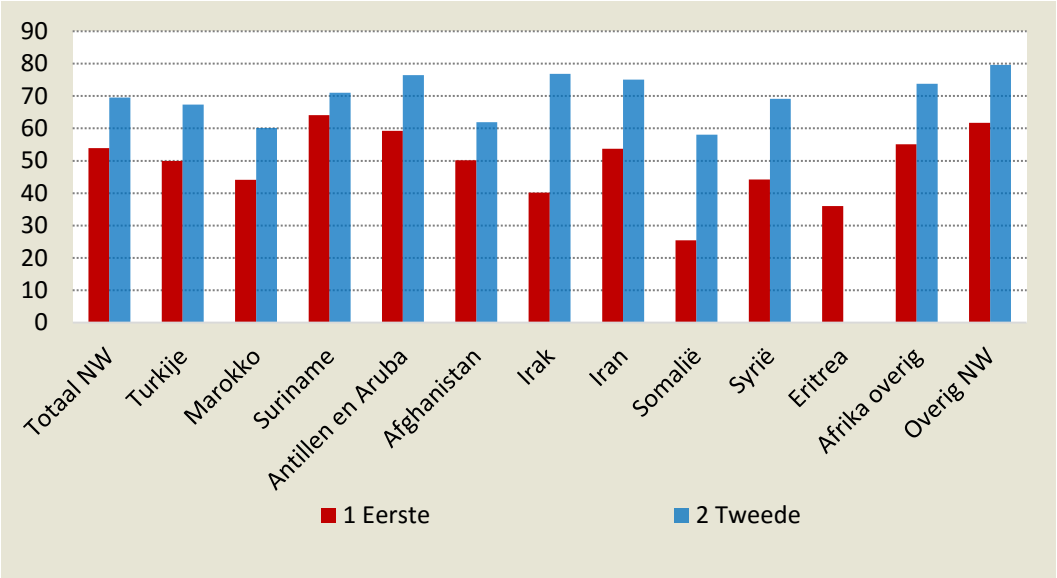

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en generatie zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Een vervolgvraag is in hoeverre de participatie verschilt tussen generaties naar leeftijdsgroepen. Het blijkt dat voor alle leeftijds- en herkomstgroepen geldt dat oudkomers met een tweedegeneratie migratieachtergrond een hogere participatie hebben dan oudkomers met een eerstegeneratie migratieachtergrond. Hierbij zijn enkele opvallende resultaten te zien in Figuur 5.4. Voor oudkomers met een Turkse achtergrond zijn de verschillen namelijk relatief groot, waarbij ze groter worden bij hogere leeftijden. Voor oudkomers met een Surinaamse achtergrond tot en met 45 zijn de verschillen tussen de generaties zeer klein. Voor oudere oudkomers met een Surinaamse achtergrond worden deze verschillen groter, maar in vergelijking met andere herkomstlanden blijven deze relatief beperkt. Voor oudkomers met een Antilliaanse achtergrond zijn deze verschillen relatief groot voor alle leeftijdsklassen. Hierbij geldt wel dat de participatie van de oudste groep voor zowel eerste als tweedegeneratie oudkomers met een Antilliaanse achtergrond relatief hoog is.

Figuur 5.4 Netto participatie oudkomers naar herkomstgroep, generatie en leeftijd

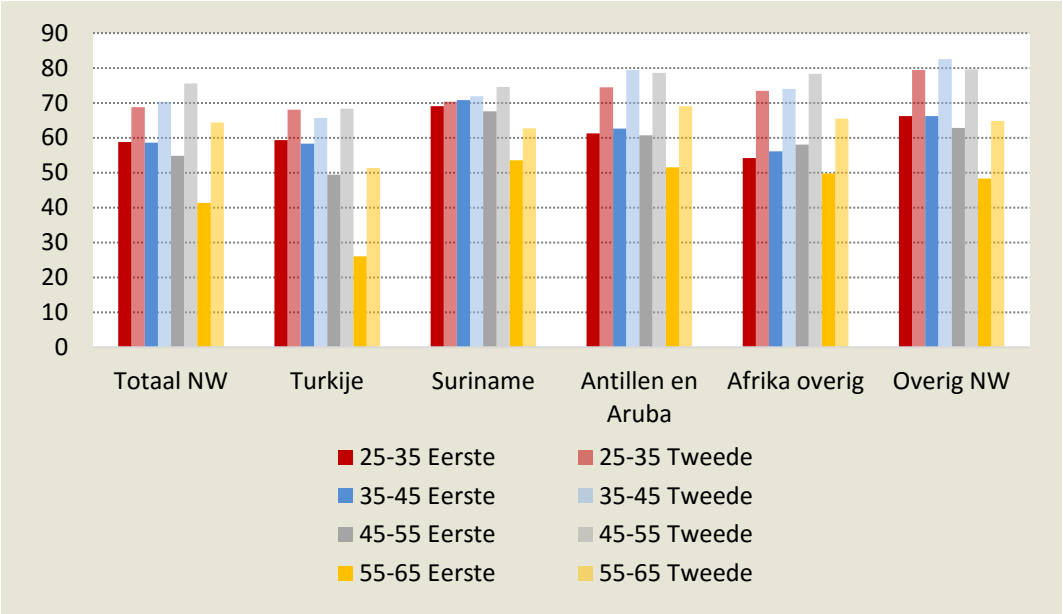

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Marokko ontbreekt in deze figuur vanwege te lage aantallen tweedegeneratie oudere oudkomers

Vervolgens is de vraag of de relatie tussen leeftijd en generatie verschilt tussen mannen en vrouwen. De resultaten in Figuur 5.5 laten zien dat voor mannelijke oudkomers van eerstegeneratie Turkse of Marokkaanse achtergrond de participatie aanzienlijk hoger ligt dan in Figuur 5.4 (waarin mannen en vrouwen gezamenlijk zijn opgenomen). Voor mannelijke oudkomers van tweedegeneratie Turkse achtergrond, alsook voor oudkomers met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond (beide generaties) is de participatie van de groep mannen beperkt hoger dan die van de totale groep (mannen en vrouwen). Voor oudkomers met een Marokkaanse achtergrond is dit niet te bepalen. Logischerwijs wordt een omgekeerd resultaat gevonden als naar vrouwelijke oudkomers wordt gekeken.

Figuur 5.5 Netto participatie mannelijke oudkomers naar herkomstgroep, generatie en leeftijd

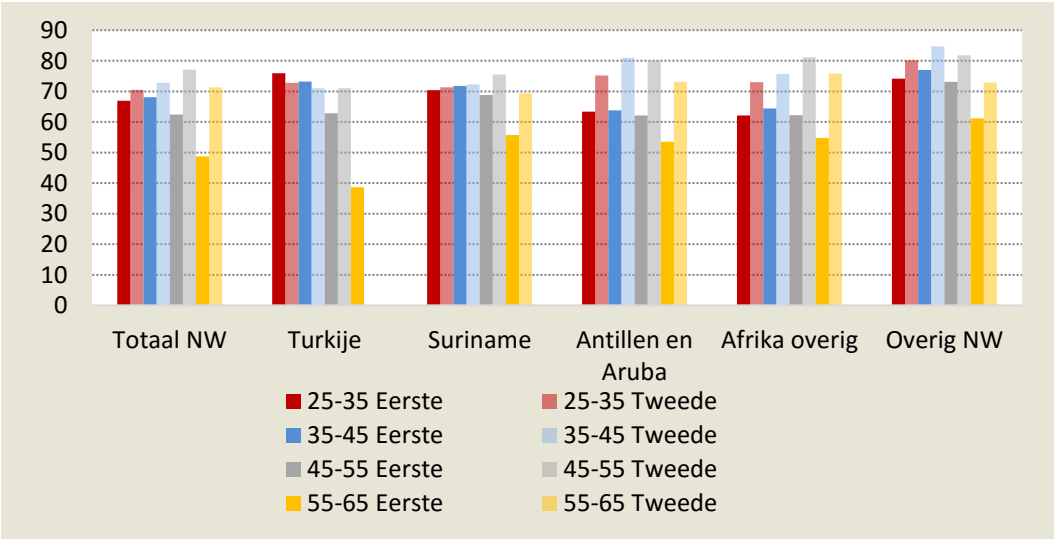

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Marokko ontbreekt in deze figuur vanwege te lage aantallen tweedegeneratie oudere oudkomers

Door niet naar generatie te kijken, is het mogelijk om voor meer herkomstgroepen naar de verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke oudkomers per leeftijdsgroep te kijken. Figuur 5.6 laat de resultaten van deze analyse zien. Hieruit blijkt dat ook voor vrouwelijke oudkomers met een Afghaanse achtergrond de participatie laag ligt in vergelijking met mannelijke oudkomers met dezelfde achtergrond en leeftijdsklasse. Dit geldt voor alle leeftijdsklassen. Voor oudere vrouwelijke oudkomers met een Turkse of Marokkaanse achtergrond geldt eenzelfde verschil tussen mannen en vrouwen. Voor de jongere oudkomers met een Turkse of Marokkaanse achtergrond is het verschil in participatie tussen mannen en vrouwen relatief beperkt, maar nog wel groter dan het verschil tussen mannen en vrouwen voor oudkomers met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Voor deze laatste twee groepen is het verschil tussen mannen en vrouwen kleiner dan voor personen zonder migratieachtergrond.

Figuur 5.6 Netto participatie oudkomers naar herkomstgroep, geslacht en leeftijd

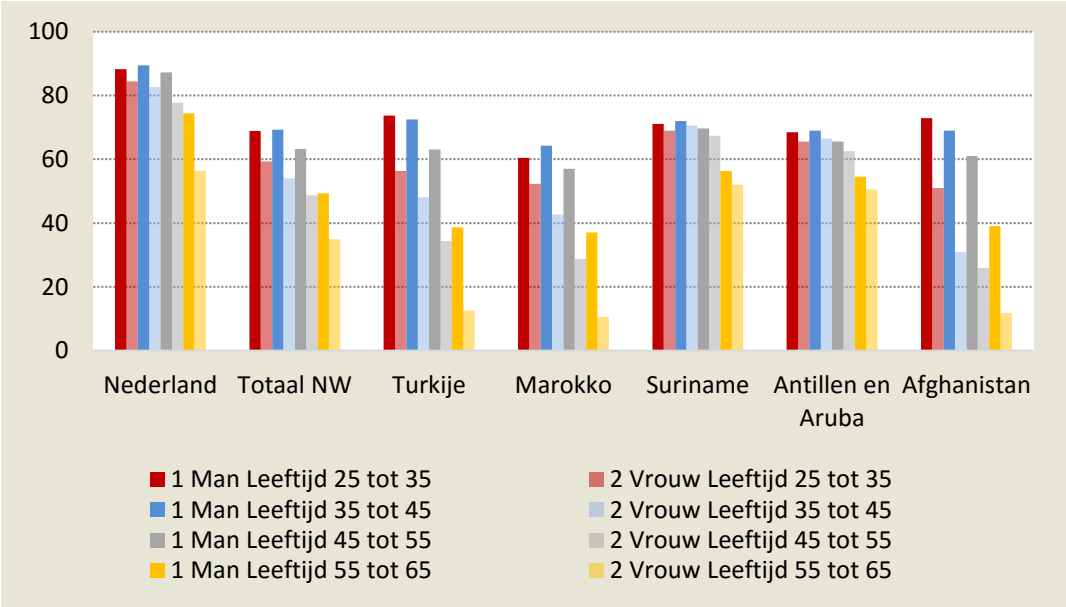

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Vervolgens is de vraag in welke mate de participatie van oudkomers per leeftijdsgroep verschilt naar opleidingsniveaus en herkomstlanden. Figuur 5.7 laat dit zien voor de leeftijdsgroep tussen 25 en 35. Hieruit blijkt dat er bij zowel laag- als hoogopgeleiden grote verschillen zitten in de participatie tussen de verschillende herkomstgroepen. Voor laagopgeleiden tussen 25 en 35 is de participatie van oudkomers met een Turkse, Surinaamse of Afghaanse achtergrond relatief hoog en ook (voor personen met een Turkse achtergrond) vergelijkbaar met de participatie van personen met dezelfde leeftijd en opleiding zonder migratieachtergrond. Voor laagopgeleiden tussen 25 en 35 is de participatie van oudkomers met een Eritrese of Syrische achtergrond zeer laag. Dit zijn dus niet de recente vluchtelingen, omdat zij al minstens vijf jaar in Nederland verblijven om tot de oudkomers gerekend te kunnen worden. Ook voor laagopgeleiden tussen 25 en 35 met een Iraanse, Somalische, Iraakse of Antilliaanse achtergrond is de participatie relatief laag. Voor hoogopgeleiden tussen 25 en 35 is de participatie van oudkomers met een Surinaamse, Antilliaanse of Turkse achtergrond relatief hoog, maar wel lager dan de participatie van personen met dezelfde leeftijd en opleiding zonder migratieachtergrond. Voor hoogopgeleiden tussen 25 en 35 is de participatie van oudkomers met een Syrische achtergrond zeer laag. Ook voor hoogopgeleiden tussen 25 en 35 met een Somalische, Iraakse of Iraanse achtergrond is de participatie relatief laag. Dit hangt samen met

de hoge participatie van jonge hoogopgeleide vrouwen met een Surinaamse, Antilliaanse of Turkse achtergrond en de lage participatie van jonge hoogopgeleide vrouwen met een Syrische, Somalische of Iraakse achtergrond.

Figuur 5.7 Netto participatie oudkomers tussen 25 en 35 naar herkomstgroep en opleidingsniveau

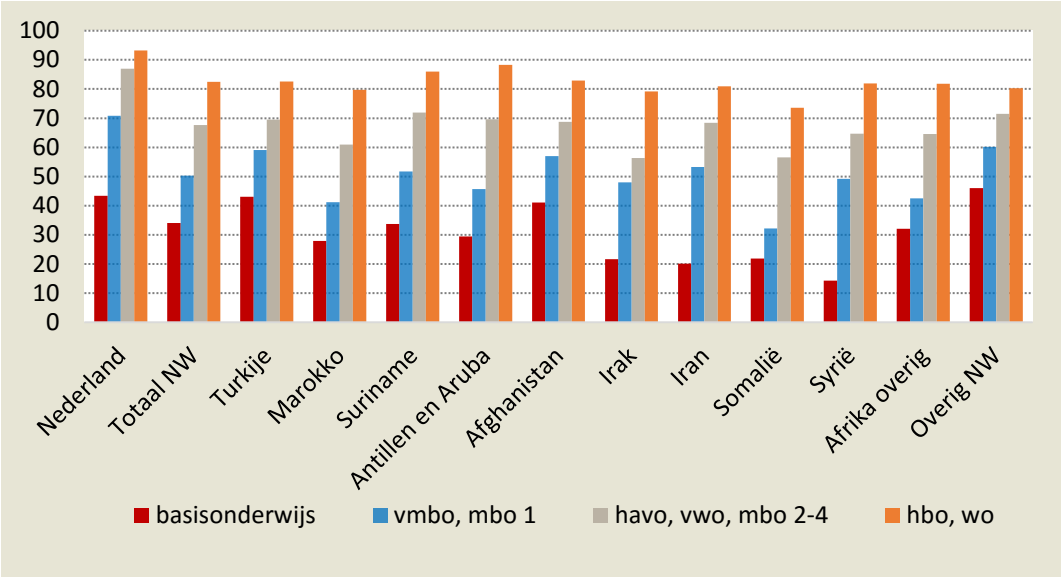

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Ook verschillen voor andere leeftijdsgroepen zijn interessant. Ter illustratie laat **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** de participatie naar opleidingsniveau voor de oudste leeftijdsgroep zien. Hieruit blijkt dat er ook hier bij zowel laag- als hoogopgeleiden grote verschillen zitten in de participatie tussen de verschillende herkomstgroepen. Voor laagopgeleiden tussen 55 en 65 is de participatie van oudkomers met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond relatief hoog, maar wel lager dan de participatie van personen met dezelfde leeftijd en opleiding zonder migratieachtergrond. Voor laagopgeleiden tussen 55 en 65 is de participatie van oudkomers met een Somalische, Iraakse of Syrische achtergrond zeer laag. Voor hoogopgeleiden tussen 55 en 65 is de participatie van oudkomers met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond relatief hoog, maar wel lager dan de participatie van personen met dezelfde leeftijd en opleiding zonder migratieachtergrond. Voor hoogopgeleiden tussen 55 en 65 met een Iraakse, Syrische, Turkse of Iraanse achtergrond is de participatie relatief laag. Opvallend is hierbij de relatief slechte positie van oudkomers tussen 55 en 65 met een Turkse achtergrond en de relatief goede positie van oudkomers tussen 55 en 65 met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond. Zoals eerder gebleken hangt dit samen met de hoge participatie van oudere vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond en de lage participatie van oudere vrouwen met een Turkse achtergrond.

Figuur 5.8 Netto participatie oudkomers tussen 55 en 65 naar herkomstgroep en opleidingsniveau

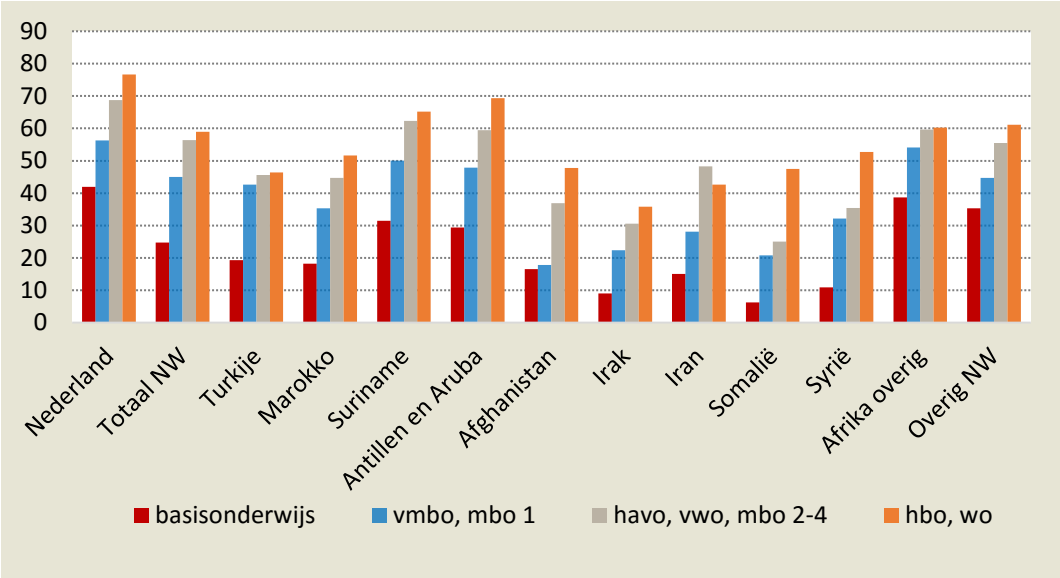

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

In de afgelopen tien jaar is de netto participatie personen tussen 25 en 35 jaar met basisonderwijs gedaald, hierbij is de daling voor oudkomers relatief beperkt ten opzichte van die voor personen zonder migratieachtergrond (zie Figuur 5.9). In de gehele periode 2007 – 2016 is de netto participatie van 25- tot 35-jarige oudkomers met een migratiegrond en een hbo- of wo-opleiding gemiddeld lager dan die van 25- tot 35-jarige personen zonder migratieachtergrond met een havo-, vwo- of mbo 2-4-opleiding.

Figuur 5.9 Ontwikkeling netto participatie oudkomers tussen 25 en 35 jaar naar opleidingsniveau

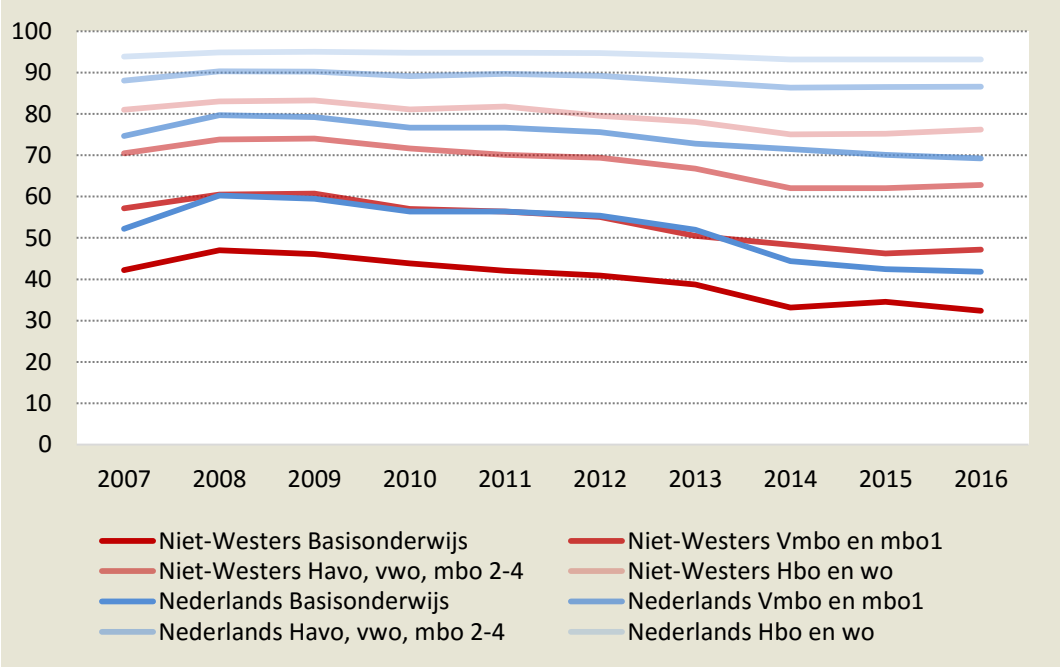

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Een andere interessante vraag is wat de samenhang is van de participatie van oudkomers van de eerste generatie en hun verblijfsduur. Figuur 5.10 laat zien dat de relatie tussen verblijfsduur voor de groep oudkomers tussen 35 en 45 verschilt naar migratieachtergrond. Voor oudkomers tussen 35 en 45 met een Marokkaanse, Turkse, of Surinaamse achtergrond zijn de verschillen naar verblijfsduur zeer beperkt. De oorzaak hiervan is onbekend. Maar voor personen met een Afghaanse, Iraakse, Iraanse, Somalische of Syrische achtergrond is er een duidelijke samenhang, waarbij oudkomers die langer in Nederland verblijven een hogere participatie hebben. Zo is de participatie van oudkomers tussen 35 en 45 met een verblijfsduur van minstens 20 jaar met een Afghaanse, Iraanse of Syrische achtergrond vergelijkbaar met die van oudkomers met een verblijfsduur van minstens 20 jaar en een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Maar indien er sprake is van een korte verblijfsduur, dan is de participatie van oudkomers tussen 35 en 45 met een Afghaanse, Iraanse of Syrische achtergrond zeer laag in vergelijking met andere herkomstlanden. Vergelijkbare observaties gelden ook voor andere leeftijdsgroepen. Nadere analyses laten zien dat bij hoger opgeleide oudkomers er een duidelijke samenhang is tussen een langere verblijfsduur en een hogere participatie. Voor lager opgeleiden (tot mbo 1) is deze samenhang vrijwel niet zichtbaar.

Figuur 5.10 Netto participatie oudkomers tussen 35 en 45 naar herkomstgroep en verblijfsduur

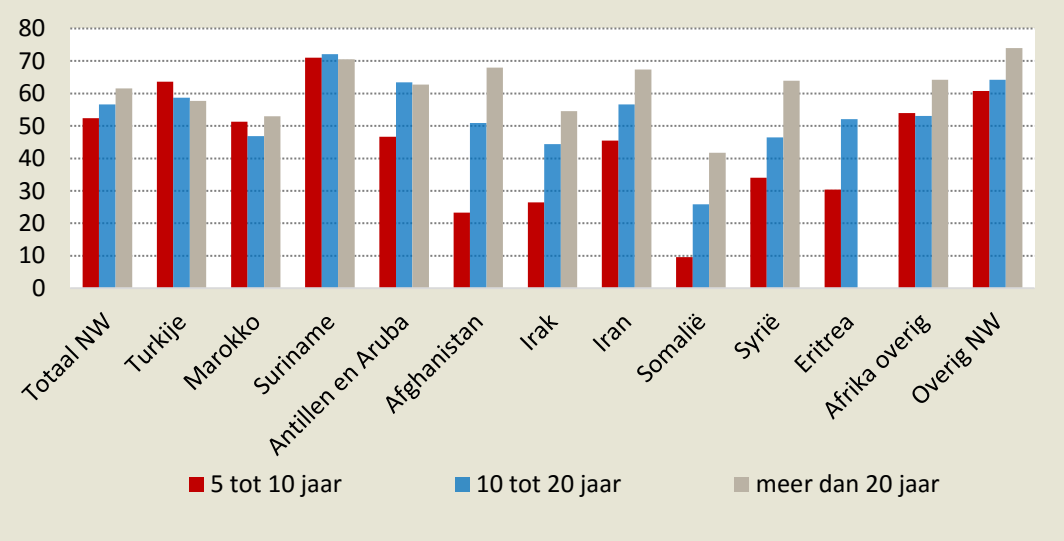

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstlanden verblijfsduur zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Naast verschillen in de netto participatie, zijn ook verschillen in de werkloosheid relevant. Uit Figuur 5.11 blijkt dat de werkloosheid voor oudkomers voor alle beschikbare leeftijdsgroepen en herkomstlanden hoger is dan voor personen zonder migratieachtergrond. Daarbij valt verder op dat de werkloosheid onder oudkomers niet duidelijk samenhangt met leeftijd, terwijl dit voor personen zonder migratieachtergrond wél zo is. Voor oudkomers lijkt het namelijk niet zo te zijn dat ouderen een hogere werkloosheid hebben. Dat betekent ook dat de werklozen onder de groep tussen 25 en 45 relatief veel personen met een migratieachtergrond bevatten, terwijl dit voor de oudere groep werklozen veel minder het geval is. Nadere analyses laten zien dat voor alle combinaties van opleidingsniveau en leeftijdsklasse de werkloosheid onder oudkomers structureel hoger is dan die onder personen zonder migratieachtergrond. Hiervoor kan echter geen betrouwbaar onderscheid worden gemaakt naar herkomstland. Analyses over de bruto participatie leveren een vergelijkbaar beeld op, dit omdat de bruto participatie zeer nauw samenhangt met de netto participatie en de werkloosheid.

Figuur 5.11 Werkloosheid oudkomers naar herkomstgroep en leeftijd

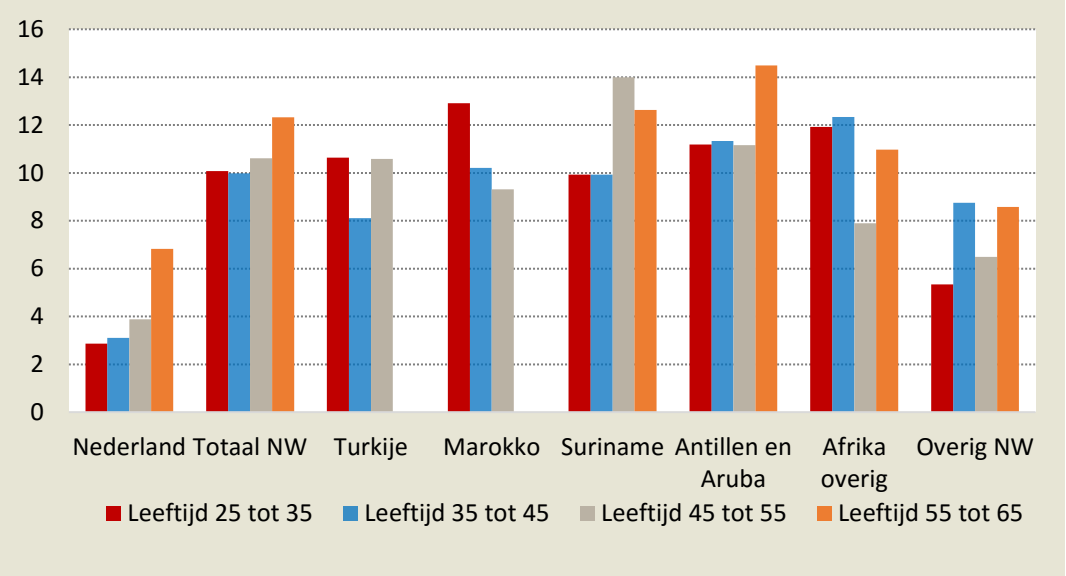

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en leeftijdsklasse zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

De vervolgvraag is hoe de werkloosheid van oudkomers zich per jaar ontwikkelt. Figuur 5.12 laat zien dat deze voor de totale groep oudkomers tussen 2008 en 2014 gestegen is, daarna zette een daling in. Daarbij valt op dat er amper structurele verschillen lijken te zijn tussen herkomstgroepen. In de periode 2012-2015 was de werkloosheid onder oudkomers met een Marokkaanse achtergrond relatief hoog, maar dat was in 2016 bijvoorbeeld niet meer het geval. De laatste jaren lijkt de werkloosheid onder oudkomers met een Turkse achtergrond de laagste te zijn onder de vier grootste herkomstgroepen, nadat dit daarvoor het geval was bij oudkomers met een Surinaamse achtergrond.

Figuur 5.12 Werkloosheid oudkomers naar herkomstgroep en jaar

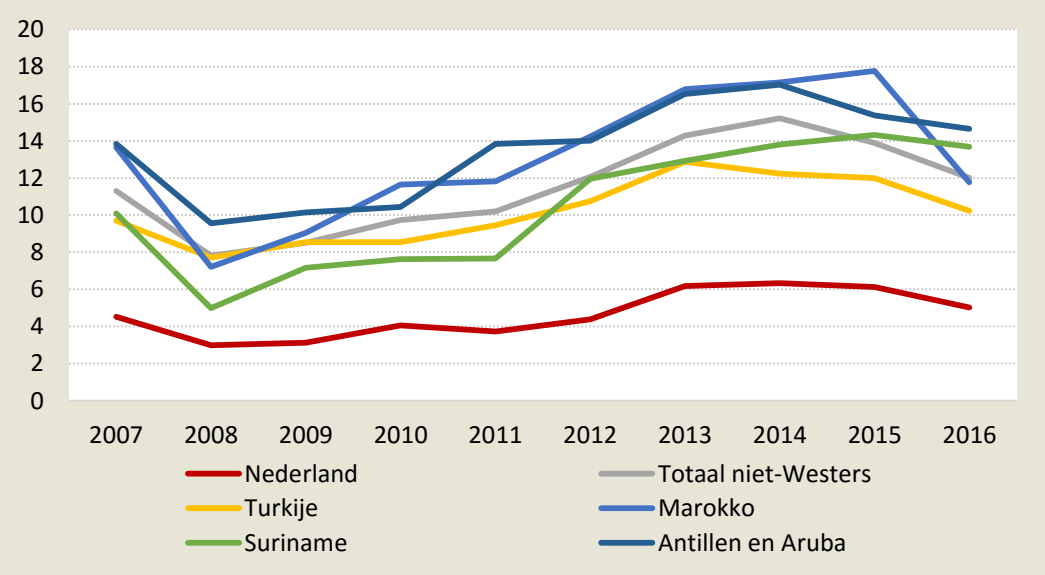

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

5.2 Baankenmerken

Voor de groep werkende oudkomers met een migratieachtergrond is het interessant om te weten in hoeverre ze een slechtere inkomenspositie hebben dan werkende personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Figuur 5.13 laat zien dat werkende oudkomers met een migratieachtergrond gemiddeld genomen voor alle leeftijdsklassen vaker een inkomen onder het sociaal minimum hebben dan werkende personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Opvallend is dat werkende oudkomers tussen 25 en 35 relatief vaak een inkomen onder het sociaal minimum verdienen. Dit geldt specifiek voor oudkomers met een Eritrese of Syrische achtergrond.

Figuur 5.13 Aandeel werkende oudkomers onder sociaal minimum naar herkomstgroep en leeftijdsgroep

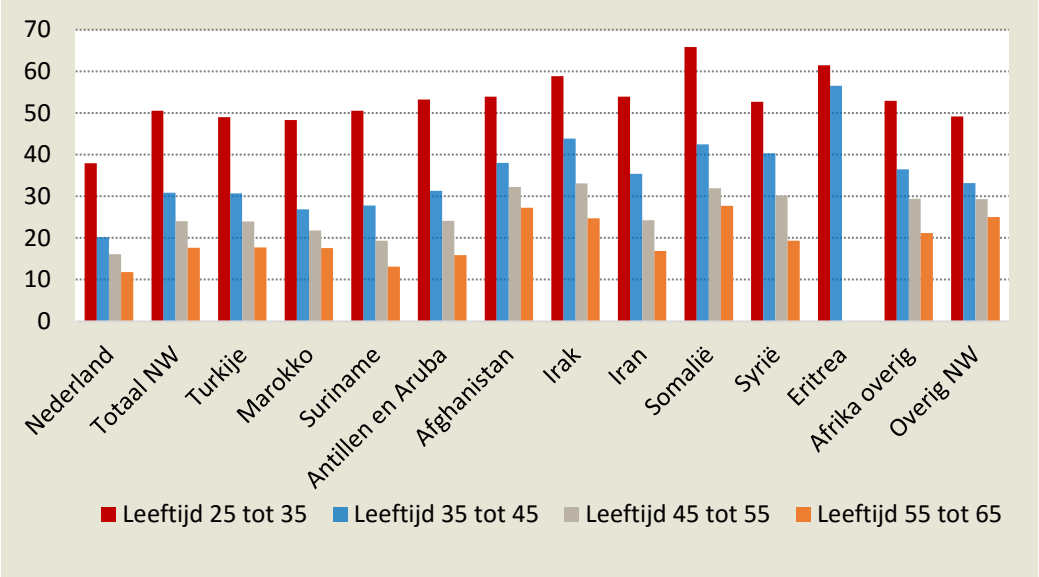

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en leeftijdsklasse zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Het aandeel werkende oudkomers tussen 25 en 35 jaar met een inkomen onder het sociaal minimum is voor alle opleidingsniveaus en jaren lager dan het aandeel 25- tot 35-jarigen zonder migratieachtergrond onder het sociaal minimum. Dat laat Figuur 5.14 zien. Daarbij zijn in 2016 de aandelen werkende onder het sociaal minimum voor vrijwel alle groepen gedaald..

Figuur 5.14 Ontwikkeling aandeel werkende oudkomers 25 – 35 jaar onder sociaal minimum naar herkomstgroep

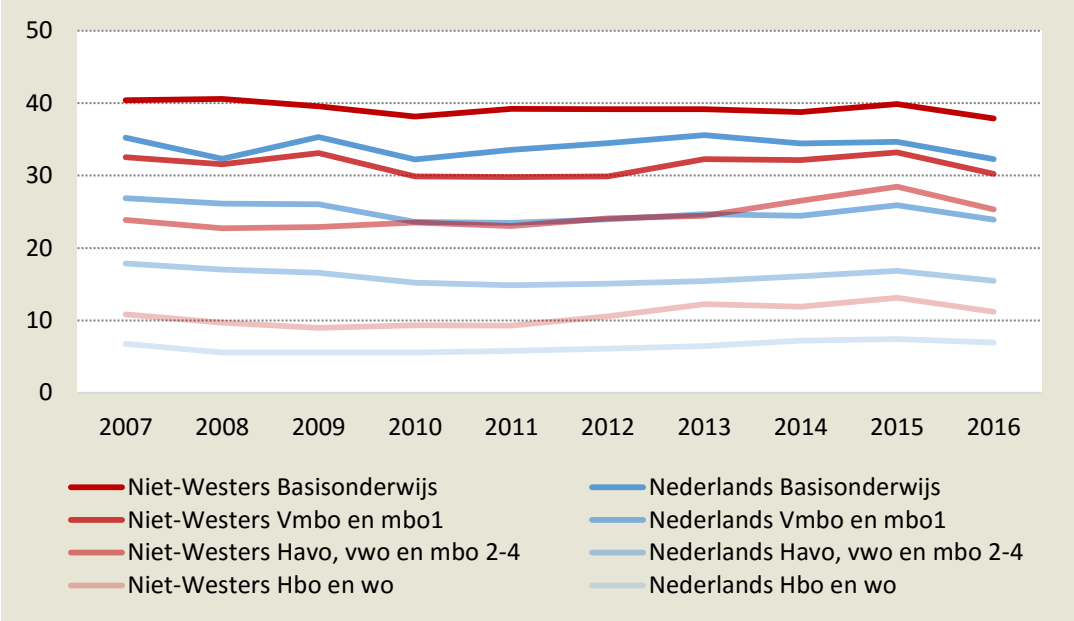

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Van de groep 55- tot 65-jarigen hebben basisopgeleide werkenden zonder migratieachtergrond sinds 2014 vaker een arbeidsinkomen onder het sociaal minimum dan oudkomers met een niet-westerse migratieachtergrond. In 2007 hadden werkenden zonder migratieachtergrond voor de meeste opleidingsniveaus vaker een inkomen onder het sociaal minimum dan werkenden met een migratieachtergrond. Dat laat Figuur 5.15 zien. Aan de andere kant hebben hoogopgeleide oudkomers wel structureel een inkomen onder het sociaal minimum dan hoogopgeleiden zonder migratieachtergrond. Dit heeft te mede maken met verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke werkenden.

Figuur 5.15 Ontwikkeling aandeel werkende oudkomers 55 – 65 jaar onder sociaal minimum naar herkomstgroep

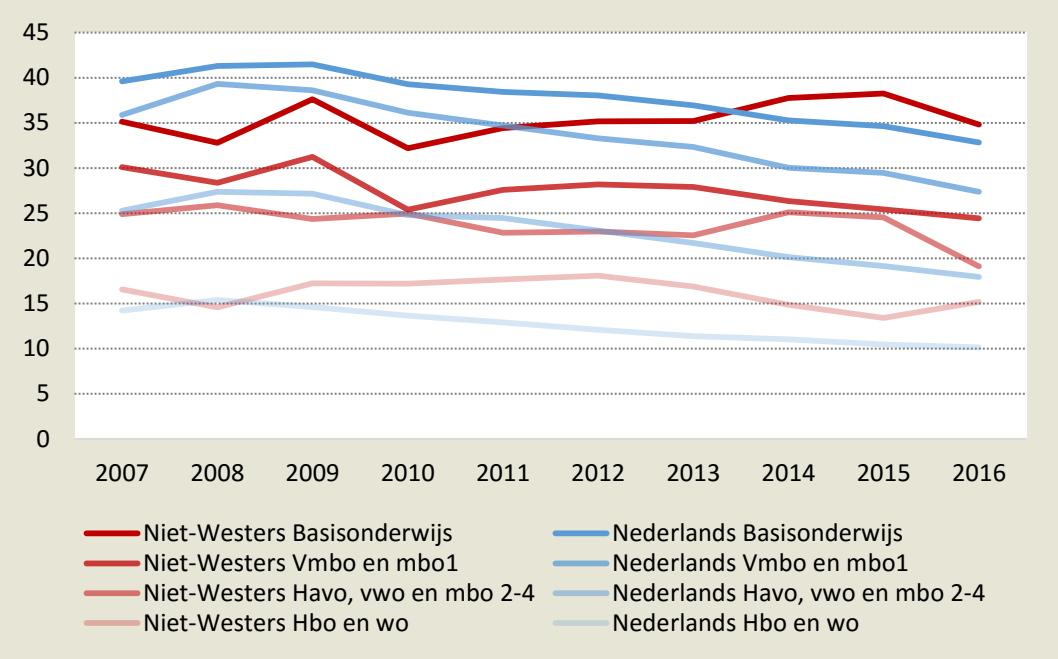

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De vraag is in hoeverre het aandeel werkende oudkomers onder het sociaal minimum tussen herkomstgroepen verschilt naar opleidingsniveau. Figuur 5.16 laat zien dat het aandeel werkende oudkomers met een migratieachtergrond met een inkomen onder het sociaal minimum voor de hoogste twee opleidingsniveaus hoger is dan het aandeel werkende personen tussen 25 en 65 zonder een migratieachtergrond met een inkomen onder het sociaal minimum. Aan de andere kant is het aandeel werkende oudkomers met een Surinaamse of Arubaanse achtergrond met een inkomen onder het sociaal minimum voor de twee laagste opleidingsniveaus juist lager dan voor personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Dat kan te maken hebben met het aantal gewerkte uren; dat is in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Eenzelfde patroon was ook te zien bij de analyse van nieuwkomers in het vorige hoofdstuk.

Figuur 5.16 Aandeel werkende oudkomers onder sociaal minimum naar herkomstgroep en opleidingsniveau

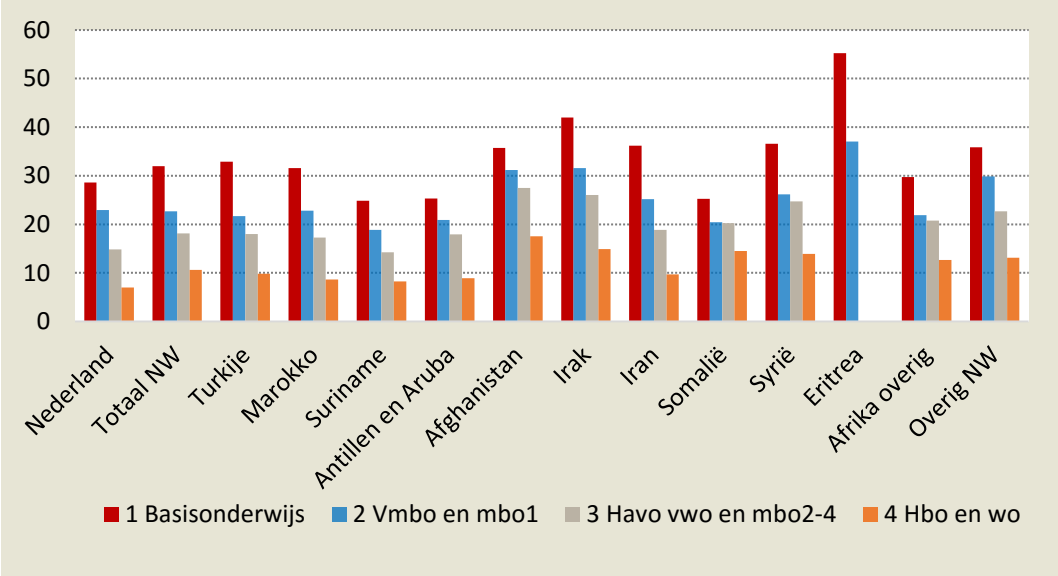

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Hieraan gerelateerd is de vraag in hoeverre werkende oudkomers een flexibele arbeidsrelatie hebben. Figuur 5.17 laat zien dat voor alle leeftijdsgroepen tussen 25 en 55 geldt dat werkende nieuwkomers vaker een flexibele arbeidsrelatie hebben dan werkende personen tussen 25 en 55 zonder migratieachtergrond. De verschillen zijn relatief groot bij de groepen tussen 25 en 35. Oudkomers vanaf 55 met een Surinaamse achtergrond hebben hierbij relatief weinig een flexibel contract. Oudkomers tot 35 met een Eritrese of Somalische achtergrond hebben juist relatief veel een flexibel contract.

Figuur 5.17 Aandeel werkende oudkomers met flexibele arbeidsrelatie naar herkomstgroep en leeftijdsklasse

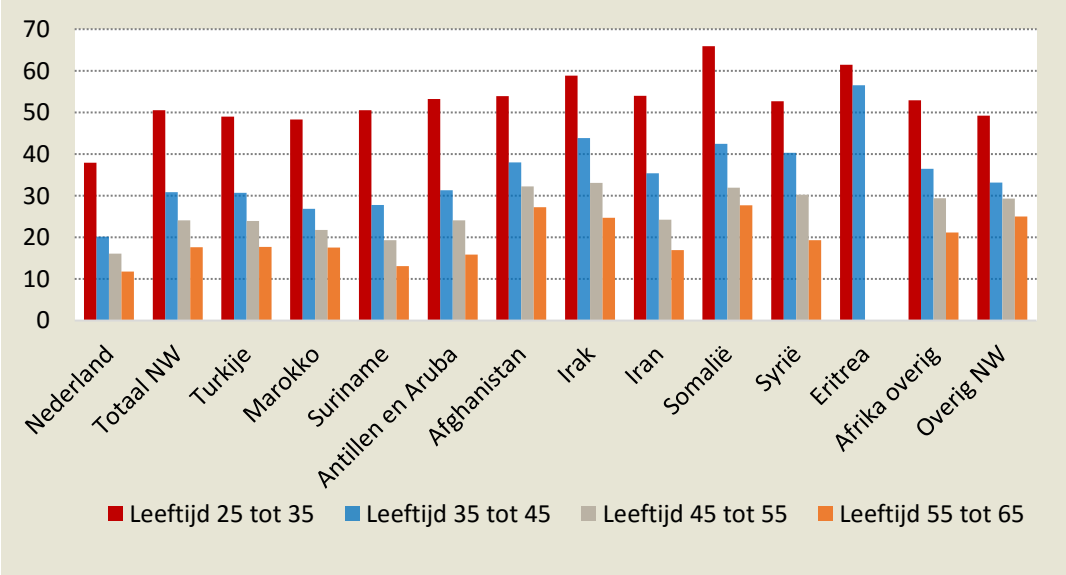

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

5.3 Uitkeringsgebruik

De volgende vraag is wat de mate van uitkeringsgebruik is van oudkomers. Eerder werd al duidelijk dat oudkomers over het algemeen een relatief lage participatie hebben. Specifiek geldt voor deze groepen dat ze vaak een uitkering zouden kunnen ontvangen. De eerste uitkering om naar te kijken is de bijstandsuitkering. Uit Figuur 5.18 blijkt dat oudkomers uit alle combinaties van herkomstgroepen en leeftijdsgroepen vaker een bijstandsuitkering hebben dan personen zonder migratieachtergrond uit dezelfde leeftijdsgroep. Daarbij is specifiek het aandeel bijstandsontvangers onder de oudere oudkomers met een Eritrese, Somalische, Syrische, Iraakse en Afghaanse achtergrond zeer hoog. Dit zijn ook groepen met een lage netto participatie. Voor de jongere oudkomers met een Eritrese, Somalische, Syrische achtergrond geldt dat het aandeel met een bijstandsuitkering ook relatief zeer hoog is. Dit geldt niet voor jongere oudkomers met een Iraakse of Afghaanse achtergrond. Oudkomers met een Surinaamse, Turkse of Antilliaanse achtergrond hebben relatief weinig een bijstandsuitkering, maar ook zij hebben veel vaker een bijstandsuitkering dan personen zonder migratieachtergrond.

Figuur 5.18 Aandeel oudkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en leeftijdsklasse

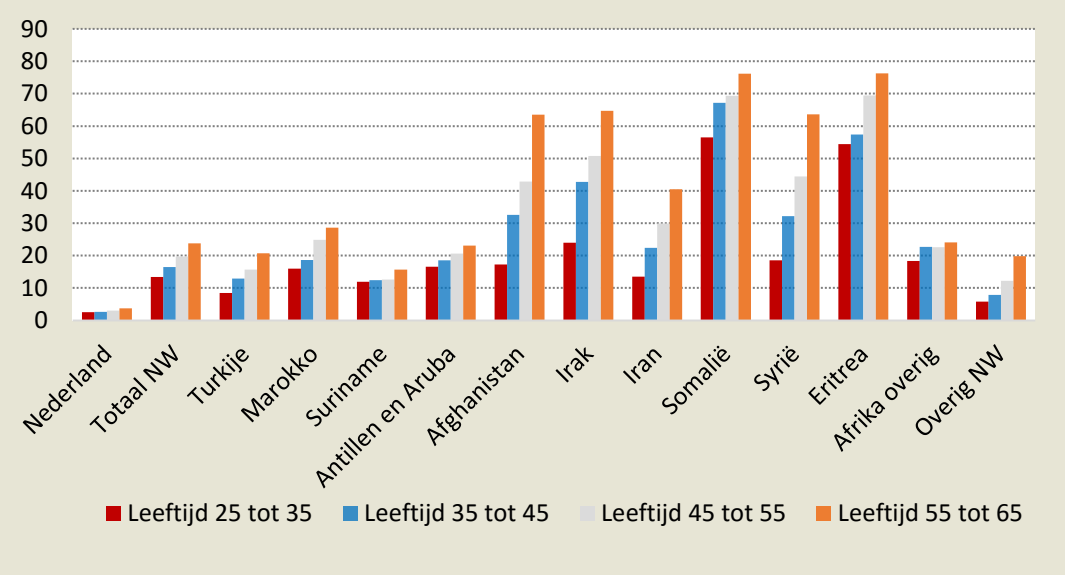

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

Voor verschillende herkomstgroepen lijkt er een samenhang te zijn tussen verblijfsduur en het aandeel oudkomers met een bijstandsuitkering. Dat geldt specifiek voor oudkomers met een Somalische, Eritrese, Iraakse of Afghaanse achtergrond. Bij hen is het aandeel oudkomers met een bijstandsuitkering veel groter bij de groep die vijf tot tien jaar in Nederland verblijft dan bij de groep die langer dan tien jaar in Nederland verblijft. In mindere mate geldt dit ook voor oudkomers met een Iraanse of Syrische achtergrond. Ook bij een verblijfsduur van minstens 20 jaar is het aandeel met een bijstandsuitkering relatief hoog onder oudkomers met een Somalische of Eritrese achtergrond. Voor oudkomers uit de vier grootste herkomstgroepen lijkt er amper samenhang te zijn tussen verblijfsduur en het aandeel met een bijstandsuitkering. Dit laat Figuur 5.19 zien.

Figuur 5.19 Aandeel eerstegeneratie oudkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en verblijfsduur

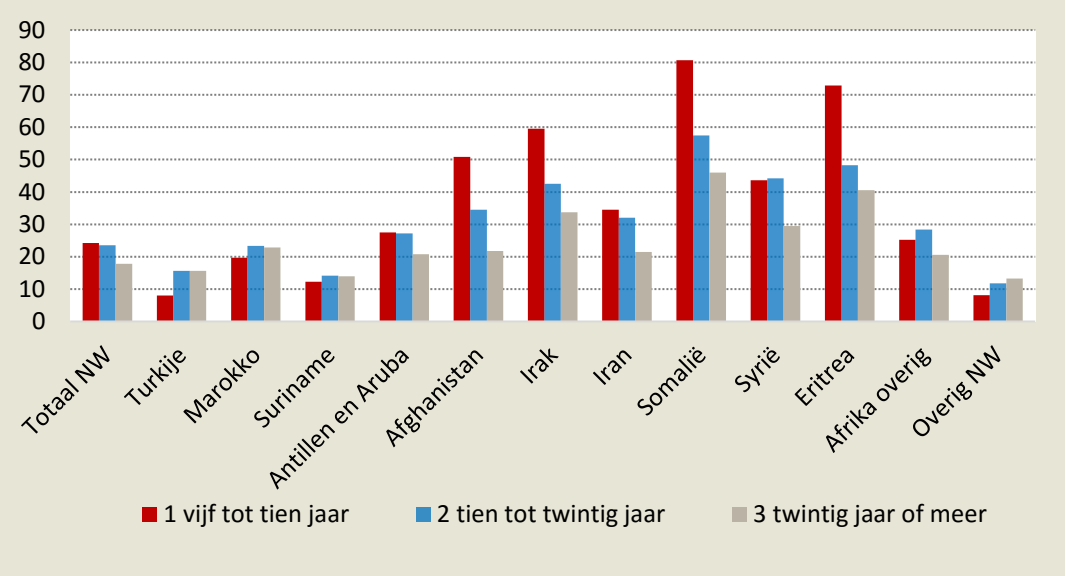

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De verschillen in aandeel bijstandsuitkeringen tussen oudkomers leveren de vraag op of er ook verschillen zijn in het uitkeringsgebruik tussen mannen en vrouwen. Uit Figuur 5.20 blijkt dat dit in de meeste gevallen zo is. Vrouwelijke oudkomers hebben namelijk vaker een bijstandsuitkering dan mannelijke oudkomers. Specifiek is het aandeel bijstandontvangers hoog onder vrouwelijke oudkomers met een Somalische, Iraakse of Afghaanse achtergrond ten opzichte van mannelijke oudkomers met eenzelfde achtergrond.

Figuur 5.20 Aandeel oudkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en geslacht

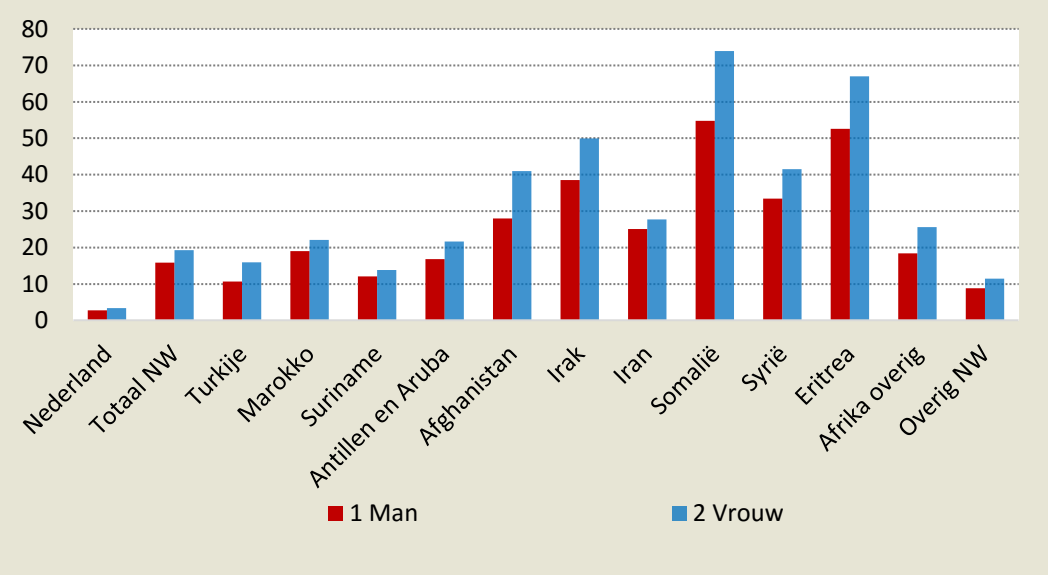

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het aandeel oudkomers met een migratieachtergrond tussen 25 en 35 jaar met een bijstandsuitkering is voor alle opleidingsniveaus toegenomen tussen 2009 en 2016. Dit blijkt uit Figuur 5.21.

Specifiek valt op dat het aandeel oudkomers tussen 25 en 35 jaar met een basisopleiding steeds vaker een bijstandsuitkering ontvangt, terwijl dit voor personen tussen 25 en 35 met een basisopleiding zonder migratieachtergrond niet geldt. Ook dit komt mogelijk door een hoger aandeel vluchtelingen in de laatste jaren.

Figuur 5.21 Ontwikkeling aandeel oudkomers 25 – 35 jaar met bijstandsuitkering naar opleidingsniveau

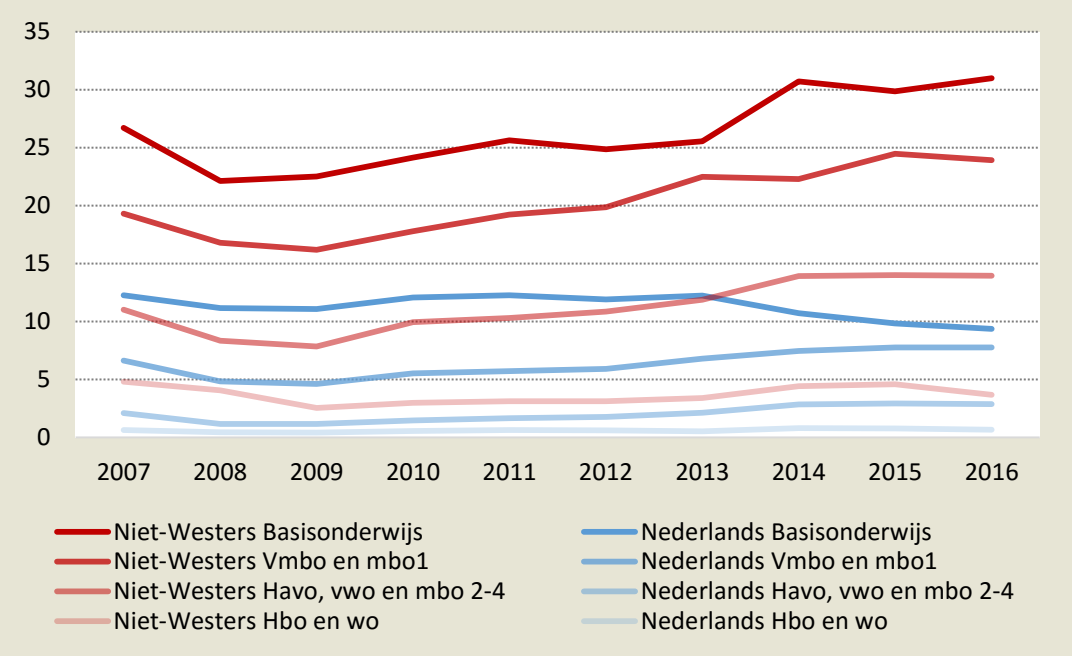

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Ook bij 55 tot 65-jarigen is het aandeel oudkomers met een basisopleiding met een bijstandsuitkering gestegen (zie Figuur 5.22). De stijging van het aandeel met een bijstandsuitkering onder de oudkomers met een basisopleiding, komt ook hier mogelijk door een hoger aandeel vluchtelingen in de laatste jaren. Het aandeel oudkomers met een bijstandsuitkering is voor elk opleidingsniveau hoger dan dat van personen zonder migratieachtergrond.

Figuur 5.22 Ontwikkeling aandeel oudkomers 55 – 65 jaar met bijstandsuitkering naar opleidingsniveau

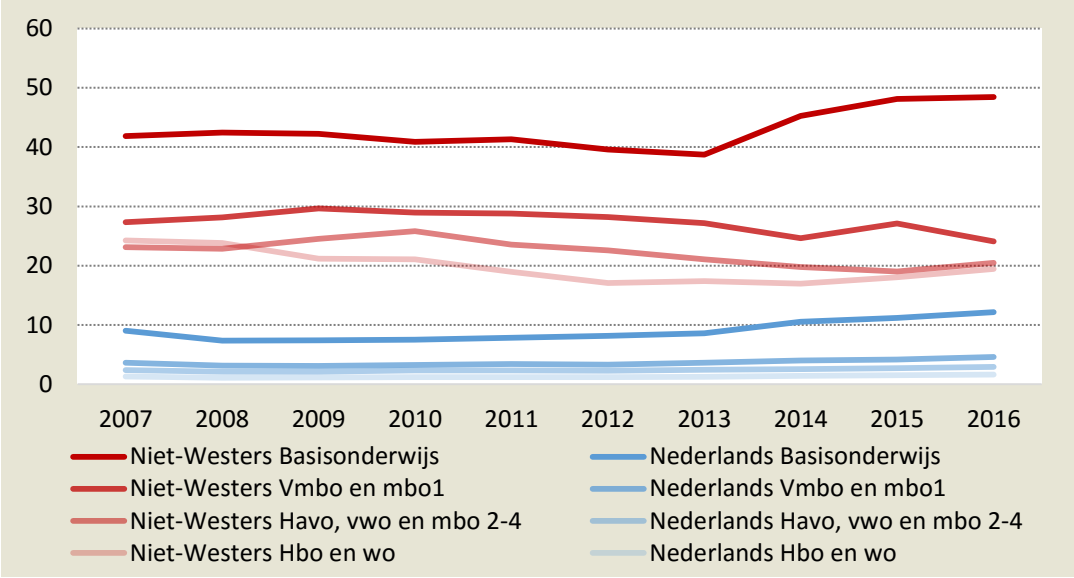

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.23 laat zien dat vooral laagopgeleide oudkomers vaak een bijstandsuitkering ontvangen, maar ook middelbaar en hoger opgeleide oudkomers ontvangen veel vaker een bijstandsuitkering dan personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Het hoge aandeel bijstandsontvangers geldt vooral voor laagopgeleide oudkomers met een Syrische, Eritrese of Somalische achtergrond. Laagopgeleide oudkomers met een Turkse of Surinaamse achtergrond hebben een relatief laag aandeel met een bijstandsuitkering ten opzichte van laagopgeleide oudkomers met een andere herkomst. Voor middelbaar opgeleide oudkomers met een Syrische of Eritrese achtergrond geldt dat zij relatief vaak een bijstandstuitkering hebben ten opzichte van middelbaar opgeleide nieuwkomers met een andere migratieachtergrond. Voor hoger opgeleide nieuwkomers met een Syrische of Eritrese achtergrond geldt dan weer dat zij relatief vaak een bijstandstuitkering hebben ten opzichte van hoger opgeleide nieuwkomers met een andere migratieachtergrond. Middelbaar en hoger opgeleide nieuwkomers met een Turkse, Surinaamse, Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond ontvangen dan weer relatief weinig een bijstandsuitkering.

Figuur 5.23 Aandeel oudkomers met bijstandsuitkering naar herkomstgroep en opleidingsniveau

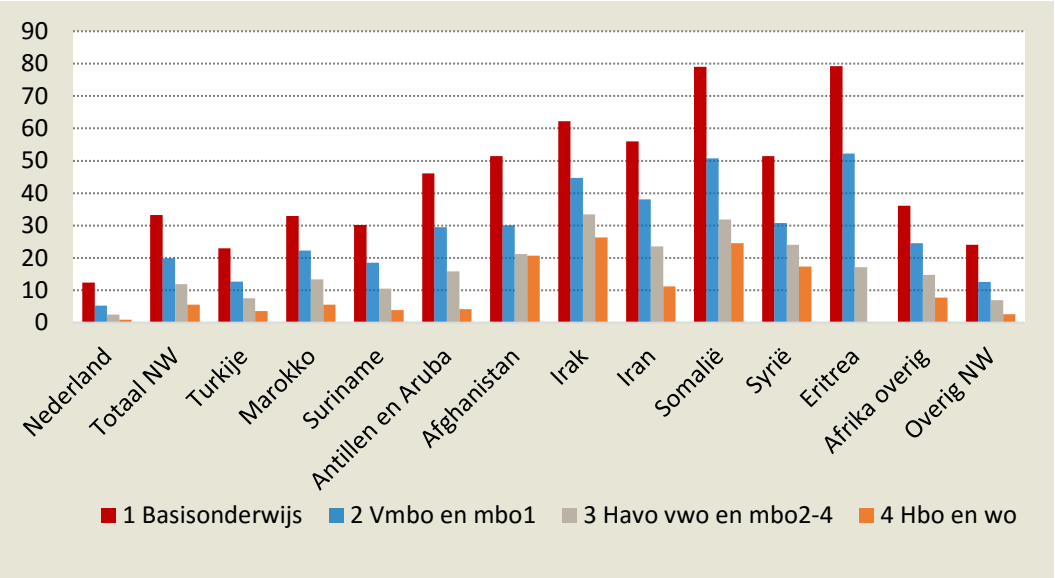

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek. Voor niet alle combinaties van herkomstland en opleidingsniveau zijn voldoende waarnemingen om gegevens te presenteren.

De volgende vraag is wat de mate van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is van oudkomers. Uit Figuur 5.24 blijkt dat oudkomers vanaf 45 vaker een arbeidsongeschiktheidsuitkering hebben dan personen zonder migratieachtergrond uit dezelfde leeftijdsgroep. Daarbij is specifiek het aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen onder de oudere oudkomers met een Turkse of Marokkaanse achtergrond zeer hoog. Voor de jongere oudkomers met een Marokkaanse achtergrond geldt dat het aandeel met een arbeidsongeschiktheidsuitkering ook relatief zeer hoog is. Dit geldt niet voor jongere oudkomers met een Syrische, Somalische, Iraanse of Afghaanse achtergrond. Dit zijn dan wel weer groepen die relatief vaak een bijstandsuitkering hebben.

Figuur 5.24 Aandeel oudkomers met arbeidsongeschiktheidsuitkering naar herkomstgroep en leeftijdsklasse

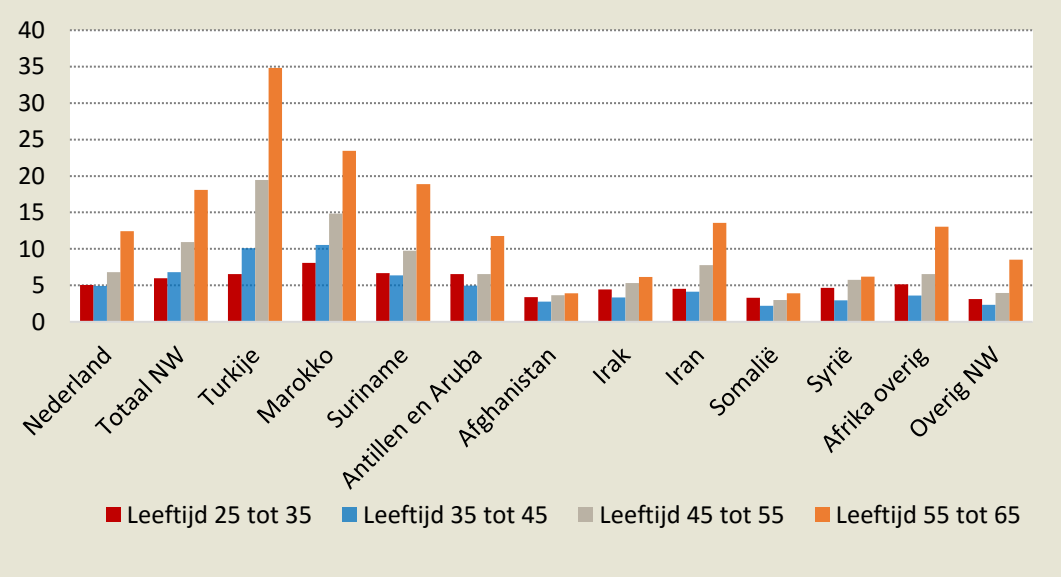

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

De verschillen in aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen tussen oudkomers leveren de vraag op of er ook verschillen zijn in het uitkeringsgebruik tussen mannen en vrouwen. Uit Figuur 5.25 blijkt dat dit beperkt zo is. Mannelijke oudkomers hebben namelijk vaker een arbeidsongeschiktheidsuitkeringen dan vrouwelijke oudkomers, maar dit is niet zo voor alle herkomstgroepen. Specifiek is het aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen hoog onder vrouwelijke oudkomers met een Turkse of Surinaamse achtergrond ten opzichte van mannelijke oudkomers met eenzelfde achtergrond. Bij oudkomers met een Marokkaanse herkomst geldt het tegenovergestelde.

Figuur 5.25 Aandeel oudkomers met arbeidsongeschiktheidsuitkering naar herkomstgroep en geslacht

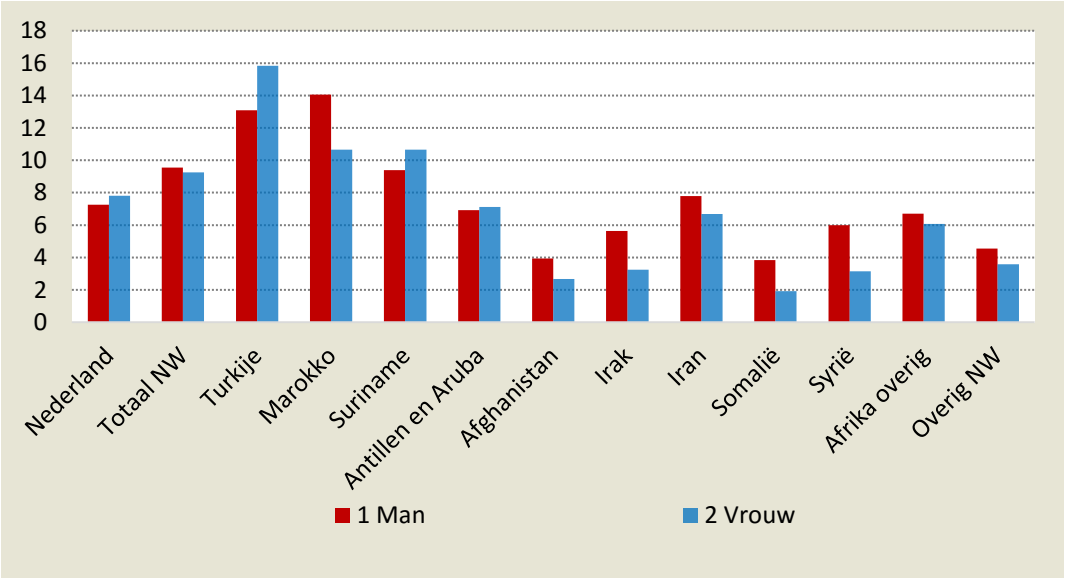

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5.26 laat zien dat vooral oudkomers met de meeste opleidingsniveaus minder vaak een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen dan personen tussen 25 en 65 zonder migratieachtergrond. Alleen onder hoogopgeleiden met een Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond is er sprake van een hoger aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Onder lager opgeleide oudkomers is er voor de meeste groepen van personen met een migratieachtergrond juist een stuk lager aandeel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Zij hebben natuurlijk wel relatief vaak een bijstandsuitkering.

Figuur 5.26 Aandeel oudkomers met arbeidsongeschiktheidsuitkering naar herkomstgroep en opleidingsniveau

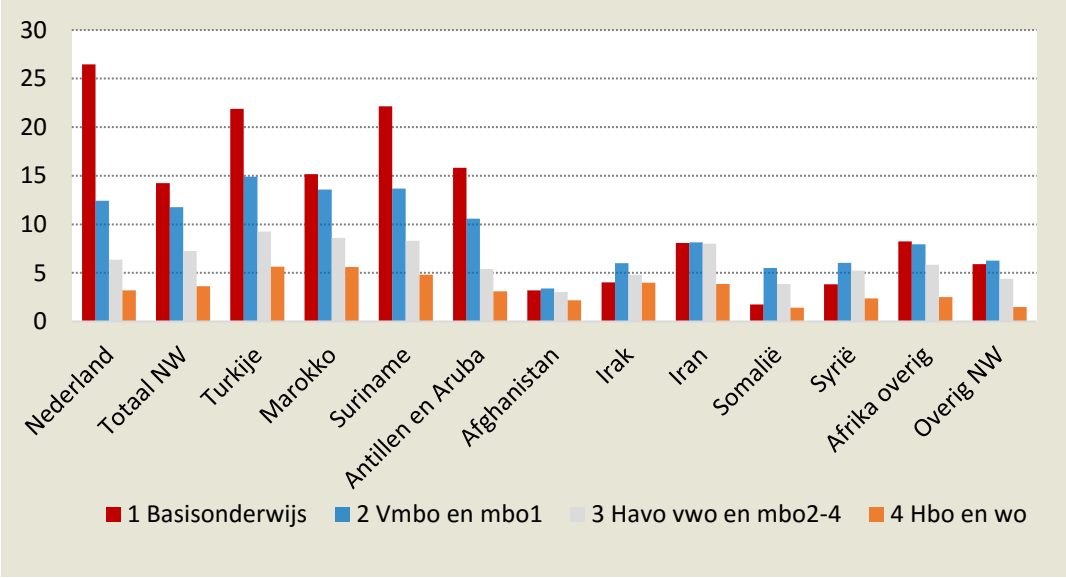

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

5.4 Conclusie

Welke van de onderzochte subgroepen hebben de grootste achterstand op de arbeidsmarkt?

Binnen de groep oudkomers zijn er ook grote verschillen tussen de positie op de arbeidsmarkt. Hierbij zijn er een paar groepen met een zeer slechte positie. Dit zijn specifiek oudere, laagopgeleide vrouwen met vrijwel alle migratieachtergronden. De uitzondering hierop zijn oudere laagopgeleide vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Hun positie is vergelijkbaar met die van oudere laagopgeleide mannen (onafhankelijk van specifieke achtergrond). De achterstand van basisopgeleide oudkomers ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond is de afgelopen jaren iets kleiner geworden. Ook daar is wel sprake van een achterstand ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond. Jongeren en hoogopgeleide oudkomers hebben een veel betere positie, maar ook zij hebben een achterstand ten opzichte van personen zonder migratieachtergrond. Voor jongeren en hoogopgeleiden is geslacht veel minder belangrijk als onderscheidende factor.

Voor eerstegeneratie oudkomers speelt daarnaast de verblijfsduur een grote rol. De groep die tussen vijf en tien jaar verblijft heeft een stuk slechtere positie op de arbeidsmarkt dan die groep die langer in Nederland verblijft. Daarmee lijkt de groep die tussen vijf en tien jaar verblijft in veel gevallen op nieuwkomers. Dit is wel zeer afhankelijk van herkomstland, voor de kleine groep oudkomers die tussen vijf en tien jaar in Nederland verblijven met een Surinaamse achtergrond geldt dit niet (dit zijn ongeveer drieduizend personen). Zij hebben een relatief goede positie. De participatie van oudkomers tussen 35 en 45 met een verblijfsduur van minstens 20 jaar met een Afghaanse, Iraanse of Syrische achtergrond vergelijkbaar met die van oudkomers met een verblijfsduur van minstens 20 jaar en een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Maar indien er sprake is van een korte verblijfsduur, dan is de participatie van oudkomers tussen 35 en 45 met een Afghaanse, Iraanse of Syrische achtergrond zeer laag in vergelijking met andere herkomstlanden. Vergelijkbare observaties gelden ook voor andere leeftijdsgroepen. Nadere analyses laten zien dat bij

hoger opgeleide oudkomers er een duidelijke samenhang is tussen een langere verblijfsduur en een hogere participatie. Voor lager opgeleiden (tot mbo 1) is deze samenhang vrijwel niet zichtbaar.

Werkende oudkomers hebben relatief vaak een inkomen onder het sociaal minimum. Dat geldt specifiek voor hoger opgeleiden. Het verschil tussen personen met en zonder migratieachtergrond in het aandeel werkenden met een inkomen onder het sociaal minimum is voor hoger opgeleiden namelijk groter dan voor lager opgeleiden.

De werkloosheid is voor de totale groep oudkomers tussen 2008 en 2014 gestegen, daarna zette een daling in. De arbeidsmarktsituatie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond lijkt conjunctuurgevoeliger dan die van personen zonder migratieachtergrond, zoals ook blijkt uit SCP (2014). Daarbij zijn er amper structurele verschillen zijn tussen herkomstgroepen. In de periode 2012-2015 was de werkloosheid onder oudkomers met een Marokkaanse achtergrond relatief hoog, maar dat was in 2016 bijvoorbeeld niet meer het geval. De laatste jaren lijkt de werkloosheid onder oudkomers met een Turkse achtergrond de laagste te zijn onder de vier grootste herkomstgroepen, nadat dit daarvoor het geval was bij oudkomers met een Surinaamse achtergrond.

Welke van de onderzochte subgroepen zitten het vaakst en het minst vaak in een uitkeringssituatie?
Voor oudkomers komen zowel bijstandsuitkeringen als arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor. Daarbij lijkt er sprake te zijn van een uitruil. Groepen die relatief veel een bijstandsuitkering ontvangen, hebben relatief weinig een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dit geldt bijvoorbeeld voor oudkomers met een Somalische achtergrond. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de rol van het arbeidsverleden in het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Hierbij geldt ook dat oudere laagopgeleide oudkomers zeer vaak een uitkering ontvangen. Voor jongeren en hoger opgeleiden geldt dit minder. Wel is voor alle groepen het uitkeringsgebruik hoger dan dat voor personen zonder migratieachtergrond. Voor oudkomers met een Somalische, Eritrese, Syrische of Iraakse achtergrond is het uitkeringsgebruik in vergelijking met andere herkomstgroepen zeer hoog. Zij verblijven ook in veel gevallen relatief kort in Nederland. In mindere mate is ook het uitkeringsgebruik van oudkomers met een Afghaanse, Turkse, Iraanse of Marokkaanse achtergrond relatief hoog. Oudkomers met een Turkse of Iraanse achtergrond ontvangen dan weer relatief weinig een uitkering. Specifiek is het aandeel bijstandsontvangers onder 25- tot 35-jarige oudkomers en onder 55- tot 65-jarige basisopgeleide oudkomers toegenomen tussen 25 en 65 jaar. Dat hangt waarschijnlijk samen met een verandering van de achtergrondkenmerken van oudkomers.

In hoeverre kunnen op basis van inzichten uit bovenstaande vragen clusters van subgroepen worden geïdentificeerd die (bijvoorbeeld qua afstand tot de arbeidsmarkt of uitkeringsgebruik) grofweg op elkaar lijken?
Op basis van de resultaten uit dit hoofdstuk zijn er verschillende subclusters te maken binnen de groep oudkomers. Omdat de groep oudkomers groot en divers is, is de clustering hiervan complex. Deze clusters zijn te bepalen op combinaties van herkomstland, geslacht en opleidingsniveau. Generatie en leeftijd zijn vanwege de complexiteit hiervan niet gebruikt voor de subclustering. Wel geldt dat binnen subgroepen is de positie van oudkomers met een lagere leeftijd over het algemeen beter is. Ook oudkomers met een tweedegeneratie achtergrond hebben binnen subclusters over het algemeen een betere positie dan oudkomers met een eerstegeneratie achtergrond.

Vrouwelijke oudkomers
De eerste vijf clusters hebben betrekking op de vrouwelijke oudkomers. Tabel 5.1 geeft het overzicht van de clusters die voor de vrouwelijke oudkomers gemaakt kunnen worden.

Tabel 5.1 Overzicht clusters vrouwelijke oudkomers

	Herkomstland	Geslacht	Opleidings-niveau	Aantal personen	Netto participatie	Aandeel bijstand
Cluster 1	Afghanistan	vrouw	max mbo 1	4920	15	43
	Irak			5935	12	67
	Iran			2470	23	51
	Somalië			4935	7	85
	Syrië			1285	16	59
	Eritrea			270	15	79
	Totaal cluster 1			**19815**	**7-23**	**43-85**
Cluster 2	Turkije	vrouw	max mbo 1	58245	29	30
	Marokko			50100	22	23
	Totaal cluster 2			**108345**	**22-29**	**23-30**
Cluster 3	Suriname	vrouw	max mbo 1	32615	46	31
	Antillen en Aruba			9780	38	26
	Totaal cluster 3			**42395**	**38-46**	**26-31**
Cluster 4	Afghanistan	vrouw	min mbo2	4675	55	14
	Irak			6095	44	37
	Iran			7225	57	19
	Somalië			1335	49	34
	Syrië			1170	50	25
	Totaal cluster 4			**20500**	**44-57**	**14-37**
Cluster 5	Turkije	vrouw	min mbo2	44905	62	10
	Marokko			41280	60	7
	Suriname			78940	72	11
	Antillen en Aruba			26740	72	9
	Totaal cluster 5			**191865**	**60-72**	**7-11**

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Dit zijn namelijk als eerste de vrouwen met maximaal een mbo1-opleiding met een Afghaanse, Iraakse, Iraanse, Eritrese, Syrische of Somalische achtergrond. Zij hebben een zeer lage participatie. Het bijstandsgebruik varieert binnen deze groep aanzienlijk. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en de leeftijd tussen 7 en 23 procent. De laagste participatie in deze groep hebben vrouwen met een basisopleiding en een Somalische achtergrond. De hoogste participatie binnen deze groep hebben mbo1-opgeleide vrouwen met een Iraanse achtergrond. Dit cluster omvat ongeveer 20 duizend oudkomers en is daarmee het kleinste cluster onder de vrouwelijke oudkomers.

Het tweede cluster zijn de vrouwen met maximaal een mbo1-opleiding met een Marokkaanse of Turkse achtergrond. Zij hebben een lage participatie en ook een relatief laag bijstandsgebruik. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en de leeftijd tussen 22 en 29 procent. De laagste participatie in deze groep hebben vrouwen met een basisopleiding en een Marokkaanse achtergrond. De hoogste participatie binnen deze groep hebben mbo1-opgeleide vrouwen met een Turkse achtergrond. Dit cluster omvat ongeveer 108 duizend oudkomers.

Het derde cluster zijn de vrouwen met maximaal een mbo1-opleiding met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Hun participatie is hoger dan de eerdere clusters, maar hun bijstandsgebruik is in verhouding tot hun participatie relatief hoog. Dit heeft mogelijk te maken met verschillen in huishoudsituatie tussen deze groep vrouwelijke oudkomers en de eerder genoemde groepen. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en de leeftijd tussen 38 en 46 procent. Vrouwen met een basisopleiding en een Antilliaanse achtergrond hebben hierbij de laagste participatie. Vrouwen met een mbo1-opleiding en een Surinaamse achtergrond hebben in dit cluster de hoogste participatie. Dit cluster omvat ongeveer 42 duizend oudkomers.

Het vierde cluster zijn de vrouwen met minimaal een mbo2-opleiding met een Afghaanse, Iraakse, Iraanse, Eritrese, Syrische of Somalische achtergrond. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland tussen 44 en 57 procent. Vrouwen met een mbo-opleiding en een Iraakse achtergrond hebben hierbij de laagste participatie. Vrouwen met minstens een hbo-opleiding en een Iraanse achtergrond hebben in dit cluster de hoogste participatie. Ten opzichte van andere groepen in dit cluster hebben vrouwen met een Afghaanse achtergrond een relatief laag bijstandsgebruik. Dit cluster omvat ongeveer 21 duizend oudkomers.

Het vijfde cluster zijn de vrouwen met minimaal een mbo2-opleiding met een Turkse, Marokkaanse Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland tussen 60 en 72 procent, hun bijstandsgebruik is laag. Vrouwen met een mbo-opleiding en een Marokkaanse achtergrond hebben hierbij de laagste participatie. Vrouwen met minstens een hbo-opleiding en een Antilliaanse achtergrond hebben in dit cluster de hoogste participatie. Dit cluster omvat ongeveer 192 duizend oudkomers en is daarmee het grootste cluster onder de vrouwelijke oudkomers.

Mannelijke oudkomers

De volgende vier clusters hebben betrekking op de mannelijke oudkomers. Tabel 5.2 geeft hier het overzicht van.

Tabel 5.2 Overzicht clusters mannelijke oudkomers

	Herkomstland	Geslacht	Opleidingsniveau	Aantal personen	Netto participatie	Aandeel bijstand
Cluster 1	Irak	man	max mbo 1	7880	38	38
	Iran			3330	41	45
	Somalië			6290	30	65
	Syrië			1905	43	36
	Totaal cluster 1			**19405**	**30-43**	**36-65**
Cluster 2	Turkije	man	max mbo 1	55015	59	24
	Marokko			46585	47	15
	Suriname			33260	55	26
	Antillen en Aruba			12740	48	20
	Afghanistan			4990	54	29
	Totaal cluster 2			**152590**	**47-59**	**15-29**
Cluster 3	Irak	man	min mbo2	8625	59	38
	Iran			8990	65	31
	Somalië			2115	56	33
	Syrië			1595	68	24
	Totaal cluster 3			**21325**	**56-68**	**24-38**
Cluster 4	Turkije	man	min mbo2	56700	76	9
	Marokko			44580	72	6
	Suriname			62900	76	11
	Antillen en Aruba			24760	76	8
	Afghanistan			6245	74	10
	Totaal cluster 4			**195185**	**72-76**	**6-11**

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek

Het eerste cluster zijn mannen met maximaal een mbo1-opleiding met een Iraakse, Iraanse, Syrische of Somalische achtergrond. Zij hebben dus geen startkwalificatie. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland tussen 30 en 43 procent. De laagste participatie in deze groep hebben mannen met een basisopleiding en een Somalische achtergrond. De hoogste participatie binnen deze groep hebben mbo1-opgeleide mannen met een Somalische achtergrond. Binnen dit cluster hebben de groepen oudkomers met een Somalische achtergrond een duidelijk hoger bijstandsgebruik dan de groepen oudkomers met andere migratieachtergronden. Dit cluster omvat ongeveer 19 duizend oudkomers en is daarmee het kleinste cluster onder de mannelijke oudkomers.

Het tweede cluster zijn de mannen met maximaal een mbo1-opleiding met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse of Afghaanse achtergrond. Bij het vergelijkbare cluster met lager opgeleide vrouwen werden oudkomers met Afghaanse niet bij deze andere grote herkomstlanden ingedeeld. Ook deze groep heeft geen startkwalificatie. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland tussen 47 en 59 procent en hun bijstandsgebruik is relatief beperkt. Mannen met een basisopleiding en een Marokkaanse achtergrond hebben hierbij de laagste participatie. Mannen met

een mbo1-opleiding en een Turkse achtergrond hebben in dit cluster de hoogste participatie. Binnen dit cluster is het aandeel oudkomers met een bijstandsuitkering opvallend laag voor oudkomers met een Marokkaanse achtergrond. Dit cluster omvat ongeveer 153 duizend oudkomers.

Het derde cluster zijn de mannen met minimaal een mbo2-opleiding met een Iraakse, Iraanse, Syrische of Somalische achtergrond. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en het exacte opleidingsniveau tussen 56 en 68 procent. Hun bijstandsgebruik ligt in verhouding met hun participatie relatief hoog. Mannen met een mbo-opleiding en een Somalische achtergrond hebben hierbij de laagste participatie. Mannen met minstens een hbo-opleiding en een Syrische achtergrond hebben in dit cluster de hoogste participatie. Dit cluster omvat ongeveer 21 duizend oudkomers.

Het laatste cluster zijn de mannen met minimaal een mbo2-opleiding met een Turkse, Marokkaanse Surinaamse, Afghaanse of Antilliaanse achtergrond. Hun participatie ligt afhankelijk van het herkomstland en het exacte opleidingsniveau tussen 72 en 76 procent. Mannen met een mbo-opleiding en een Marokkaanse achtergrond hebben hierbij de laagste participatie. Mannen met minstens een hbo-opleiding en een Antilliaanse achtergrond hebben in dit cluster de hoogste participatie. Ook binnen dit cluster is het aandeel oudkomers met een bijstandsuitkering opvallend laag voor oudkomers met een Marokkaanse achtergrond. Dit cluster omvat ongeveer 195 duizend oudkomers en is daarmee het grootste cluster onder de mannelijke oudkomers.

Literatuur

CBS (2016). 'Jaarrapport integratie 2016, Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau van de Statistiek.

SCP (2006). Hoge. (jeugd)werkloosheid onder etnische minderheden. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

SCP (2013). Jaarrapport integratie 2013. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

SCP (2014). Gescheiden werelden Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

SCP (2016).'Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken', Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Tempelman, C., Vriend, S., Kroon, L., Marlet, G., Van Woerkens, C. (2017) Verfijning bijstandsverdeelmodel 2018. SEO-rapport 2017-29. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl